

Franckesche Stiftungen zu Halle

D. Martini Lutheri Catechismus Minor, Germanico - Polonico - Lithvanico-Latinus

Luther, Martin

Königsberg, 1709

VD18 1343845X

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

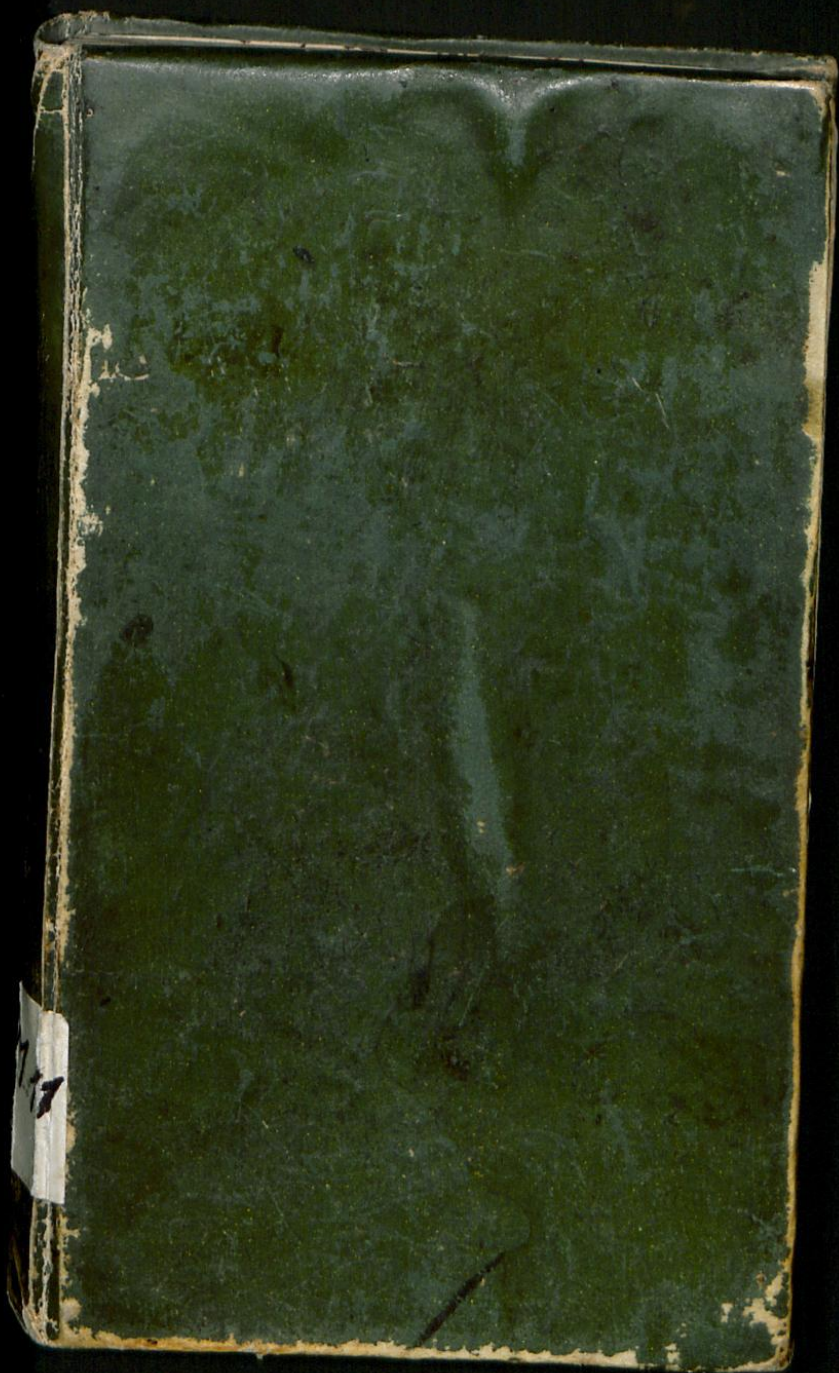
Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:gbv:ha33-1-194675](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:ha33-1-194675)

نحو

49/6 Ld 12 1/2
36
56

Handwritten text, likely a letter or document, written in cursive script. The text is written on aged, yellowed paper. A large, circular purple stamp is visible in the upper right quadrant, containing the text "Haupt-Bibliothek" and "St. Petersburg". The handwriting is dense and fills most of the page.

155 M. 77

D. MARTINI LUTHERI
CATECHISMUS
MINOR,
GERMANICO - POLONI-
CO - LITHVANICO-
LATINUS.

*Nunc quartum in his quatuor
linguis editus.*

Der kleine

Catechismus

D. Martin Luthers/
Deutsch/ Lateinisch/ Polnisch
und Littausch.

Nun zum vierdten mahl in diesen vier Sprachen
ausgegangen.

Cum Privilegio Sac. Reg. Maj. Pruss.

Königsberg/

Gedruckt und verlegt in der Königl. Hof- und Academi-
schen Neuennerischen Buchdruckerey.

Anno 1709.

Der kleinere
Catechismus
Deutsch.

Was ist der Catechismus?

Es ist eine kurze
und richtige Un-
terweisung der Ein-
fältigē in dem Grund
der Christlichen Re-
ligion / Glaubens
und Lebens / aus den
Schrifften der Pro-
pheten und Aposteln
zusammen getragen.

Wie viel sind Stücke des
Catechismi?

Fünffe:

1. Die Zehen
Gebot Gottes.
2. Der Christ-
liche

MINOR

**CATECHI-
SMUS LATINUS.**

Quid est Catechismus?

Est brevis ac per-
spicua rudiorum
in fundamento
religionis, fidei &
vitæ Christianæ, ē
scriptis Prophetis &
Apostolicis collecta
institutio.

Quot sunt partes
Catechismi?

Quinque.

1. Decem
Præcepta.
2. Symbolum
Apo-

Wniensky
Katechism
Polski.

Co jest Katechism?
Odpowiedz.

Est krotkie y nie
zomplne ewicze-
nie Prostakow w
Nauce Chrzeszczan-
skien/ jako zwiastza-
wierzye y probow-
nie maja / z Nism
Prorokow y Apo-
stolow wziete y zlo-
zone.

Wiele sa Cześci Kate-
chizmu?

Odpowiedz.

I. Dziesięcioro
Przykazańia
Boże.

2. Wia-

Mažas
Katgismas
Lietuwiskas.

Kas yra Katgismas?
Atsakyt.

Ka trumpas ir
diskus nemokty
taju (prastu žmonu)
pamokinnimas wie-
roje/ tiktiesime ir gy-
wenime / is rastu.
Praraku ir Apasta-
lu surinktas.

Kiek yra dallu Kato-
gismo? Ats.

Pentios.

I. Desimitis Pri-
kazimai Dievo.

A ij

2. Krik-

liche Glaube.

Apostolicum.

3. Das Vater unser.

3. Oratio Dominica.

4. Das Sacrament der heiligen Tauffe.

4. Sacramentum Baptismi.

Und

&

5. Das Sacrament des Leibes und Blutes unsers Herrn JESU Christi

5. Sacramentum Corporis & Sangvinis Domini nostri JESU Christi.

Die

Par-

2. Wiara 2. Krifzczoniſka
Chrzeſćciańska. Wiera.

3. Modlitwa 3. Małda
Pańska. Wieſzpaciſka.

4. Światłość 4. Zokromen-
Chrzeſtu święte- taś Święto
go. Krifſto.

5. Światłość 5. Zokromen-
Ciała i Krwie taś kuno bei
Pana naſzego Krania Wieſz-
Jeſu Chryſta. patieſ muſu Je-
ſus Kriftaus.

Czeſci A iij

Das

Die Stücke des
Catechismi ohne
Auslegung.

Die Zehen Ge-
bot Gottes.

Das Erste.

Du solt keine
andere Götter ha-
ben neben mir.

Das Andere.

Du solt den
Namen des Her-
ren deines Got-
tes nicht unnüt-
zlich führen.

Das Dritte.

Du solt den
Festertag heiligen.

Das

PARTES

Catechismi sine
Explicatiōe.

DECEM
PRÆCEPTA.

PRIMUM.

Non habébis
Deos aliénos
coram me.

SECUNDUM.

Non assúmes
nomen DOMI-
NI DEI tui in
vanum.

TERTIUM.

Memento ut
diem Sabbathi
sanctifices.

QUAR-

Cześci Katechi- smu bez Wykładu.	Dalis Katgi- smo/ be isguldimu.
--	---

Dzieściecioro Przykazania Boże.	Desimtis Prisa- timai Diewo.
---	--

Pierwsze.

Pirmas Prisatimas.

Jam jest Pan Bog twoy; Nie tu Diewu pagal miej innych Bo- gów podle mnie.	Re-turrek lit- mane.
--	---------------------------------

Wtore.

Antras Prisatimas.

Nie bierz J- mienia Pana Boga twego na daremmo.	Re - imf nō- prosnay Warda Diewo takwo.
--	--

Trzecie.

Tregias Prisatimas.

Pamiętaj a- byś Dzien świe- ty świecił.	Atminf y dant Diena śwenta šwensstumbei.
--	---

Czwart.

Al iisf

Ret

Das Vierdte.

Du solt deinen
Vater und deine
Mutter ehren
auff daß dir
solgehe / und du
lange lebest auff
Erden.

QUARTUM.

Honóra Pa-
trem tuum, &
Matrem tuam,
ut sis longævus
super terram.

Das Fünffte.

Du solt nicht
Zöden.

QUINTUM.

Non occides.

Das Sechste.

Du solt nicht
Ehebrechen.

SEXTUM.

Non mœcha-
beris.

Das Siebende.

Du solt nicht
Stehlen.

SEPTIMUM.

Non furtum
facies.

Das Achte.

Du solt nicht
falsch Zeugniß
reden

OCTAVUM.

Non loquæris
contra proxi-
mum

Czwarte.

Łci Dya
towego y Matke
twoje/ abyś Sie
dobrze miał y
abyś długo żył
był na ziemi.

Piąte.

Nie Zabijaj.

Szóste.

Nie Łudzoloz.

Siódme.

Nie Kradni.

Ósme.

Nie mów fałszy-
wego Świadcet-
wa

Ketwirtas Prisakimas.

Garbink Łe-
wa taſwa ir Mo-
tina taſwa/ ydant
y taſw gerran pa ſi-
ſektus / ir ilgan
patektumbei gy-
was ant žemes.

Penktas Prisakimas.

Ne - užmušt.

Šeštąs Prisakimas.

Ne perženk ſwen-
cza ſwones ſuluba.

Septynas Prisakimas.

Ne Vof.

Aštmas Prisakimas.

Ne - luddif ne-
teifaus luddimo
A v pries

reden wider de-
nen Nächsten.

Das Neundte.

Du solt nicht
begehren deines
Nächsten Haus.

Das Zehende.

Du solt nicht
begehren deines
Nächsten Weib/
Knecht / Magd /
Viehe / oder alles
was sein ist.

Von diesen Geboten al-
len sagt Gott der HErr im
andern Buch Moses am
20. Cap. also:

Ich der HErr
dein

mum tuum fal-
sum testimoni-
um.

NONUM.

Non concu-
pisces Dónum
proximi tui.

DECIMUM.

Nec desiderá-
bis uxore ejus,
non servũ, non
ancillam, non
bovem, non asi-
nũ, nec omnia
quæ illius sunt.

De his Præceptis omni-
bus sic dicit DEUS, Exodi
vigesimo:

Ego sum Do-
mi-

swa przećiw Bliż- pries artima ta-
niemu twemu. wa.

Dziewiate.

Nie požadan Regeiss arti-
Domu Bliżnie- mo takwo Ufia.
go twégo.

Dziesiąte.

Nie požadan Regeiss artimo
zomy jego / ani takwo Moters /
Slugi / ani Slu- nei Berno / nei
żebnice / ani Wo- slugines / nei jau-
lu / ani Osta / ani czo / nei Asilo / ie
żadnych rzeczy niewicno Daisto
jego. kasjo yra.

O tych Przykazani- Ka tada sako Wiesz-
ach wszystkich tak mowi patis Diewas apie wif-
Pan Bog. sus tus Prisakimus?

Taipo sako.

Ja PAN Aż esmi Wiesz-
Bog patis

dein GOTT/ bin	minus DEUS
ein starcker enffse-	tuus fortis Ze-
riger GOTT/ der	lotes, visitans
über die/ so mich	iniquitatem
hassen/ die Sün-	patrum in fili-
de der Väter	os, in tertiam
Heimsuchet an	& quartam ge-
den Kindern/ biß	nerationem
ins dritte und	eorum, qui
vierdte Glied.	oderunt me.

Aber denen/	Et faciens mi-
so mich lieben	sericordiam in
und meine Ge-	millia his, qui
bot halten/ thue	diligunt me,
ich wol in tau-	& custodiunt
send Glied.	præcepta mea.

Der

SYM-

Bog twoy / mo-
 cny jestem Mi-
 łośnik gorliwy /
 (albo za wierny /
 Miłości) na-
 wiedzajacy Nie-
 prawość Synow
 na Syniech do
 trzeciego /
 tego Pokolenia /
 tych ktorzy mie
 nię nawiadza:

Aczyniac Mi-
 łość aż do ty-
 siacnego Po-
 kolenia / nad
 ktorzy mie mi-
 ja / strzega Przy-
 kazania mojego.

patis Dievas ta-
 two stypus pagie-
 zas Dievas /
 kursai tu / kurrie
 manne ne u-
 kencz / griekus at-
 lanko na Zewo
 ant waikun tre-
 czia ir ketwirta
 karta:

Zet tiemus
 kurrie manne
 mysl ir mano pri-
 sakimus laiko da-
 rau mie lasirdin-
 gyste ifki tukkan-
 czu kartu.

Wie-

Der Christliche
Glaube.

Ich glaube an
GOTT / den Va-
ter / Allmächtigen
Schöpffer Him-
mels und der Er-
den.

Und an JE-
sum Christum /
seinen einigen
Sohn / unsern
HERRN / der em-
pfangen ist von
dem Heiligen
Geist / geboren
von der Jung-
frauen Maria /
gelitten unter

SYMBOLUM

Apostolicum.

Credo in DE-
UM, Patrem, o-
mnipotentem,
Creatorem
coeli & terræ.

Et in JESUM
Christum, fili-
um ejus uni-
cum, Dominum
nostrum, qui
conceptus est
de Spiritu San-
cto, natus ex
Mariâ virgi-
ne, passus sub
Pon-

Wi

gä
mo
zye
Zie

sa
En
dhr
näs
sie
cha
nā
Me
ce/
Po

Wiará Chrzesćci- Wiera Kriřćczo-
 ńska. niska.

Wierze w Bo- Ař tiffiu n
 gá Dnca / wřech- Diewa Zewa
 mogacego Stwor- wiřgalinti / su-
 zyciela Niebá ntwereji Dangaus
 Ziemie. ir žemes.

W w Jezu- Ir n JEsu
 śá Chrystusa- Krıřtu jo twien
 Syná jego je- Krıřtu jo twien
 dznego / Pána gimmuř: Sunu /
 nářego / który Wieřpat: musu ;
 się począł z Du- Kurs prasiđejes
 chą Świetego / ná Dwa seř
 narodził się z řwentos / gim-
 Marnen Dziewi- meř iř Marnos
 ce / umeczon pod Mergos czystos /
 Pońskim Pila- fentejes po Pan-
 tem řfu

Pontio Pilato gekreuziget / ge- storben und be- graben / niederge- fahren zur Höl- len / am dritten Tage auferstan- den von den Tod- ten / auffgefah- ren gen Himmel / si- zend zu der Rech- ten Hand G^ot- tes des Allmäch- tigen Vaters / von dann er kommen wird zu richten die Lebendigen und die Todten.	Pontio Pilá- to, crucifixus, mortuus & se- pultus, descen- dit ad inferna, tertiâ die re- surrexit à mor- tuis, ascendit ad Cœlos, se- det ad dex- tram DEI Pa- tris Omnipot- entis, inde ventûrus est judicare vivos & mortuos.
--	---

Sch

Cre-

em/ufczyżowan/sku Pylotu; nu-
 marł y pogrze-krzyżawotas / nu-
 ion / zstąpił do mirres ir palai-
 Diekła / trzeciego dotas / nużenge y
 Dnia zmarłych pekła / treczoi Die-
 postal/wstąpił na noi klesi is nu-
 Siebiosá / siedzi mirrusu/uz-żenge
 á Práwien Bo-ant dangaus / sed
 á Dnca wszech po dešinēs Die-
 nogacego / z tam-wo / wiissogalinczo
 ad przndzie Lēwo / is te pa-
 adzie żywe yreis sudntu / gny-
 nartwe. fous ir mirrusus.

Wier. B

Aß

Ich gläube / an Credo, in Spi-
 den Heiligen ritum Sanctum,
 Geist / eine heilige sanctam Eccle-
 Christliche Kir- siam Catholi-
 che / die Gemeine cam, Sancto-
 der Heiligen / Ver- rum Commu-
 gebung der Sün- nionem, Re-
 den / Außerste- missionem pec-
 hung des Fleisches / catōrum, Car-
 und ein ewiges nis resurrectiō-
 Leben / Amen. nem, & Vitam
 æternam, A-
 men.

Das Vater
 Unser.

Vater unser / Pater noster,
 der Du bist im qui es in Cœlis,
 Himmel / gehei- Sanctificetur
 liget no-

ORATIO
 DOMINICA,

Pater noster,
 qui es in Cœlis,
 Sanctificetur
 no-

pi- m, le- oli- to- nu- Re- ec- ar- io- am A-	Wierze w Du- chą Świętego / Świętą Kościół / Chrześcijański / Świętych Po- spolitowanie / Grzechów Od- puszczenie / Zmartwych- wstanie / w wieczny / Amen.	Aż tiffiu n Dwaś Szwen- Śwenta Kriřczoniřřa Bażnyczia / Szwentuju draughste / atlei- dimma grieku / kuno iř numir- rusu prikelim- ma ir po řo řiner- ties amżina gų- řwata / Amen.
--	--	---

Modlitwa
Pąńska.

er, lis, ur to-	Dyzje nař / kto- ry jeřteř w Nie- bieřiech / Świec Sie	Malda Wieř- patiřřa. Że we muřu Kuris eřři dan- gui teeřřie řwen Bij cza-
--------------------------	--	--

liget werde dein	nomen tuum,
Nahme/ Dein	Adveniat re-
Reich komme/	gnum tuum.,
Dein Wille ge-	Fiat voluntas
schehe / wie im	tua, sicut in cœ-
Himmel / also	lo & in terrâ;
auch auf Erden;	Panem nostrū
Unser täglich	quotidianum
Brodts gib uns	da nobis ho-
heute / Und ver-	die, Et dimit-
gib uns unsere	te nobis debi-
Schuld/ als wir	ta nostra, si-
vergeben unsern	cut & nos di-
Schuldigern!	mittimus debi-
Und führe uns	tōribus no-
nicht in Versu-	stris, Et ne nos
chung/ Sondern	inducas in ten-
erlöse uns von	tationem, Sed
dem	libe-

Sie Zmie twoje / czamas wardas
 Przydz Krolestwo te - ateit
 stwo twoje / (musump) ta-
 Badz Wolawo Karalyste /
 twoja jako wte - nu - sidadie
 Niebie tak y natawo (srowenta)
 ziemi ; Chlebswalle kaip dan-
 nasz potwedni gui taip ir ant
 dan nam dzisia / zemes / Dana
 N odpusc nam musu dieniska /
 nase Winy / ja duk mums ir
 to y my odpusc se diena / atleisk
 czamy Wino - mums musu
 swaycom naskaltes / kaip
 hym / N nie wmes atleidziam
 wodz nas to Po - Saviemus Kal-
 kusenie / Ale temus. Ne - duk
 nas zbaw ode mus west y pik-
 Zte B iii ta

dem Ubel. Denn libera nos à ma-
 Dein ist das lo. Quia tuum
 Reich/ und die est regnum, &
 Krafft/ und die potentia, &
 Herrligkeit/ in gloria in secula
 Ewigkeit/ A seculorum, A-
 men. men.

Das Sacrament SACRAMEN-
 der heiligen Tauffe. TUM BAPTISMI.

Gehet hin in die Euntes doce-
 ganze Welt/ lehret te omnes Gen-
 alle Heyden/ und tes, baptizan-
 tauffet sie/ im tes eos, in no-
 Nahmen des Va- mine Patris, &
 ters/ und des Soh- Filii, & Spiritus
 nes/ und des Hei- Sancti.
 ligen Geistes.

Wer

Qui

Ztego. Albo ta pagundima
 wiem twoje jest. Bet gelbes mus
 Krolestwo yna (wisse) pisko.
 Moc y Chwała. Nesa takwo nra
 aż na wieki wie- Karalyste / sti-
 kow / Amen. prybe / macis ir
 garbe nāg amziu
 ifki amziu amzi-
 nuju Amen.

Światłość

Chrytu świętego.

Pan nasz Jezus
 Chrystus / gdy do
 Niebā wstepował /
 rzekł uczniom swoim;
 Idźcie / po wszytkim
 świecie / nauczajcie
 wszytkie Narody / a
 chrzcić je / w Imie
 Ojca / y Syna / y
 Duchā świętego.

Kto by

Zokromentas

Święto Krysto.

Śikite y wissa
 Świeta / ir mo-
 finkite wissus pa-
 gonis / ir Kryst-
 tyfite jas warde
 Diewo Żewo / ir
 Sunaus / ir
 Dwases S.

B ju

Kursai

Wer da gläubet und getauffet wird / der wird selig: Wer aber nicht gläubet / der wird verdammmt.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: Qui verò non crediderit, condemnabitur.

Das Sacrament des Altars.

SACRAMENTUM ALTARIS.

Unser Herr Jesus Christus / in der Nacht / da Er verrathen ward / nahm Er das Brodt / dandete und

Dominus noster Jesus Christus, in eâ nocte, quâ traditus est, accepit panem, & postquam gratias egis-

le- zá- al- Qui re- n-	Ktoby uwier- zył / y ochrzczon był / zbawion- bedzie: Ale kto- by nie uwierzył / potepion będzie.	Kursai tif ir pa- kristytas bus / tas bus isgan- nytas: bet Kurs- netif tas bus prazudytas.
---	--	--

Światłość Cia-
łay Krwie Pana na-
szego JEzusa
Chrystusa.

Zokromentas
Altoraus.

o- ri- o- li- bit st- as if-	Pan nasz JE- zus Chrystus / tey Nocj w kto- rey wydan był / wzial Chleb / podzielił / la- mał / y dał każ- demu z Uczniom	Musu Wiesz- patis JEZUS Kristus pitt- naktijé / Kurroi tape isdatas / eme Duna / de- lauze Bei-
---	--	--

und brachs/ und
 gabs seinen Jün-
 gern/ und sprach:
 Nehmet hin und
 esset/ das ist mein
 Leib/ der für euch
 gegeben wird/ sol-
 ches thut zu mei-
 nem Gedächtni-
 ß.

Deffelbigen
 gleichen nahm
 Er auch den
 Kelch/ nach dem
 Abendmahl/
 dancket und gab
 ihn den/ und
 sprach:

egisset, fregit
 & dedit disci-
 pulis suis, di-
 cens: Accipite
 comedite, hoc
 est corpus me-
 um, quod pro
 vobis datur,
 hoc facite in
 mei comme-
 morationem.

Similiter &
 postquam cœ-
 navit, acceptô
 calice, cum gra-
 tias egisset, de-
 dit illis, dicens;
 Bibi-

Uc
 jem
 Bie
 swa
 ciab
 ja
 bed
 tie
 mi

czâ
 wi
 te
 po
 wi
 wi

Uczniom swo- bei dawne Pasun-
 jem / mowiac: tynie mś sawa/
 Bierżcie a poży- sakhdams: Im-
 wanćie! Zóć jest kite ir walgikite/
 ciało moje/ ktore tatau esti Kunas
 za was wydanomano/ Kursai
 bedzie / Zo czyn- už ius ishdadams
 cie na moje Pa- urya. Zatai da-
 miatke. rykite ant mano
 atminimmo.

Zymże Oby- Szitagi budu
 czajem / gdy od- po Weczeres/
 wieczerzał / wziąleme Kynika defa-
 tez y Kielich / a swojo / ir dawne
 podziękowa- niemś ta / sakhy-
 wshy dał im / mo- dams. Imkite
 wiac; Bierżcie a ir gerkite wissi is
 pićcie

to

sprach: Nehmet
 hin / und trincket
 alle daraus / die-
 ser Kelch ist das
 Neue Testament
 in meinem Blut /
 das für euch ver-
 gossen wird / zur
 Vergebung der
 Sünden: Sol-
 ches thut / so oft
 ihrs trincket / zu
 meinem Ge-
 dächtniß.

Bibite ex hoc
 omnes, Hic ca-
 lix Novum Te-
 stamentum est
 in meo sangvi-
 ne, qui pro vo-
 bis effunditur
 in remissionem
 peccatorum:
 Hoc facite,
 quotiescunque
 biberitis, in mei
 commemora-
 tionem.

Folgen

Sequun-

pinćie z tegoto / hitas Knyli-
 wosy / Tenkas esti naujas
 Kielich jest nowy / Testamentas
 Testament / we maname krau-
 Krowi mojej / je / krus už jus
 ktora za was praliejams hra /
 rozlana bedzie ant atleidimmo
 na Odupsczenie grieku. Zatai
 Grzechow: Z odarykite / kiek
 czynćie / ilekroć kartu gersite / ant
 pie bedziećie / mano atmi-
 na moje Pa-
 miatke. nimo.

Na

Sei

Folgen

Die fünf Stü-
cke des Catechismi/
mit der Auslegung des
Herrn Lutheri.

Das Erste Stück
des Catechismi.

Die Zehen Gebot
Gottes.

Das Erste
Gebot.

Du solt keine an-
dere Götter haben
neben mir.

Was ist das?

Wir sollen Gott über
alle Ding fürchten/ lieben
und ihm vertrauen.

Das Andere
Gebot.

Du solt den Nah-
men

Sequuntur

QVINQVE
PARTES CATE-
chismi, cum explica-
tione Luthéri.

PRIMA PARS
Catechismi.

D E C E M
PRÆCEPTA.

PRIMUM PRÆ-
ceptum.

Non habébis De-
os aliénos coram
me.

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEum supra
omnia timére, diligere,
& illi confidere.

SECUNDUM
Præceptum.

Non assumes no-
men

Násláduja

Piec Szesci Ka-
techizmu z Wykła-
dem Pana Lu-
thera.

Pierwsza Szesci Ka-
techizmu.

Dzie sieciore
Przykazania Boze.
Pierwsze Przyka-
zanie.

Im jest Pan/ Bóg
twój; Nie mien in-
nych Bogow podle
mnie.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Mamy sie Pana Bo-
ga náde wszytkie rzeczy
bác/ onego miłowác/ y
w niem samym usác.

Wtore
Przykazanie.

Nie bierz Imie-
nia

Sekassi

Pentios dalis
Katgismo/ su is gul-
dimu Runnigo Lut-
tero.

Pirma dalis Kat-
gismo.

Desimtis Prisa-
limai Dievo.

Pirmas Prisa-
mas.

Ne - turrek fittu
Dievu pagakmane.

Kas per tatai issi-
manos?

Mes turrim Wiespa-
ties Dievo ant wissu
daiktu bijotis/ it myleti/
ir jiam nusi - rikkti.

Antras Prisa-
mas.

Ne - imk noprof-
nan

men des Herrn dei- men Domini DEI cui
nes Gottes nicht in vanum,
unnützlich führen.

Was ist das?

Wir sollen GOTT
fürchten und lieben / daß
wir bey seinem Nahmen
nicht fluchen / schweren/
zaubern / lügen oder trü-
gen; sondern denselben in
allen Nöhten anrufen /
behten / loben und dan-
cken.

Das Dritte
Gebot.

Du sollt den Fener-
tag heiligen.

Was ist das?

Wir sollen GOTT
fürch-

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEUM ti-
mére & diligere, ne per
nomen ejus maledica-
mus, juremus, incante-
mus, mentiamur, aut do-
lis fallámus; sed in omni
necessitate illud invocé-
mus, adorémus, & cum
gratiarum actione laude-
mus.

TERTIUM

Præceptum.

Memento, ut diem
Sabbathi sanctifices.

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEUM ti-
mére

nia
tweg

Jab

Mä
baci y
bysny
nie zto
siegal
ani lg
Alle ab
tich p
tack r
przez
ono
dzieto

P
Dzi
til.

Jä

m

nia Pána Boga nan warda Diwo
twego ná daremno. tawo.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Kas per tatai issi
manos?

Mamy się Pána Boga
báci y onego miłować / a
byśmy przez Imię jego
nie zło rzeczyli / ani przy-
sięgali / nie czarowali /
ani lgali albo zdradzali.
Ale abyśmy ono we wstę-
pach Przygodach a ucis-
kach naszych wzywali / y
przez nie się modlili /
ono chwalili / y jemu
dziękowali.

Mes turrim Wiešpa-
ties Diwo bisotis ir ij
mylėti / ydant per jo
Warda nekeystumbim /
ne pasi bazit umbim /
(ne prisiektumbim / ne-
zynautumbim / ne me-
lotumbim / arba priwil-
tumbim / bet wistose reik-
menesa ta prafitumbim /
melstumbimes ir su de-
kawone garbintumbim.

Trzecie
Przykazanie.

Trecias Prisaki-
mas.

Pamietay / abyś
Dzien swietny swie-
cił.

Atmint ydant
Dieną swentą
šventstumbei.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Kas per tatai issi
manos.

Mamy się Pána Bo-
ga

Mes turrim Wiešpa-
ties

fürchten und lieben / daß
wir die Predigt und sein
Wort nicht verachten;
sondern dasselbige heilig
halten / gerne hören und
lernen.

Das Bierdre
Gebot.

Du solt deinen
Vater und deine
Mutter ehren / auff
daß dir wol gehe/
und lange lebest auff
Erden.

Was ist das?

Wir sollen **G D E**
fürchten und lieben / daß
wir unsere Eltern und
Herren nicht verachten/
noch erzürnen; sondern
sie in Ehren halten / ihnen
dienen / gehorchen / sie lieb
und wehrt haben.

mere & diligere, ne di-
vinos sermones, & ejus
verbum contemnāmus;
sed ut sanctum reputē-
mus, libenter audiāmus
& discāmus.

QUARTUM
Præceptum.

Honora Patrem
tuum & Matrem
tuam, ut sis longæ-
vus super terram.

Quid hoc sibi vult?

Debēmus DEum timē-
re & diligere, ne Paren-
tes & Dominos nostros
contemnāmus, neque
ad iram commoveāmus;
sed honore afficiāmus,
illis serviamus, morem
gerāmus, amore eos pro-
sequamur & magnificiā-
mus.

Das

QUIN.

gá ba
wac
nia
wzga
je 3a
go fu
go uo

Si
h M
Sied
dlug
ziem

T
n
gab
aby
non
dzal
pob
je v
im
one
je v

gá bác / y onego miłowác /
wác / abyśmy Razá-
nia y Słowa jego nie
wzgardzali? ale abyśmy
je za święte mieli / radzi-
go słuchali / y pilnie się
go uczyli.

Czwarte
Przykazanie.

Czcí Onca twego /
y Matkę twą / abyś
siedobrze miał / y
dlugo żyw był na
ziemi.

Jako to rozumieś?
Odpowiedź.

Mamy się Páná Bo-
gá bác / y onego miłowác /
abyśmy Rodziców y Pa-
now nászych nie wzgar-
dzali / ani ich ku gniewu
pobudzali; ale abyśmy
je w poczciwości mieli /
im służyli / posłusni byli /
one miłowali / y wielce
je wazyli.

ties Diéwo byótis ir jé
mylėti / ydant swentos
Kozonis ir jo žodį nepa-
peiktumbim / bet už
swenta lai tiktumbim /
rodas klauštumbim ir
išmoktumbim.

Retwirtas Prisaki-
mas.

Garbinė Tėvą
tėvą ir Motiną
tėvą / ydant tėvą
gerran pasi sektus /
ir ilgai pateiktumbė
gyvas ant žemės.

Kas per tatai išsi-
manos?

Mes turim Diešpa-
ties Diéwo byótis ir jé
mylėti / ydant musu gim-
dytojus ir wiespatis né-
pá - peiktumbim / nei y-
pyktumbim: bet pa-
garbintumbim / jiemus
služitumbim / paklusni
tumbim / ir šloveje laiky-
tumbim.

Piate

C ij

Pent.

Das fünffte
Gebot.

Du solt nicht töd-
ten.

Was ist das?

Wir sollen G D E Z
fürchten und lieben / daß
wir unserm Nächsten an
seinem Leibe keinen Scha-
den noch Leyd thun; Son-
dern ihm helfen und för-
dern in allen Leibes-Nöth-
ten.

Das Sechste
Gebot.

Du solt nicht Ehe-
brechen.

Was ist das?

Wir sollen G D E Z
fürchten und lieben / daß
wir keusch und züchtig le-
ben in Worten und Wer-
cken;

Q V I N T U M
Præceptum.

Non occides.

Quid hoc sibi vult?

Debémus Deum ti-
mére & diligere, ne vitæ
proximi nostri incom-
modémus, aut ægrè fa-
ciámus; Sed illum adju-
vémus, & promoveá-
mus in omnibus vitæ ne-
cessitatibus.

S E X T U M
Præceptum.

Non mœchabe-
ris.

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEUM ti-
mére & diligere, ut castè
& pudicè vivámus, in ver-
bis ac operibus; & unus-
quis-

Piate
Przykazanie.

Nie zabijaj.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Mamy się Pana Bo-
gą bąć / y onego miłować /
abyśmy Bliżniemu nasze-
mu na ciełe jego / żadney
škod / ani ciężkości nie
czynili ; ale abyśmy go
wspomagali / y jemu na
pomocy byli we wszy-
stkich cielesnych uciskach
y potrzebach jego.

Szoste
Przykazanie.

Nie cudzołoż.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Mamy się Pana Boga
bąć / y onego miłować /
abyśmy powściągliwy y
czysty żywot wiedli / w
słowach y uczynkach ; y
żeby każdy małżonkę
swo-

Penttas Prisati-
mas.

Ne-uzmuss.

Kas per tatai issi-
manos ?

Mes turrim wiešpa-
ties Diwo bijotysi ir ji
mylėti / ydant musu arti-
mo tuna ir gyvastis ne
pažeistumbim nei sun-
kincumbim / bet jiam pa-
gelbetumbim ir pašos
stumbim wissos tuno
reikme nesa.

Szeštās Prisati-
mas.

Ne perženš wencā-
wones suluba.

Kas per tatai issi-
manos.

Mes turrim Wiešpa-
ties Diwo bijotisi ir ji
mylėti / ydant wiežlibay
ir patogey gywentum-
bim žodžiše ir darbūse /
ir gi žožnas saw prīwīns
czarow-

E iii

den; und ein jeglicher sein
Gemahl lieben und ehren. quisque suam conjugem
amet & honoret.

Das Siebende
Gebot.

SEPTIMUM
Præceptum.

Du solt nicht steh-
len. Non furtum fa-
cies.

Was ist das?

Quid hoc sibi vult?

Wir sollen G D T Z
fürchten und lieben / daß
wir unsers Nächsten Geld
oder Gut nicht nehmen /
noch mit falscher Waar
oder Handel an uns brin-
gen / sondern ihm sein Gut
und Nahrung helfen bes-
sern und behüten. Debemus DEum timē-
re & diligere, ne proxi-
mo suam pecuniam, aut
bona sua auferamus, neq;
falsis mercibus aut impo-
sturâ ad nos pertraha-
mus; sed demus operam,
ut illius opes conserven-
tur, & ejus conditio me-
lior reddatur.

Das Achte
Gebot.

OCTAVUM
Præceptum.

Du solt nicht
falsch Zeugniß reden
wider deinen Næch-
sten. Non loqueris con-
tra proximum tuum
falsum testimonium.

Was

Quid

gem swoje miłował/ y one w czawota myletu/ bei gar-
poczciwości miał. beje laitytu.

Siodme
Przykazanie.

Nie krádni.

Jako to rozumieś?

Odpowiedz.

Námý sie Pána Boga
bác/ y onego miłować/ á
bysny Bliźniego nášego
peniedzy/ áni dobra á ma-
jetności jeho nie brali / á
fašyrywym to wárem/ al-
bo ochytrzeniem y kupia/
tu sobie nie przywłaſzczá-
li; Ale ábysny go wſpo-
magáli y jemu na pomo-
cy byli/ y onego bronili/ á
by przy ſwojej majetnoſ-
ci á pożywieniu zoſtał/ y
w nim ſie wiecey mno-
żył.

Oſme
Przykazanie.

Nie mów fašy-
wego ſwiádectwá
przeciw Bliźniemu
twemu.

Sekmas Priſaſi
mas.

Ne Wock.

Kas per tatai iſſi
manos?

Meſt turrim Wieſpa-
ties Diowo biſotiſi ir jé
myleti/ ydant muſu arti-
mo pennigu ir turto ne-
woſtumbim/ nei giſtwał.
czawotu taworu arba
klaſta muſump pritrauk-
tumbim; bet turrim
jiam pagelbeti/ ydant jo
turtas iſliktu/ ir jo gy-
wenimas geraus pa-
tarptu.

Uſmas Priſaſi
mas.

Ne-luddiſ ne-tei-
ſaus luddimo prieſ
artima tawo.

Já-

C iiii

Kas

Was ist das?

Wir sollen **GOTT**
fürchten und lieben / daß
wir unsern Nächsten nicht
fälschlich belügen / ver-
rathen / affterreden oder
bösen Leumund machen;
Sondern sollen ihn ent-
schuldigen / und gutes von
ihm reden / und alles zum
besten kehren.

Das Neundte
Gebot.

Du solt nicht be-
gehren deines Näch-
sten Haus.

Was ist das?

Wir sollen **GOTT**
fürchten und lieben / daß
wir unsern Nächsten nicht
mit List nach seinem Erbe
oder Hause stehē / noch mit
einem Schein des Rechts
an uns bringen; Son-
dern

Quid hoc sibi vult?

Debémus **DEUM** ti-
mére & diligere, ne pro-
ximum falsis mendaciis
involvámus, prodámus,
traducámus, aut infa-
miam aliquam afficiámus;
Sed illum excusémus,
aliquid boni de eo lo-
quamur, omnia in me-
liórem partem interpre-
tantes.

NONUM

Præceptum.

Non concupisces
domum proximi
tui.

Quid hoc sibi vult?

Debémus **DEUM**
timére & diligere, ne
hereditatem vel do-
mum proximi dolo
malo captémus, aut
sub specie recti nostris
facultatibus adjungá-
mus;

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Mamy się Pana Boga
bác/ y onego miłować/
abyśmy Bliźniego nasze-
go fałszywie nie oblygali/
ani zdradzali/ nie obma-
wiali/ ani zła powieść
a sławę o nim wypuszczá-
li; Ale abyśmy go wymá-
wiali/ dobrze o nim mo-
wili/ y wszystko ku dobre-
mu wykładali.

Dziwiate
Przykazanie.

Nie požadaj Do-
mu Bliźniego twe-
go.

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Mamy się Pana Bo-
ga bác/ y onego miłować/
abyśmy od Dziedzictwo-
álbo Dom a Majetność
bliźniego nie stali/ ani pod-
przytryciem a sposobem
prawa a słusney rzeczy/
ku

Kas per tatai issi
manos?

Mes turrim Wiešpa-
ties Diemo bihotisi ir ji
mylėti/ ydant musu arti-
ma neteisey ne - apmelū-
tumbim/ n'izdroditum-
bim/ n'apžodžotumbim/
neigi pikta paskalba ji
apšeltumbim; bet turri-
me ji užtarti / ger apie-
ji kalbėti / wis gerosna
pavertdami.

Dewintas Prisaki-
mas.

Negeisť artimo
tavo ūkia.

Kas per tatai issi
manos?

Mes turrim Wiešpa-
ties Diemo bihotisi ir ji
mylėti/ ydant musu arti-
mo Tewiskės / arba
nammu/ Kytrascia ne-
tykotumbim/ neigi tei-
sybės dingscia (prowa-
dejes

C v

dern ihm dasselbige zu
behalten / förderlich und
dienstlich seyn.

Das Zehende
Gebot.

Du solt nicht be-
gehren deines Nech-
sten Weib / Knecht /
Magd / Viehe / oder
alles / was sein ist.

Was ist das?

Wir sollen GOTT
fürchten und lieben / daß
wir unserm Nechsten nicht
sein Weib / Gesinde oder
Vieh abspannen / abdrin-
gen / oder abwendig ma-
chen; Sondern dieselbi-
gen anhalten / daß sie blei-
ben / und thun / was sie
schuldig sind.

Was

mus: Sed detur opera se-
dulò, ut ista proximo di-
ligenter custodiantur.

DECIMUM
Præceptum.

Nec desiderabis
uxorem ejus, non ser-
vum, non ancillam,
non bovem, non asi-
num, nec omnia, quæ
illius sunt.

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEum ti-
mére & diligere, ne à
proximo uxorem, ser-
vos, ancillas, vel pecudes
suas abalienémus aut ab-
strahámus; Sed illos ad-
hortári oportet, ut ma-
neant, & suum officium
diligenter faciant.

Quid

tu sobi
li; Ale
poma
wali /
majet
otrzyn

M
hy
ani
žebn
ani
dny
Ja

27
gá bá
aby
mu
niro
dla
aby
žont
náli
li / y
nili.

tu sobie nie przywołasz;
li; Ale abyśmy mu owszem
pomagali / y o tu usilo-
wali / żeby on swoje
majetność zachować y
otrzymać mógł.

Dziesiąte
Przykazanie.

Nie požadaj Zo-
my Bliźniego twego /
ani Slugi / ani Stu-
żebnice / ani Wolu /
ani Osta / ani ja-
dnych rzeczy jego.

Jako to rozumiesz?

Odpowiedź.

Wamy się Pána Bo-
ga báci y onego miłować /
abyśmy Bliźniemu náše-
mu Małżonki y Czeladzi
nierozmawiali / ani Wy-
dła jego nie oddalali; Ale
abyśmy je / (to jest Mał-
żonkę y Czeladź) nápomí-
nali / aby przynim zostá-
li / y powinność swa cze-
nili.

dejes) priepne sawuju
pritrauktumbim; Bet
turrim jiaw pilnay pade-
ti / ydant jis sawa wis-
saip islaikyti galleru.

Desimtas Priskai-
mas.

Ne-geist Artimo ^{2 Sam}
tawo Moters / nei ¹³⁵
Berno / nei Slugi-
nes / nei jauczo / nei
Usilo / ir newieno
Daikto / kas jo yra.

Kas per tatai issi-
manos?

Mes turrim Wiespa-
ties Diawo bijotisi ir ji
mylėti / ydant musu artis-
mo Moteri Berna Stu-
gine arba galwius ne-
atwillotumbim; Bet tur-
kal betumbim; Bet tur-
rim tus pagus paragin-
ti / ydant pasi listus / ir
daritu ka jie kalti yra.

Což

Ko

Was saget nun Gott
von diesen Geboten
allen?

Antwort.

Er saget also:

Ich der HERR
dein GOTT / bin
ein starcker eyferiger
GOTT / der über
die / so mich hassen /
die Sünde der Vä-
ter heimsuchet an den
Kindern / biß ins
dritte und vierdte
Glieder.

Aber denen / so
mich lieben und mei-
ne Gebot halten /
thue ich wol in tau-
send Glieder.

Was

Quid autem summa-
tim dicit DEUS de his
Præceptis omnibus?

Responsio.

Sic dicit, Exod. 20.

Ego sum Domi-
nus DEUS tuus, for-
tis Zelotes, visitans
iniquitatem patrum
in filios, in tertiam
& quartam genera-
tionem, eorum, qui
odérunt me.

Et faciens miseri-
cordiam in millia
his, qui diligunt me,
& custodiunt præ-
cepta mea.

Quid

Coß
moni
Prz

Bo
Mit
älbo
losci
Nier
tow
trze
Pof
ry
2
sier
siac
nia/
mie
Prz
go.

Coż tedy Pan Bog / Ka tada sako Wieß:
mowi o wszytkich tych / patis Diemas apie wis-
Przykazaniach? Od / sus tus Prisaki-
powiedz. / mus?

Tak mowi:

Taipo sako.

Ja jestem Pan / Als esmi Wieß:
Bog twon mocny / patis Diemas tawo
Mitosniß gorliwy / stiprus pagiezasis
albo zawistny w Mi- / Diemas / kursai tu/
łości / nawiedzajacy / kurrie manne ne uz-
Nieprawości / On / kencz griekusatlan-
cow na Syniech do / ko na Tawo ant wai-
trzeciego y czwartego / fu / y treczia ir ket-
Pokolenia / tych / kto- / wirta karta: Bet
rzy mie nienawidza. / tiemus kurrie man-
A czyniac Mило- / ne myl ir mano pri-
sierdzie aż do ty- / sakimus laiko darau
siacznego Pokole- / mielakirdingyste ik-
nia / nad tymi / ktorzy / ki tukstanczu kartu.
mie miuja y strzega
Przykazania moje-
go.

Jako

Ka

Was ist das ?

DEUS dräuet zu straffen alle / die diese Gebot übertreten. Darumb sollen wir uns fürchten für seinem Zorn / und nicht wider solche Gebot thun. Er verheisset aber Gnade und alles Guts / allen / die solche Gebot halten. Darumb sollen wir ihn auch lieben und vertrauen / und gerne thun nach seinen Geboten.

Quid hoc sibi vult ?

DEUS minatur poenam omnibus, qui ista praecepta transgrediuntur. Debemus itaque expavescere, & timere iram DEI, & nihil contra huiusmodi praecepta facere. Rursus promittit etiam suam gratiam, & omnia bona, omnibus qui mandata eius observant. Merito igitur debemus nos **DEUM** diligere, & illi confidere, & juxta mandata eius omnem nostram vitam sedulo ac diligenter instituere.

Das

SE-

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Pan Bog grozi
karac wſytkie te / ktorzy
Przykazania jego prze-
stepuja: Przetoż mamy
sie bac gniewu jego /
ynic nie czynic przeciw
tym Przykazaniom je-
go. A zaſ obiecuje
laſke / y miłosierdzie /
y wſytko dobre / tym
wſytkim / ktorzy Przy-
kazania jego chowaja.
Przetoż mamy go też
miłowac / w wniem u-
ſac / y radzi wſytko
czynic wedle Przy-
kazania jego.

Ras per tatai iſſi
manos.

Diewas pagrumz ko-
rawoti / wiſſus kurié ſi-
tus priſatimus perzeng.
Todelei turrime biſotis
ruſtybeſ jo ir nedaryti
prieſ tokius Priſatimus.
Jis betaig žado malos
ne ir wiſſa gera wiſ-
ſiem kurrie ſokius Pri-
ſatimus laſko / todelei
currim ji myletiſiam nu-
ſi - tiktieti / ir rodas pa-
gal jo priſatimus
daryti.

Wtorá

Intra

Das Ander Stück
des Catechismi.

Der Christliche
Glaube.

Der Erste Artickel/
von der Schöpf-
fung.

Ich glaube an
GOTT den Va-
ter / Allmächtigen
Schöpffer Himmels
und der Erden.

Was ist das ?

Ich glaube / daß mich
GOTT geschaffen hat samt
allen Creaturen / mir
Leib und Seele / Augen/
Ohren / und alle Glieder/
Vernunft und alle Sinne
gegeben hat / und noch er-
hält: Darzu Kleider und
Schuh / Essen und Trinckē
Haus / und Hof / Weib
und

SECUNDA
Pars Catechismi.

SYMBOLUM
Apostolicum.

ARTICULUS
primus, de Crea-
tione.

Credo in DEUM
Patrem, omnipoten-
tem Creatorem cœli
& terræ.

Quid hoc sibi vult ?

Credo, quòd DEUS
creavit me unà cum
omnibus Creaturis:
quòd corpus & animam,
oculos, aures, & omnia
membra, ratiònem, &
omnes sensus mihi de-
dit, & adhuc sustentat:
Adhæc quòd vestes, &
calceos, cibum ac po-
tum,

Wtora Część
Katechizmu.

Wiara Chrze-
ścińska.

Pierwszy Czyn /
O Stworzeniu.

Wierze w Boga:
Ona wszechmoga-
cego / Stworzyciela
Nieba y zieme.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Wierze / że mie
Pan Bog stworzył ze
wszystkiem Stworze-
mem; że Ciało y Duse/
Czy / Dsy y wszystkie
Człotki / Rozum y wsyt-
kie Zmysły dać miracył/
y ieszcze mie zachowywa:
lako: priegtam rubais
Kremu mie na każdy
dzien obficie opatruje/
Odzienim y Botami/
Jed.

Wtra Dalis
Kacismo.

Wiera Krz-
czoniska.

Pirmas Sanarys
apie sutwerima.

Uf tikkii y Die-
wa Tewa wisgalin-
ti / sutwereji Dan-
gaus ir zemes.

Kas per tatai issi
manos?

Uf tikkii jog mane
Diewas sutwere su wis
sais sutwerimais: Man
tuna ir Duse / Uis / Au-
sis / ir wissus Sanarus /
Isminti ic wissus Unus
dawes est / ir dabar is-
ir turpemis / walginu
ir gerimu nammais ir
padwerija / moterimi ir
wais

und Kind/ Acker/ Vieh/
und alle Güter/ mit aller
Nothdurfft und Nah-
rung des Leibes und Le-
bens/ reichlich und täglich
versorget/ wider alle Fähr-
lichkeit beschirmet/ und für
allem Ubel behütet und be-
wahret: Und das alles
aus lauter Väterlicher
Göttlicher Güte und
Barmherzigkeit/ ohn all
mein Verdienst und Bür-
digkeit. Des alles ich ihm
zu dancken/ und zu loben/
und dafür zu dienen/ und
gehorsam zu seyn schuldig
bin. Das ist gewißlich
wahr.

Der Andere Ar-
tikel / von der
Erlösung.

Und an JESUM
CHRISTUM seinen ei-
nigen

tum, domum, uxórem,
liberos, agros, jumen-
ta, & omnia bona, cum
omnibus vitæ necessa-
riis, copiosè & quotidie
largitur, me contra o-
mnia pericula prote-
git, & ab omnibus malis
liberat & custodit: Et
hæc omnia, ex merâ suâ
paternâ & divinâ boni-
tate & misericordiâ, sine
ullis meis meritis, aut
ullâ dignitatē. Pro qui-
bus omnibus illi gratias
agere, pleno ore laudem
tribúere, inservire, obse-
qui meritò debeo. Hoc
certissimè verum est.

ARTICULUS

Secundus, de Re-
demtione.

Et in JESUM
CHRISTUM filium
ejus

Jedze
mem
na y
dtem
nosci
Potr
ciala
y bre
ode w
wfyft
Oyco
lasti/
sierdz
go /
flug
da co
lestem
chw
zye y
u to

Wt
Z

Y
sa

Jedzeniem y Piciem / Do-
mem y Solwarkiem / zo-
na y Dzieci / Kola / Wy-
dlem / y wszelka Majet-
nośćia ze wszystkimi
Potrzebami y żywnością
ciała y żywota mojego ;
y broni mie y uchowywa-
ode wszysto złego : A to
wszysto czyni ze szczyré-
Oycowstkiey y Boskiey
łaski / Dobroci / y Miłos-
sierdzia swégo swięte-
go / krom wszelkich Za-
ług y Godności moich.
Ja co ja jemu powinien-
jestem dziękować / y jego
chwalić / jemu za to slu-
żyć y posłusznym bydź.
A toć jest ista Prawda.

waitais / lauku / galwis
jeis ir wissu lobju su wis-
som priewolems ir pe-
nuktflu kuno ir gywaszo
apstai ir kiek diena apru-
pin / prieš wissus pawo-
jummus apgin / ir nū
wisso pikto apsergt ir
apsaugt : Ir tatai wis
tikr is Tewiskos Dei.
wisikos gerybes ir miela-
sirdingystės / be wisso-
tio mano nupelnimo ir
wertystes ? Uz tai wis
jiam dėkavoti ir šlovin-
ti / ir už tai jiam sluzyti
bey patlusnus buti kals-
tas esmi. Tai yra tik troš-
tiesa.

Wtorny Szłonek
D Odkupie-
niu.

Antras Sana-
ms api Atpir-
fimo.

M w JEZU-
sa Chrystusa En-
na

Ir y JEZU
KKJESU jo wien
D ij gim-

nigen Sohn unsern
 Herrn/der empfan-
 gen ist von dem Heili-
 gen Geist/ geböhren
 von der Jungfrauen
 Maria/ gelitten un-
 ter Pontio Pilato/
 gecreuziget/ gestor-
 ben und begraben/
 niedergefahren zur
 Höllen/ am dritten
 Tage auferstanden
 von den Todten/auf-
 gefahren gen Himel/
 sitzend zu der rechten
 Hand Gottes des
 Allmächtigen Va-
 ters/ von dannen Er
 kommen wird zu rich-
 ten die Lebendigen
 und die Todten.

Was ist das?

Ich gläube/ daß JEsus
 Chri-

eius unicum DOMI-
 NUM nostrum, qui
 conceptus est de Spi-
 ritu Sancto, natus ex
 Mariâ virgine, passus
 sub Pontio Pilato, cru-
 cifixus, mortuus &
 sepultus, descendit ad
 inferna, tertiâ die re-
 surrexit à mortuis,
 ascendit ad Cœlos,
 sedet ad dextram
 DEI Patris Omnipoten-
 tis, inde venturus
 est iudicare vivos &
 mortuos,

Quid hoc sibi vult?

Credo, quod JE-
 SUS

nâ
 Pân
 sie p
 swie
 Ma
 Ume
 stiem
 zow
 grzeb
 do p
 Dni
 wsta
 Niel
 Prä
 cá n
 3 t
 sad
 twe

I
 w

Christus / warhafftiger
 Gott vom Vater in Ewigkeit gebohren / und
 auch warhafftiger Mensch / von der Jungfrauen Ma-
 ria gebohren / sey mein Herr / der mich verloh-
 ren und verdamten Menschen erlöset hat / erworben
 und gewonnen / von allen Sünden / vom Tod und
 von der Gewalt des Teufels / nicht mit Gold oder
 Silber / sondern mit seinem heiligen theuren
 Blut / und mit seinem unschuldigen Leiden und
 Sterben : Auff daß ich sein eigen sey / und in sei-
 nem Reich unter ihm lebe / und ihm diene / in ewiger
 Gerechtigkeit / Unschuld und Seligkeit ; gleich wie
 er ist auferstanden vom Tode / lebet und regieret in
 Ewigkeit. Das ist ge-
 wißlich wahr.

Der

ARTI-

SUS CHRISTUS, ve-
 rus DEUS, à Patre ante
 secula genitus, idemque
 verus Homo, natus ex
 Mariâ virgine, sit meus
 Dominus, qui me per-
 ditum & damnatum ho-
 minem redemit, & ab
 omnibus peccatis, à
 mortè, & potestâte Sa-
 tanæ liberâvit; non qui-
 dem aurò & argentò,
 sed suò sanctò ac pretiò-
 sò sanguine, suâque im-
 mēritâ passióne & mor-
 te: Ut ego essem pro-
 priè suus, & in suo re-
 gnò sub ipso viverem,
 ac liberâliter ei inservi-
 rem, in perpétuâ justi-
 tiâ & innocentia; per-
 inde ac ipse à morte re-
 surrexit, vivit & regnat
 in æternum. Hoc cer-
 tissimè verum est.

sus p
 Boga
 urodze
 Cztow
 wice n
 nem n
 nedzne
 y pote
 ta odd
 y od
 choro
 y od
 wybã
 Srebi
 swiet
 Brw
 winn
 smier
 wlast
 Brol
 y wo
 wiec
 wos
 Zban
 zman
 y kro
 toc

stus prawdziwy Bog z JUS KRISTUS tikt
 Boga Oycá przed Wieki kras Diemas nń Tawo
 urodzony / y prawy pirm amzio gimmes / ir
 Człowiek z Maryjy Dzie- tas pats / tikras žmogus
 wice narodziłny jest Pá- is Maryos mergos gim-
 nem mojem ; ktory mie- mes / yra mano Wiesi-
 nedznego / straconego patis kuro manne pra-
 y potepionego Człowie- polusi ir praštandinta
 ka odkupił / y pozyskał ; žmogu atpirko / ir nń
 y od wszytkiech Grze- wissu grietu / nń smer-
 chow moich / od Smierci ties / ir nń maces welino
 y od Mocy Szatanstiey isgelbejo / ne aukš arba
 wybawił ; nie Złotem ani sidabrū / bet sawo swen-
 Srebrēm / ale swoja rūju brangiūju krauju /
 šwieta y prženadrozšā bei sawo nekaltu kente-
 Krwia / y swojēm nie- jimu ir smertimi : Ydant
 winnēm Umegzieniem y aš so tikkray buczau / ir
 smierčia. Ubym ja jego jo karalysteje po jo gy-
 własnym był / y w jego wenczau ir hiam sluzio
 Brolestwie pod nim zyl / czau amžinojo teisibeje /
 y wolnie mu sluzyl / w nekaltibeje ir isganime :
 wieczney Spráwiedli- Lygey kaip jis yra pri- si-
 wości / Niewinności y teles is numirrusu / gy-
 Zbáwieniu ; tak jako on wen ir karalam amžio
 žmartychwistal / žywie nay. Tai yra tikroji
 y kroluje ná Wieki. A tiesa.
 toć jest ista Prawda.

Trzeci

D III

Tre-

TI-

Der dritte Arti- ARTICULUS

ckel / von der
Heiligung.Tertius, de San-
ctificatione.

Ich gläube/ an den
Heiligen Geist/ eine
heilige Christliche
Kirche/ die Gemei-
ne der Heiligen/ Ver-
gebung der Sün-
den / Auferstehung
des Fleisches / und
ein ewiges Leben /
Amen.

Credo, in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem, Remissionem peccatorum, Carnis resurrectionem, & Vitam aeternam, Amen.

Was ist das?

Quid hoc sibi vult?

Ich gläube/ daß ich nicht
aus eigener Vernunft
noch Krafft/ an Jesum
Christum meinen Herrn
gläuben/ oder zu ihm kom-
men kan; Sondern der
Heilige Geist hat mich
durch das Evangelium be-
ruffen/ mit seinen Gaben
erleuchtet / im rechten
Glaub.

Credo, me propriis rationis meae viribus, JESU CHRISTO Domino meo fidere, aut ad eum accedere, nullo modo posse, sed Spiritus Sanctus per Evangelium me vocavit, suis donis illuminavit, recta fide sanctificavit &

Trzeci Szlonet / Trzeciasz Sana-
O Poświęcenin. rys apie Pa-
 ſwentima.

Wierze / w Duchá **Alſ tikkii y Dwa-**
Świętego / ſwięty ſe ſwenta / ſwenta
powſechny Koſciół **Kriſtſczoniſka Ba-**
Chrzeſciáński / Świe- **zynczia / ſwentuju**
tych Poſpolitowá- **draughſte atleidim-**
nie Grzechow Od- **ma grieku / funo iſ**
puſzczenie / Ciała **numirruſu prikelim-**
ſmartwychwſtanie **ma / ir po ſo ſmierz-**
y żywot wieczny / **ties amzina ghywa-**
Amen. **ta / Amen.**

Jáko to rozumieſz?
Odpowiedz.

Wierze / że nie zwołaſnego **Alſ tikkii / jog iſ ſawo**
Rozumu / ani z ſil ſwoich **paties proto / arba ſy-**
w Jezusa Chryſtusa **la y Jezu Kriſtu ma-**
Pana mojego / wierzyć / no **Wieſpati tikkiet / ar-**
álbo ku niemu przyſc ba / jopi ateiti negallu.
moge; Ale mie Duch **Bet Szwentoji Dwáſe**
Święty przez Ewange- **mane per Wanjilie wa-**
lia ſwięta wezwá / Dá- **dinno / ſawo dowano-**
ry ſwojemi oſwiecił / y w **mis apſwiéte / tikkrojo**
práwéy Wierze poſwie- **wieroje paſwente ir iſ-**
cił **D v** **laite;**

Glauben geheiligt und erhalten: Gleich wie er die ganze Christenheit auff Erden beruffet/ samlet/ erleuchtet/ heiligt/ und bey Jesu Christo erhält/ im rechten einigen Glauben: In welcher Christenheit Er mir/ und allen Gläubigen/ täglich alle Sünde reichlich vergiebt/ und am jüngsten Tage mich und alle Todten auferwecken wird/ und mir samt allen Gläubigen in Christo ein ewiges Leben geben wird/ Das ist gewislich wahr.

& conservavit: Quem admodum solet totam Ecclesiam in terrâ vocare, congregare, illuminare, sanctificare, & in Jesu Christo per rectam unicam fidem conservare: In quâ Ecclesia mihi, & omnibus Christianis omnia peccata quotidie benignè remittit, & nos omnes in extremo die à morte resuscitabit, mihi, & omnibus in Christum credentibus vitam æternam daturus. Hoc certissimè verum est.

Das dritte Stück
des Catechismi.

Das Vater
Unser.

Vater unser/ der
du bist im Himmel.

Was

TERTIA PARS
Catechismi.

ORATIO
DOMINICA.

Pater noster, qui
es in Coelis.

Quid

cyt y z
wystk
na zic
madza
swieca
Chryst
jedyn
wywa
Chrze
wzym
kazy
Grzed
fija /
mnie
zmar
ze w
cemi
zywo
jest is

Tr

jest

tyt y zachował. Tak jako laite: Lygei taip wiſa
 wſytko Chreſcjanſtwo krikſczonyſte ant zemės
 na ziemi wzywa/ ſgro-
 madza/ oſwieca/ po-
 ſwieca/ y przy Jezuſie
 Chryſtuſie w prawey
 jedyney Wierze zacho-
 wywa. W ktorem
 Chreſcjanſtwie mnie y
 wſym wierzacym na
 kazdy Dzień wſytkie
 Grzechy obſcie odpu-
 ſzcza/ y Dnia ſadnego
 mnie y wſytkie Dmarte
 ſmartwych wſkrzeſi/ y
 ze wſytkimi Wierza-
 cemi w Chryſtuſa da
 żywot wieczny. A toć
 ieſt iſta Prawda.

trikſczonyſte ant zemės
 wadin/ ſurent/ apſwiecz/
 paſtwencz ir prie Jē-
 zaus Kriſtaus wienoſ
 tiktroi mieroſ iſlaiko/
 ktarroſ Bāznycioi man
 ir wiſſiems tiktintiems
 tiek diena wiſſus griekus
 bagotay atleidz/ ir ſu-
 dnoje dienoje manne ſu
 wiſſais numirruſeis pri-
 kels/ ir man ſu wiſſais
 tiktinczeiſeis tiek deina
 wiſſus griekus bagotay
 atleidz/ ir ſudnoje dienoje
 manne ſu wiſſais numir-
 ruſeis pri-kels/ ir man ſu
 wiſſais tiktinczeiſeis y
 Kriſtu/ amžina gywata
 dūs. Tai yra tiktroii
 tieſa.

Trzecia Część Ka-
 techizmu.

Modlitwa.

Panſka.

Oncze naſ/ ktory
 ieſteſ w Niebieſiech!

Jako

Trecza Dalis Kat-
 giſmo.

Modla Wieſz
 paſiſka.

Tewe miſu fur-
 ris eſſi dangui.

Bas

Was ist das?

Gott wil uns damit
locken / daß wir glän-
ben sollen / Er sey unser
rechter Vater / und wir
seine rechte Kinder / auff
daß wir getrost / und mit
aller Zuversicht ihn bitten
sollen / wie die lieben Kin-
der ihren lieben Vater bit-
ten.

Die Erste
Bitte.

Geheiligt werde
dein Nahme.

Was ist das?

Gottes Nahme ist
zwar an ihm selbst heilig:
Aber wir bitten in diesem
Geheht / daß er auch bey
uns heilig werde.

Wie

Quid hoc sibi vult?

DEUS amanter nos hac
præfatiunculâ invitât, ut
verè credâmus, eum no-
strum verum Patrem,
nosque ejus veros filios
esse, ut eò confidentius
plenâ fiduciâ orémus,
quemadmodum vidē-
mus liberos certâ fidu-
ciâ aliquid à parentibus
suis rogâre.

PRIMA
Petitio.

Sanctificetur no-
men tuum.

Quid hoc sibi vult?

Nomen DEI per se
quidem sanctum est: ve-
rùm nos orâmus hac pe-
titiōe, ut apud nos quo-
que sanctificetur.

Quâ

Jate

Pan
wa na
bie p
wierzy
wem
my t
Dziat
smiele
Ufnoś
ności
li / y
modli
ti Oy

p

E
two

J

J
sobie
jest.
bie p
u na

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Pan Bog przez tę słow
wa nas wzywa / y ku so
bie przyciąga / byśmy
wierzyli / że on jest pra
wem Oycem naszym / a
my też jego prawem
Dziatkami / Abyśmy
śmiele / y że wszelka
Ufnosćia y Dowier
nosćia jego wzywa
li / y jemu się samemu
modlili / jako miłe Dzia
tki Oycu swemu miłemu.

Pierwsza Prośba.

Świeć się Imię
twoje.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Imię Boże sáwo w
sobie zaprawdę święte
jest. Ale my w téy Proś
bie prosimy / aby też y
u nas święte było.

Jako

Ras per tatai issi
manos?

Diawas nor mus tít
mi wadinti / ydant tít
tietumbin / si santi mus
su títira Tewa ir mus jo
títkrus waitus / ydant
dranse y ir su wissu nu
si-tittiejimu jé melstun
bimes / kaip mieli waitai
sawa miela Tewa
meldz.

Pirmas Prasimas.

Te-essie švencza
mas Wardas tavo.

Ras per tatai issi
manos?

Wardas Dievo kas
tiesa pats šaveie šven
tas yra : Bet mes mel
džiam šoje maldoje / y
dant ir musip šventas
butu.

Kaip

Wie geschieht das?

Wo das Wort **GDt** res lauter und rein gelehret wird/ und wir auch heilig/ als die Kinder **GDt** res darnach leben: das hilff uns lieber Vater im Himmel! Wer aber anders lehret und lebet/ denn das Wort **GDt** res lehret/ der entheiligt unter uns den Nahmen **GDt** res. Da behüt uns für himmlischer Vater.

Die Andere
Bitte.

Dein Reich komme.

Was ist das?

GDt res Reich kommt wol ohn unser Gebet/ von ihm selbst: Aber wir bitten in diesem Gebet/ daß es auch zu uns komme.

Wie

Quâ ratione fit istud?

Cum Verbum **DEI** purè & sincèrè docetur, & nos secundum illud, ut filios **DEI** decet, piè vivimus: in quo adjuva nos, mi Pater, qui es in coelis! Qui verò aliter docet vel vivit, quàm verbum **DEI** docet, ille nomen **DEI** inter nos prophanat. Ne autem hoc accadat, tu, provide, mi Pater coelestis.

SECUNDA

Petitio.

Adveniat regnum tuum.

Quid hoc sibi vult?

Regnum **DEI** venit etiam per se, sine nostrâ oratione: Sed petimus hac precatîone, ut ad nos quoque perveniat.

Quâ

Jak

Gdy
rze/ cy
wa na
świat
jako n
leży/ i
ziemy
pomo
jęstes
tto in
żywie
że na
żemie
te cy
Czeg
cze n

stivo

I

K

mod

sie/y

ale

pros

przy

Jako sie to stawa?

Odpowiedz.

Gdy Słowo Boże sły-
rze/ czyscie á prawie by-
wa nauczane/ y my też
świety y pobożny żywot/
jako ná Działki Boże ná-
leży/ wedle niego/ wied-
ziemy: ku czemu rácz nam
pomoc miły Oycze/ który
jestes w Niebiesiech! Ale
tto inaczey naucza/ albo
żywie/ niżli Słowo Bo-
że naucza/ ten Imie Bo-
żemiedzy námi nie świe-
te czyni/ ále ono sromóci:
Czego nas uchoway Oy-
cze náš niebieski!

Wtora Prośba.

Przydź Króle-
stwo twoje!

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Królestwo Boże przy-
chodzi iście samo przez
sie/ y krom Prośby násey
ále my w tey Prośbie
prosimy/ áby też ku nan-
przyšlo.

Jako

Kaip tатаi musi
dúd?

Kada Diawo zódis
czystay ir wiernay mo-
tinnams yra/ ir gi-mes/
kaip waitams Diawo
par eitisi/ swentay pagal-
tagywenam/ tamme pa-
deš mums/ mielas Tewe
kurs Dangui essi. Bet
kurs kittaip mokin/ arba
gywena/ ne kaip Diawo
zódis mokin/ tas warda
Diawo tarp musu ne
swentu daro; Bet ya
dant tатаi ne-nu-siditu/
tu apsaugoš musu mie-
las Tewe Dangui esas.

Antras Prašimas.

Te-ateit(musump)
tawo karalyste.

Kas per tатаi issi-
manos.

Diawo karalyste ateit/
ir be musu maldos/ issi-
sawe: Bet meldžiam šoje
maldose ydant ir mu-
sump ateitu.

Kaip

Wie geschieht das?

Wenn der himmlische Vater uns seinen Heiligen Geist giebet/ daß wir seinem heiligen Wort durch seine Gnade gläuben/ und Göttlich leben/ hie zeitlich/ und dort ewiglich.

Die Dritte
Bitte.

Dein Wille geschehe/ wie im Himmel/ also auch auf Erden.

Was ist das?

Gottes guter/ gnädiger Wille geschieht wol ohn unser Gebet: Aber wir bitten in diesem Gebet/ daß er auch bey uns geschehe.

Wie geschieht das?

Wenn Gott allen bösen Rath und Willen bricht/

Quâ ratione fit istud?

Cum Pater coelestis dat nobis suum sanctum Spiritum, ut suo sancto verbo per suam gratiam credamus, ac piè hîc temporalem, illic æternam vitam agamus.

TERTIA
Petitio.

Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terrâ.

Quid hoc sibi vult?

Bona ac misericors Dei voluntas fit quoque sine nostrâ oratione: sed rogâmus hac petitione, ut etiam fiat apud nos, in cordibus nostris.

Quâ ratione fit istud?

Cum DEUS frangit ac impedit omne malum, con-

Jah

God
daje n
Swie
swiet
lasta y
go wi
tu do
tuisy

Tu

R

ja ja
h na

Jah

Wola
tez tr
Alle
prosi
nas

Jah

Ge
ta gla

Jako sie to stawa?

Odpowiedz.

Gdy Ociec Niebieski
daje nam Ducha swego
Swietego/ abyśmy jego
swietemu Słowu za-
sta y wspomozieniem je-
go wierzyli/ y pobożnie
tu doczesny a tam wie-
kuisty żywot wiedli.

Trzecia Prośba.

Bądź Wola two-
ja jako w Niebie tak
y na ziemi.

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Dobra/ y takawa
Wola Boża stawa sie
tez krom Prośby naszej:
Ale my w tej Prośbie
prosimy/ aby sie tez w
nas stala.

Jako sie to stawa?

Odpowiedz.

Gdy Pan Bog wśhel-
ta zla Rade y Wola ta-
mie/

Kaip tatai nu-
si-dūd?

Kada Dangistasis
Tewas / mums sarva
šwenta Dwase dūd/ jog
jo šwenta wardui per
jo malone tikim/ ir no-
bazney / gyvenam cia-
zesistay ir te amžinay.

Trecias Prašimas.

Te nu-si dūdie ta-
wo (šwenta) walle/
kaip Dangui taip ir
ant žemes.

Kas per tatai issi-
manos?

Diewo gera malonins
ga wale nu-si-dūd ir be-
musu maldos: Bet mes
meldžiam šoje/ maldose/
ydant nu-si-dūtu ir mus
sip širdisa musu.

Kaip tatai nu-
si-dūd?

Kada Diewas wissa
pikta parada bei wale
lauž/

bricht/ und hindert/ so uns consilium & volunta-
den Namen Gottes nicht tem, quæ nobis nomen
heiligen/ und sein Reich Dei non sanctificant, re-
nicht zu uns kommen las- gnumq; ejus ad nos per-
sen wollen: Als da ist des venire non sinunt: ut est
Teuffels/ der Welt/ und diaboli, mundi, & car-
unfers Fleisches Wille: nis nostræ voluntas: de-
Sondern stärcket und be- iade cum confortat &
hält uns fest in seinem conservat nos firmiter
Wort und Glauben/ biß in suo verbo & fide, usq;
an unser Ende. Das ist ad finem vitæ nostræ.
sein gnädiger guter Wille. Hæc est sua misericors &
bona voluntas.

Die Vierdte
Bitte.

QUARTA
Petitio.

Unser täglich Panem nostrum
Brodt gib uns heu- quoridiānum da no-
te. bis hodiè.

Was ist das?

Quid hoc sibi vult?

DEUS gibt täg- DEUS dat quidem
lich Brodt/ auch wol omnibus panem quoti-
ohn unser Bitte/ allen diānum, quamvis non
bösen Menschen; Aber petāmus, etiam malis
wir bitten in diesem Ge- hominibus; Sed nos
bet/ pre-

mie/ y powściaga/ Ktoralauz/ ir gaušin/ Kurri
nam Imienia Bożegomumus Diewo warda
świecić/ y Krolestwaśwesti/ ir jo Karalyste
jego ku nam przysć nie musump ateiti neper
dopuszcza. Jako jestleidz: Kaip antai yra
Wola Szatanśka Swiaśwelino/ swieto/ ir musu
ta/ y ciała nášego. Alekunowalle: Bet stiprin
gdy nas Pan Bog moir islaiko mus drutay
cho umácnia y zachowysawo jodise ir wieroje/
wa w Słowie swym/ y iktigalo amžia musu.
w Wierze/ aż do SkonaTa yra jo maloninga
nia nášego. Tác jestgerra walle.
laskawa y dobra Wola
jego.

Czwarta Prośba.

Retwirtas Prasi
mas.

Chleb náš powpse
dni dai nam dzisia!

Dūna musu Die
niśka/ dūf mums ir
še diena.

Jako to rozumieś?
Odpowiedz.

Kas per tatai issi
manos?

Bog daje Chleb po
wsedni/ też krom Pro.
śby nášey: wsytkim y
ślym Ludziom: Ale my
w tey Prośbie prošimy/
aby.

Wieszpatis Diewas
dūd dieniska dūna ir be
musu maldos wiśiams
ir piktiems žmonems:
Bet mes meldziam šo
se

bet/ daß ers uns erkennen
lasse/ und mit Dancks-
gung empfahen unser täg-
lich Brodt.

Was heist denn täg-
lich Brodt?

Alles was zur Leibes
Nahrung und Noht
durfft gehöret: Als Es-
sen/ Trinken/ Kleider/
Schuh/ Hauß/ Hof/
Acker/ Vieh/ Geld/ Gut/
fromm Gemahl/ fromme
Kinder/ fromm Gesinde/
fromme und getreue Dier-
Herren/ gut Regiment/
gut Wetter/ Friede/ Ge-
sundheit/ Zucht/ Ehre/
gute Freunde/ getreue
Nachbarn/ und desglei-
chen.

precamur hac petitione,
ut cognoscamus hoc, atq;
ita panem nostrum quo-
tidianum cum gratiarum
actione accipiamus.

*Quid autem significat
panis quotidianus?*

Significat omne, quod
ad vitae nostrae necessi-
tatem ac sustentationem
pertinet; veluti ci-
bum, potum, vestes, cal-
ceos, domum, arcam,
agros, pecudes, pecuni-
am, divitias, probam
conjugem, probos libe-
ros probos servos, pro-
bum ac fidum Magistra-
tum, bonum Reipubli-
cae statum, commodam
aeris temperiem, pa-
cem, sanitatem, mode-
stiam, honorem, bonos
amicos, fidos vicinos,
& id genus alia.

Die

QUIN-

abyssm
Dzięk
naś p
wali.

Coz
po

w
wieni
Ciála
Potar
nie/ M
wart
Pieni
dobro
Dziat
dobry
dobro
żony
dne P
Zdro
Uczni
jacieli
y tym

abyśmy to uznali y z je maldoje/ ydant mums
 Dziełczynieniem Chleb tai dítu pazinti/ ir su
 nasi powiešedni przyimo. dekarwone priimti musu
 wali. diemška dāna.

Coż sie zowie Chleb
 powiešedni? Od-
 powiedz.

Ka wadinni / arba kas
 tatai yra diemška
 dāna?

Wszystko co tu Poży. Wis kas ant kūno
 wieniu y tu Potrzebie reikmenės ir penutisio
 Ciāla należy / jako jest/ pareit; Kaip Walgis/
 Pokarm/ Napoy/ Odzie. Gerims / Rubai Kur-
 nie/ Boty / Dom / Sol. pes / Nammai / Pas-
 wart / Kola / Bydlo / dvarija/ Laukas/ Ban-
 Pieniadze/ Majecność/ da / Pennigai Lobis /
 dobra Malžontka/ dobre gers Wyrs/ gerra Mo-
 Dziatki/ dobra Czeladz/ te/ gerri Waitai/ gero
 dobry y wierny Urząd/ ra Szeimina / gerra ir
 dobre Rządzenie Przeło. wierna Wyrausybe / ge-
 żonych/ dobre á pogo ra Waldzia/ geras ôras/
 dne Powietrze/ Połoy/ Pakajus / Sweikata/
 Zdrowie/ Skromność/ patogummas / Garbe/
 Uczeńność/ dobrzy Przy- geri Prietelei / wierni
 iaciele/ wierni Sasiedzi/ Kaimynai/ ir daugiaus
 y tym podobne Rzeczy. kas tiems lygu.

Die fünffte
Bitte.

Und vergib uns
unsere Schuld/ als
wir vergeben unsern
Schuldigern.

Was ist das ?

Wir bitten in diesem
Gebet/ daß der Vater
im Himmel nicht ansehen
wolle unsere Sünde/ und
und derselbigen willen
uns solche Bitte nicht
versagen : Denn wir sind
der keines werth/ daß wir
bitten/ habens auch nicht
verdienet/ sondern er wol-
le uns alles aus Gnaden
geben ; Denn wir täglich
viel sündigen/ und wol
eitel Straffe verdienen ;
so wollen wir zwar wie-
derumb auch herglichen ver-
geben/ und gerne wol thun
denen/

QUINTA
Petitio.

Et dimitte nobis
debita nostra, sicut
& nos dimittimus
debitóribus nostris.

Quid hoc sibi vult ?

Petimus hac prece,
ne Pater coelestis velit
spectare peccata nostra,
atque ita istorum remis-
sionem nobis denegare :
Quandoquidem nullis
rebus, quas petimus, di-
gni sumus, nec quicquam
mereri possumus, sed ut
velit nobis suâ gratiâ lar-
giri omnia ; quia quoti-
diè multifariam pecca-
mus, & nihil nisi poenam
meremur ; tunc nos qui-
dem vicissim ex corde
condonabimus iis, à qui-
bus in nos peccatum est,
illis

p
n
näße
my
Win
hym

Jab

Pre
bie/ a
nie ra
nä G
dla ni
nam
my ja
nie jef
re pre
tez za
to w
racy
Dzier
nic in
zafl
wzai
pusc
cyni

Piata Prošba.

Odpuść nam
naše Winy / jako y
my odpuściamy
Winowaycom na-
šym!

Penktas Prašimas.

Atleišk mums mu-
su kaltes / kaip mes
atleidžiam savemus
kaltemus.

Jako to rozumieš?

Odpowiedz.

Prošimy w tey Proš-
bie / aby Ociec Niebieski
nie raczył mieć Względu
na Grzechy naše / a iżby
dla nich takowey Prošby
nam nie odmawiał. Bo
my żadnych tych Rzeczy
nie jesteśmy godni o któ-
re prošimy / aniśmy ich
też zasłużyli / ale aby nam
to wszystko łaski swej dać
raczył; Bo my na każdy
Dzień wiele grzeszemy / y
nic innego jedno Kaźni
zasługujemy; Tedy y my
wzajem serdecznie od-
puścić y radzi dobrze
czynić chcemy / tym / ktor-

37

Kas per tatai ištī
manos?

Mes meldžiam šioje
maldoje / ydant Teras
dangui-esas neweizdetu
ant mūsų griekų / ir de-
lei tu tokė malda mums
negintu: Nesą mes to
nevieno verti esme / ko
prašom nei taipojeg
užpelne bet jis rožitu
mums wiš iš malonės
dūti; Nesą tiek diena
daug griekų pildom /
ir tikė korawones užpel-
nom: Tada norim ir mes
wel širdingay atleisti / bei
rodas ger daryti / tie-
mus!

E ju

mus!

denen/ die sich an uns ver- illisque libenter bene-
sündigen. faciémus.

Die Sechste
Bitte.

SEXTA
Petitio.

Und führe uns
nicht in Versuchung. Et ne nos indúcas
in tentatiónem.

Was ist das?

Quid hoc sibi vult?

GOTT versucht DEUS quidem nemi-
zwar niemand; Aber wir nem tentat: sed tamen
bitten in diesem Gebet/ petimus hac petitióne,
daß uns Gott wolle be- ut ipse nos custodiat &
hüten und erhalten/ auff conservet, ne Satanas,
daß uns der Teuffel/ die mundus, & caro nostra
Welt/ und unser Fleisch nobis impónant, & nos
nicht betrüge/ noch ver à rectâ fide, ad supersti-
führe in Mißglauben/ tiónem, desperatiónem,
Verzweiflung/ und an- atque alia gravia scele-
dere grosse Schande und ra & flagitia sedúcant:
Laster: Und ob wir damit & ut maximè ejusmodi
angefochten würden/ daß tentatióibus sollicité-
wir doch endlich gewin- mur, ne succumbámus,
nen/ und den Sieg behal- sed ut tandem vincámus
ten. ac triumphémus.

Die

SEPTI-

zyby przeciw nam mus / kurrie pries mus
grzesyli. musi deda.

Szesta Prośba.

Szestas Prasias.
mas.

Nie Wprowadź
nas w Pokuszenie!

Ne west mus y
pagundima (Ne duf
mus west y pifsta pa-
gundima.)

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Kas per tatai issi
manos.

Bog w prawdzie ni-
kim nie kusi; Ale my u-
tey Prośbie prosimy/
aby nas Pan Bog raczył
bronąć y zachować / aby
nas Dyabel / Swiat / y
Cialo nasze nie zdradziło
y nie zwiódło w Niedo-
wiarstwo y w Kospacz/
y w inne wielkie Złości/
y Wypieki: A żebyśmy
też nimi kusieni byli/
abyśmy jednak na Koniec
wygrali / y Zwyciestwo
otrzymali.

Diewas kas tiesa / ne-
gunda newiena; Bet
mes meldziam soje mal-
doje / Diewas roczitu
mus apsaugoti ir islai-
tyti / y dant mus welinas/
swietas / ir musu pacu-
tunas neprigautu / nei
iswadzuru y netikieji-
ma (klystwieria) nuffi-
minnima / bei kirtus di-
dzus griekus ir giedas:
Ir jei tokieis gundinnis
mais kussinnami tap-
tumbim / ydant tagaus
pastiausy wirsu gau-
tumbim ir isgallerum-
bim.

Sio.

2 v

Setz

Die Siebende
Bitte.

Sondern erlöse
uns von dem Ubel.

Was ist das?

Wir bitten in die-
sem Gebet/ als in der
Summa/ daß uns der
Vater im Himmel/ von
allerley Ubel/ Leibes und
der Seele/ Guts und
Ehre/ erlöse: Und zuletzt/
wenn unser Stründlein
kommet/ ein seliges Ende
beschehre/ und mit Gna-
den von diesem Jammer-
thal zu sich nehme in den
Himmel.

Amen.

Was ist das?

Daß ich soll gewiß
seyn/ solche Bitte sind
dem Vater im Himmel
angenehme und erhöret;
Denn

SEPTIMA

Petitio.

Sed libera nos à
malò.

Quid hoc sibi vult?

Oramus hac prece tan-
quam summam, ut Pa-
ter noster, qui in coelo
est, liberet nos ab omni-
bus malis ac periculis;
corporis & animæ, bo-
norum & honorum: &
ut tandem, cum hora
mortis venerit, felicem
vitæ exitum largiatur,
nosque pro suâ gratuitâ
bonitâte, ex hac mise-
riarum valle, ad se in cœ-
lum recipiat.

Amen.

Quid hoc sibi vult?

Utego sim certus, ejus-
modi petitiones à patre
nostro coelesti esse acce-
ptas, atque exauditas,
quia

Siodma Prośba.

Alle nas wybaw
od Złego.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

W tej Prośbie su-
mownie prosimy / aby
nas Ociec niebieski od
wszego Złego / cielesnego y
dusznego / dobru nasemu
y Sławie przeciwnego
wybawił: A naostatęk
gdy Godzinka śmierci
naszey przydzie / aby nam
też zbawienie Skonanie
dał / y laskawie z tego Pa-
doku Płazu ku sobie do
Nieba przyiać raczył.

Amen.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Zebym był pewien /
iz takowe Prośby Oycu
nasemu Niebieskiemu /
sa przyjemne / y u niego
wy-

Setmas Prasimas.

Bet gelbet mus
nū (wisso) pikto.

Kas per tatai issi
manos?

Mes meldziam soje
maldoje / kaip trumpame
suglaudinime / ydant mus
Tewas dangistas is
wisso pikto / kuno ir du-
sias / lobjo ir ciesties is
gelbetu : bei pastiausey
kad' musu adyna ateit /
mums isgamytinga ga-
la dowanotu / ir malo-
ney is su wargu sawesp
mus arimtu y dangista
linksmyme.

Amen.

Kas per tatai issi
manos?

Ydant tiktray zinnoti
turegau jog tobias male
das Tewui dangujejam
yra ytintancias / ir jog
jias

Denn er selbst hat uns ge-
boten / also zu beten / und
verheissen / daß er uns wol-
le erhören.

Amen! Amen! das heist
Ja! Ja! es sol also ge-
schehen.

quia ipse nobis mandá-
vit, ut ad istum modum
orémus, promisitque se
nos exauditurum esse.
Amen! Amen! id quod
significat, certè! certè!
hæc debent evenire.

Das vierdte Stück
des Catechismi.

Das Sacrament
der heiligen Tauffe.

Zum Ersten.

Was ist die Tauffe?

Die Tauffe ist nicht al-
lein schlecht Wasser / son-
dern sie ist das Wasser / in
Gottes Gebot gefasset /
und mit Gottes Wort
verbunden.

Welches ist denn solch
Wort Gottes?

QUARTA PARS
Catechismi.

SACRAMEN-
TUM BAPTISMI.

PRIMUM.

Quid est Baptismus?

Baptismus non est
simpliciter aqua, sed quæ
sit divino mandato in-
clusa, & verbo DEI
comprehensa.

*Quod igitur est tale
verbum Dei?*

Da

Ubi

wysli
przyk
mod
hee r
Amer
zapr

Chr

Co i

Ch
prosta
Wod
Bozy
umoc
Bozy

Rtor
wo

wysłuchane. Bo on sam
przykazał / abyśmy się tak
modlili y obiecal / że nas
chce wysłuchać. Amen!
Amen! to jest zaprowde!
zaprawde! tak się stanie.

šias išklausō ; nesa jis
pats mums y-sake / ydant
taipo melstumbimes / ir
žadejo / jog mus noris
išklusyti.
Amen! Amen! tatau esti
tikray! tikray! taip tur
nu-si-dūti.

Czwarta Część
Katechizmu.

Chrzest Świsty.

Náprzod.

Co jest Chrzest? Odo-
powiedz.

Chrzest jest / nie tylko
prosta Woda / Ale jest
Woda w Przykazaniu
Bożym zámkniona a
umocniona / y z Słowem
Bożym złączona.

Ktoreż tedy jest to Sło-
wo Boże? Odo-
powiedz.

Gdy

Ketwirta Dalis
Kargismo.

Šokromentas
Šwento Kristo.

Pirmiausey.

Kas yra Kristas?

Kristas esti ne tikray
prastas wandū / bet yra
tas wandū / kurs Die-
wo prisakimu patwiri-
cintas / ir su Dievo žodzu
suglaustas.

Kursai tada yra toks
žodis Dievo?

Kur

Da unser Herr Chri-
stus spricht/ Matthäi am
lesten.

Gehet hin in alle
Welt/ und lehret al-
le Völcker/ und täuf-
set sie im Nahmen
des Vaters/ und des
Sohnes / und des
Heiligen Geistes.

Zum Andern.

Was gibt oder nützt
die Tauffe?

Sie würcket Berge-
bung der Sünden/ erlö-
set vom Tod und Teuf-
fel / und gibt die ewige
Seeligkeit / allen / die es
glauben / wie die Wort
und Verheissung Gd-
tes lauten.

Ubi Dominus noster
JESUS CHRISTUS dicit,
Matthæi ultimò.

Euntes docere o-
mnes Gentes, ba-
ptizantes eos in no-
mine Patris, & Filii,
& Spiritus Sancti.

SECUNDUM.

*Quid præstat, aut con-
fert Baptismus?*

Operatur condona-
tionem peccatorum,
liberat à morte, à
diabolo, & donat æter-
nam beatitudinem o-
mnibus, qui credunt
hoc, quod verba & pro-
missiones divinæ polli-
centur.

Wel-

Qua

Gdy Pan nasz Jezus
Chrystus mowi/ u S.
Mattheusza w ostatcz.
nym Rozdziale.

Idźcie po wszyt-
kim Świecie/ a nau-
czajcie wszytkie Na-
rody/ y chrzćcie je w
Imie Ojca/ y Syn-
a/ y Ducha świę-
tego.

Po wtore.

Co sprawuje/ albo co za
Pożytek daje Chrześ?
Odpowiedz.

Sprawuje Odpuszcze-
nie Grzechow/ wybá-
wia od Śmierci/ y od
Diable/ y daje wieczne
Zbawienie wszytkim/
ktorzy wierza temu/ jako
Słowa y Obietnice Bo-
że brzmią y obiecują.

Kto.

Kur musu Wiešpatu
Jezus Kxistus
sako Mattheip pastiaus
same perskyrimu.

Eikite y wissa
swieta/ ir mokinkite
wissus pagonis / ir
kristy fite ius war-
de Diemo Temo/ ir
Sumaus ir Dwa-
ses S.

Ante Antro.

Ka dūd/ arba Pa gellojia
kristas?

Daro atleidimma grie-
tu/ is- gelbti nū smier-
ties ir nū welino / bei
dūd amžina isganima
wissiemus / kurrie tai
tik/ kaip žodzei ir žades
jimai Diemo žada.

Kur.

Welches sind denn solche
Wort und Verheißung
Gottes?

Da unser Herr Chri-
stus spricht / Marci am
lehten:

Wer da gläubet
und getaufft wird/
der wird selig: Wer
aber nicht gläubt/
der wird verdammt.

Zum Dritten.

Wie kan Wasser solche
grosse Dinge thun?

Wasser thut es freylich
nicht: sondern das Wort
Gottes/ so mit und bey
dem Wasser ist/ und der
Glaube/ so solchem Wort
Gottes im Wasser trau-
et. Denn ohne Gottes
Wort ist das Wasser
schlecht

*Quæ sunt illa verba, &
promissiones di-
vine?*

Ubi Dominus noster
JESUS CHRISTUS dicit,
Marci ultimó :

Qui crediderit,
& baptizatus fuerit,
salvus erit: Qui verò
non crediderit, con-
demnabitur.

TERTIUM.

*Quæ potest aqua tam
magnas res effi-
cere?*

Aqua procul dubio
non efficit: Sed verbum
Dei juxta aquam, & fi-
des, quæ tali verbo Dei
in aquâ credit. Quia
aqua sine verbo DEI est
simpliciter aqua, & non
Baptismus: Sed si ver-
bum

Atorez sa tedy te Słowa
y Obietnice Boże?

Odpowiedz.

Gdy Pan nasz Chry-
stus u Mária w ostáte
gnyim Rozdziale mo-
wi:

Stoby uwierzył
y ochrzczone by/
zbawion będzie: Ale
ktoby nie uwierzył/
będzie potępion.

Po Trzecie.

Jakoż może Woda tak
wielkie Rzeczy uczynić?

Odpowiedz.

Wodać w prawdzie
tego nie czyni / ale Słowa
two Boże / które z Woda
y przy Wodzie jest / y
Wiara / która i takowemu
Słowu Bożemu w wodzie
wierzy. Bo woda która
Słowa Bożego / jest pro-

Kurrie yra tokie zodzi
ir żadesinai
Diewo?

Kur Wiespats musu
J. K. jako Marksip
pastiausiamie perstyri-
me.

Kursai tik ir pa-
friskitais bus / tas
bus isgannytas:
Bet kurs netik tas
bus prajudytas.

Ant Tręgo.

Kaip gal wandu tokius
didzus daitus
daryti?

Wandū regal tai ne-
daro: bet zodzi Diewo/
kursai su ir pas wandes-
ni yra / bei wiera / kurri
tokiam zodziui Diewo
wandenij tik. Nes be
zodziu Diewo yra wane-
dū tik prastas wandū /
o ne

sta S

schlecht Wasser und keine
Taufe; aber mit dem
Wort Gottes ist es eine
Taufe/ das ist/ ein Gna-
denreich Wasser des Le-
bens/ und ein Bad der
neuen Geburt im Heili-
gen Geist/ wie S. Paulus
sagt zum Tito am dritten
Capitel. Durch das Bad
der Wiedergeburt / und
Erneuerung des Heiligen
Geistes/ welchen Er aus-
gegoffe hat über uns reich-
lich durch Iesum Chris-
tum unsern Heyland /
auf daß wir durch dessel-
ben Gnade gerecht und Er-
ben seyn des ewigen Le-
bens/ nach der Hoffnung/
das ist gewislich wahr.

Zum Vierdten.

Was bedeut denn solch
Wasser räumen?

Es bedeut / daß der
alte Adam in uns durch
tägliche Reu und Busse
sol-

bum DEI adjicitur, est
baptismus, hoc est, salu-
taris aqua vitæ per lavá-
crum regenerationis in
Spiritu Sancto: Sicut
Paulus ait ad Titum ter-
tio capite: Secundum
suam misericordiam sal-
vos nos facit DEUS per
lavacrum regenerationis,
ac renovationis Spiritus
Sancti, quem effudit in
nos opulenter per Ie-
sum Christum, Servatō-
rem nostrum, ut, iustifi-
cāti illius gratiā, hærē-
des efficeremur, juxta
spem vitæ æternæ. In-
dubitatus sermo.

QUARTUM.

*Quid significat autem ista
in aquam immersio?*

Significat, quod ve-
tus Adam debet subin-
de, per mortificatiō-
nem

sta u
Alle a
lest C
da ho
Rapi
zenia
jako
do
Kozd
cie 3
y O
swier
obfici
przez
Zbaw
abyss
ni bel
dzica
ta w
Nad
Pran

Coż i
ni u

Zn
w na
Str

sta Woda á nie Chrzeſt; o ne Kriſtas; bet ſu
 Alle z Stomem Bozym zrodzu Diawo yra Kriſt-
 jeſt Chrzeſt / to jeſt / Wo-
 da boyney laſti żywota y tingas wandu gywaſzo
 Rapiel nowego Narod-
 zenia w Duchu ſwietym /
 jako S. Paweł mowi
 do Tituſa w trzecim
 Rozdziale. Przez Omy-
 cie znowu Narodzenia
 y Odnowienia Duchu
 ſwietego / ktorego on
 obſcie ná nas wylał /
 przez Jezuſa Chryſtuſa
 zbawiciela náſzego /
 abyſmy uſprawnie-
 ni bedać laſta jego /
 Dzie-
 dziećmi ſie ſtali żywo-
 ta wiecznego / wedlug
 Nadzieje. A toć jeſt iſta
 Prawda.

Po Czwarde.

Ant Retwirto.

Coż tedy znaczy / takowe

Woda Chrzczenie?

Odpowiedz.

Znaczy / yż ſtary Adam

w nas / przez uſtawiczną

Struchęy Połutę ma być

po-

Kas iſſimanoſ per toki y

wandeni mirkima arba

wandenimi Kriſtſcy

ma?

Iſſimanoſ / jog ſenaſ

ſis Adomas muſije per

tiel dieniska gailieſti ir

S ij

patu-

soll ersäufft werden / und sterben mit allen Sünden und bösen Lüsten / und wiederumb täglich heraus kommen und auferstehen ein neuer Mensch / der in Gerechtigkeit und Reinigkeit für Gott ewiglich lebe.

nem ac poenitentiam, in nobis submergi & extingui, cum omnibus peccatis, & malis concupiscentiis, atque rursus quotidie emergere ac resurgere novus homo, qui in sanctitate & iustitia coram DEO vivat in æternum.

Wo stehet das geschrieben?

Ubi hoc scriptum est?

Sanct Paulus zum Römern am sechsten spricht: Wir sind samt Christo durch die Tauffe begraben in den Tod / daß gleich wie Christus ist von den Todten auferwecket / durch die Herrlichkeit des Vaters; Also sollen wir auch in einem neuen Leben wandeln.

Sanctus Paulus ad Romanos sexto dicit: Sepulti igitur sumus una cum Christo per Baptismum in mortem, ut, quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam Patris; ita & nos in novitate vite ambulemus.

Das

QUIN-

pónurzony y utopiony/ y
ma umrzeć ze wszytkie-
mi Grzechami/ y złymi
żadżami/ Y zaś na każdy
dzień ma wynieść y
powstać nowy Człowiek/
ktoryby w sprawiedli-
wości y czystości przed
Bogiem żył na wieki.

paſuta tur paſandina
tas buti/ ir mirti ſu wiſ-
ſais griekais ir piſkais
geiduleis/ ir wel tiek
diena iſeiti/ bei pri-ſi-
keltiſt nauſias žmogus/
kursai ſwentybeje ir
teisybeje po Diewu amo-
žinay gywentu.

Gdzież o tym napisano?
Odpowiedź.

Rur tatai para-
ſyta?

Paweł S. do
Rzymianow/ w hoſtym
Rozdziale/ mowi: I
Chryſtuſem weſpolet
pogrzebieni ieſteſiny
przez Chrzeſt w śmierć/
aby/ jako Chryſtus zma-
tował/ wzbudzony ieſt
przez chwale Oycowſka/
tak też żebyſiny y my
w Nowości żywota
chodzili.

Szwents Powilas
Ximioniemp 6. ſako:
Mes eſme ſu Kriſtumi
per Kriſta palaidoti y
smerti/ ydant/ lygey
taip Kriſtus iſnumir-
uſu pri-ſi keles per gar-
be Temo; taip turrim
ir mes naujame gywe-
nime waitſcigoti.

Pia-

I iii

Pen-

Das fünffte Stück **QUINTA PARS**
des Catechismi. Catechismi.

Das Sacrament **SACRAMEN-**
des Altars. **TUM ALTARIS.**

Was ist das Sacrament *Quid est Sacramentum*
des Altars? *Altaris?*

Es ist der wahre Leib *Sacramentum Altaris*
und Blut unsers HERN *est verum corpus, & ve-*
JESU Christi / unter *rus sanguis Domini nostri*
dem Brodt und Wein / *Jesu Christi, sub pane &*
uns Christen / zu essen *vinó, nobis Christianis,*
und zu trincken / von *ad manducandum ac bi-*
Christo selbst eingesetzt. *bendum, ab ipso Christo*
institutum.

Wo stehet das geschrie- *Ubi hoc scriptum*
ben? *est?*

So schreiben die heil- *Sic scribunt Sancti*
gen Evangelisten / Mat- *Evangelistæ, Matthæus,*
thæus / Marcus / Lucas / *Marcus, Lucas, & San-*
und St. Paulus. *ctus Paulus.*

Unser HERR **JESUS** Christus / *Dominus noster*
in der Nacht / da Er **JESUS CHRI-**
verrahten ward / **STUS,** in eâ nocte,
nahm *quâ traditus est, ac-*
cepit

Piąta Szesti Ca-
techizmu.

Światłość Wie-
cierzy Pańskiej?

Co jest Światłość Wie-
cierzy Pańskiej?

Jest prawdziwe
Ciało y Krew Pana na-
szego JEZU Chrysta/
pod Osoba Chleba y
Wina / nam Chrześcia-
nom / ku Jedzeniu y Piciu /
od samego Pana Chry-
stusa / ustanowiona.

Gdzież o tym napisano
jest? Odpowiedź.

Tak pisał święci
Ewangelistowie / S.
Matthaeus / Marek /
Lukas / y S. Paweł.

Pan nasz JE-
ZUS Chrystus /
w ten Nocny / ktorey
był wydan / wziął
Chleb /

Penkta Dalis
Katyżino.

Zokromentas
Altoraus.

Kas esti Zokromentas
Altoraus?

Esti tikras Lunas ir
kraujas mušu Wiespa-
ties JEzaus Kristaus
dānoje ir wyne mums
Kriščionims valgitu
ir gertu mū Kristaus pa-
ties ystatybas.

Kur tatai pa-
rašyta?

Taip rašo šventieji
Wanjelystai Moterus /
Markse / Lukkas / ir S.
Pawils.

Mūsu Wiespa-
tis JEZUS KRIS-
TUS šituo nak-
tije / kuroj tape iš
jo . dūtas

nahm Er das Brodt / *cēpit panem, & post-*
 dancket und brach's / *quam gratias egisset,*
 und gabs seinen Jüngern / *fregit & dedit disci-*
 und sprach : Nehmet *pulis suis, dicens: Ac-*
 hin und esset / das *cipite, comedite, hoc*
 ist mein Leib / der *est Corpus meum,*
 für euch gegeben *quod pro vobis da-*
 wird. Solches thut *tur, hoc facite in*
 zu meinem Gedächtniß. *mei commemoratiō-*
nem.

Desselbigen gleichen nahm Er auch *Similiter & post-*
 den Kelch / nach dem *quam cōnāvit, ac-*
 Abendmahl / dan- *ceptō calice, cum*
 cket / und gab ihnen *gratias egisset, dedit*
 den und sprach : *illis, dicens: Bibite*
 Nehmet hin / und *ex hoc omnes, Hic*
 trincket alle daraus / *calix Novum Te-*
 dieser Kelch ist das *stamentum est in*
 neue Testament in *meo Sangvine, qui*
 meinem Blut / das *pro vobis effunditur,*
 für euch vergossen *in remissionem pec-*
 wird / *catō-*

Chl
dzie
y da
im/
zie
To
stor
dän
cym
mia

iem
rzal
lich
war
mor
à pi
sch/
nom
we
ra
bed

Chleb/ a gdyż po-
 dzieliwat/ iamat/ dekarwojo ir lauže
 y dat Uczniom swo-
 im/ mowiac: Bier-
 zcie a pożywancie/
 To jest Ciało moje/
 ktore za was wy-
 dano będzie. To
 czyncie na moje Pa-
 miatke.

dūtas eme dūna/
 dekarwojo ir lauže
 bei darwe Pasūnti-
 niems sawa/ sak-
 dams: Imfite ir
 walgifite/ tatau esti
 kūnas mano / kur-
 sai uż jus isdu-
 dams yra. Tatau
 daryfite ant mano
 atminimmo.

Tymże obyczā-
 iem gdy odwiecze-
 rzal/ wziawszy Kie-
 lich/ a podzielo-
 wawszy/ dat im/
 mowiac; Bierzcie
 a pyncie z tego wśy-
 sch/ Ten Kielich jest
 Nowy Testament/
 we Krwi mojej/ kto-
 ra za was rozlanā
 będzie na Odpu-
 szczenie

Szitagi budu po-
 weczeres/ eme Ky-
 lika dekarwojo / ir
 darwe jiems ta/ sa-
 kydams: Imfite
 ir gerfite wissi is-
 to/ bitas Kylikas esti
 Naujas Testamen-
 tas maname frau-
 žie / kurs uż jus
 praliejiams yra/ ant
 atleidimmo grieku.
 I v Ta-

wird/zur Vergebung der Sünden: Solches thut/ so oft ihrs trincket / zu meinem Gedächtniß.

Was nützt denn solch Essen und Trinken? *Quid verò prodest, sic comedisse & bibisse?*

Das zeigen uns dieses Wort an: *Id indicant nobis hæc verba:*

Für euch gegeben und vergossen/ zur Vergebung der Sünden. *Pro vobis datur & effunditur, in remissionem peccatorum.*

Nemlich / daß uns im Sacrament/ Vergebung der Sünden/ Leben und Seligkeit / durch solche Wort / gegeben wird: Denn wo Vergebung der Sünden ist/da ist auch Leben und Seligkeit. *Nempe quòd nobis in Sacramento, condonatio peccatorum, vita & iustitia, per hæc verba, tribuantur: Ubi enim remissio peccatorum est, ibi est & vita, & iustitia.*

Wie kan leiblich Essen und Trinken solche grosse Dinge thun? *Què potest corporalis manducatio tam magnum quid efficere?*

Essen

Man.

szczenie Grzechow / Tatai danykite / Kieś
 To czynicie / ilekroć kartu gersite ant ma-
 pic bedzicie / na mo- no atminnimmo.
 je Pamiatke.

To za Pozytek czyni ta- Kokiegi nauda dūst si-
 we Jedzenie y Picie? tokjai walgimas ir
 Odpowiedz. gerimas?

To nam pokazuja y Tai rodo mums sitrie
 świadcza to Słowa: jodzei?

Za was Ciało Uż jus isbūdamis
 wydane / y Krew ir praliejiams / ant
 rozlana / na Odpu- atleidimmo grieku.
 szczenie Grzechow.

Zwłaszcza / yż nam w Tatai esti / jog mums
 tey swiatości / Odpuszcze. Jokromente atleidimo
 nie Grzechow / Żywot y mas grieku / gywata ir
 zbawienie / przez takowe Jsganimas per tokius.
 Słowa / dane beda: Bo zodzus dūdama yra:
 gdzie jest Odpuszczenie Nesa tur atleidimmas
 Grzechow / rām też jest grieku yra / cia yra
 Żywot y Zbawienie. gywata ir Jsganimas.

Jakoż może cielesne jedze- Kaip gal kuniskas walg-
 nie y Picie takowe wiel. gimias ir gerimas tokius
 kie Rzeczy uczynić? didzus daiktus da-
 Odpowiedz. ryti?

Jes

Wal.

Essen und Trincken / thuts freylich nicht / sondern die Wort / so da stehen:
 Manducare ac bibere quidem non efficiunt, sed illa verba, quæ hic stant:

Für euch gegeben und vergossen / zur Vergebung der Sünden.
 Pro vobis datur & effunditur, in remissionem peccatorum.

Welche Wort sind neben dem leiblichen Essen und Trincken / als das Hauptstück im Sacrament: Und wer denselben Worten gläuber / der hat was sie sagen / und wie sie lauten / nemlich:
 Quæ verba sunt circa corporalem hujus cibi & potus participationem, tanquam caput & summa in Sacramento: Et qui fidit his verbis, ille habet, quod dicunt, ac sonant, nempe:

Vergabung der Sünden.
 Remissionem peccatorum.

Wer empfähet denn solch Sacrament würdiglich?
 Quis autem utitur hoc Sacramento dignè?

Fasten und leiblich sich bereiten / ist wol eine feine äußerliche Zucht; Aber
 Jejunare, & corpus suum præparare, est quidem bona & externa disci-

Jedzenie y Picie iście
tego nie czyni / ale te Sło-
wa. y Obietnice / które
tam stoja:

Za was Gialo
wydane / y Krew
rozlana / na Odpu-
szczenie Grzechow.

Ktore to Słowa sa
przy cielesnym Jedzeniu
y Piciu / jako główna
Cześć w swiatosci. A
kto tym Słowom wierzy
ten ma co one mówia
obietnuja / y jako brzmią
y co w sobie zamykają
zwołasz:

**Odpuśczenie Grze-
chów.**

Ktoż tedy takowa Swia-
tość godnie przyjmuję?
Odpowiedź.

Pościć y cielesnie się ku
temu przygotować / jest
iście dobry zwierzchny
Oby-

Walgimas ir geri-
mas kas tiesa tai nedaro
bet tie žodžiai kurie čia
sto:

Už jus išbūdamas
ir praliejamas / ant
atleidimmo grieku.

Kurie žodžiai pagal
kunigį valgima ir ger-
ima yra taip wirausias
dalykas žokromente: Ir
kurs tiems žodžiams
tik / tas tur ta jie sakę ir
žado / tatau esti:

**Atleidimmo grie-
ku.**

Kursai-gi pri-imma ta
žokromenta wer-
tingay?

Pasnikauti / ir kuno-
sawa prowti yra tiesa
grazus wirsutinnis pri-
si-tai-

der ist recht würdig und
wol geschickt / der den
Glauben hat an diese
Wort:

Für euch gegeben
und vergossen / zur
Vergebung der
Sünden.

Wer aber diesen Wor-
ten nicht gläubet / oder
zweifelt / der ist unwürdig
und ungeschickt: denn das
Wort / Für euch /
erfordert eitel gläubige
Herzen.

disciplina; at ille est ve-
rè dignus ac probè pa-
ratus, qui habet fidem
in hæc verba:

Pro vobis datur
& effunditur, in re-
missionem peccatò-
rum.

Qui verò his verbis
non credit aut dubitat,
ille est indignus ac im-
paratus: quia hoc ver-
bum, pro vobis,
requirit omninò corda
credentia.

Der Morgen- Segen.

Des Morgens / so du
aus dem Bette fährest /
solt du dich segnen mit dem
H. Creuße / und sagen:

Das walte Gott
Vater /

PRECATIO MATUTINA.

Manè cum surgis e
lecto, signabis te signo
sanctæ Crucis dicens:

In nomine Pa-
tris

Obyczay; Ale ten jest prą- si-taisimas bet tas yra
wie godny / y dobrze tiktray wertingas / ir ger-
przygotowány / Ktoiy ray prisi taisas / kursai
wierzy tym Słowom: rikkis ant su zodziu:

Zá was Ciáto Uż jus išdubams
wydane / y Krew ir praliejams / ant
rozlaná / ná Odpu- atleidimmo grieku.
szenie Grzechow.

A kto tym Słowom O kurs fittiems zoda-
nie wierzy / albo watpi- zems netil / arba abbes-
ten jest niegodny ani joi / tas newertingas ir
przygotowány. Bo to ne-pri-si-taisas: nesa-
Słowo (**Zá was**) po- tas zodis / Uż jus / nor
žada á dycie miec wšystko tiktray rikkincias širdis.
Sercá wierzące.

Poránná Mo-
dlitwá.

Káno gdy ztožá wstá-
nies / przežegnay sie
Arzyžem swietym / mo-
wiac:

W Imie Boga
On-

Kyto meto Ze-
gnone.

Kyta meta / kada kuo
lies iš patalo / persi- žo-
gnot šwentu Krizumi
sakydams:

Warde Diemo
El-

Vater/ Sohn/ und tris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen!
Heiliger Geist/ A-
men!

Darauff kniend / oder
stehend / sage den Glauben
und Vater Unser: Wilt
du / so magst du diß Ge-
betlein darzu sprechen:

Deinde innitens geni-
bus, vel stans, dicas Sym-
bolum & Oratiōnem
Dominicam: Si vis, po-
tes & hanc precatiuncu-
lam addere:

Ich dancke dir/
mein Himmlischer
Vater! durch JE-
sum Christum dei-
nen lieben Sohn/
daß Du mich / diese
Nacht / für allem
Schaden und Ge-
fahr behütet hast:
und bitte dich / Du
wollest mich / diesen
Tag / auch behüten
für Sünden und al-
lem Ubel / daß dir alle
mein

Gratias ago tibi,
mi Pater coelestis!
per JESUM CHRi-
stum, Filium tuum
dilectum, quod me
hac nocte, ab omni-
bus incommodis ac
periculis conserva-
sti: Oro te, ut velis
me, hac die, quo-
que conservare à
peccato & omni-
bus malis, ut tibi o-
mnia mea facta,
atque

Spiri- Dncá / y Syná y Tawo / Sunaus / ir
n! Duchá swietego / Dwases Szwentos-
Amen! ses / Amen.

geni- Potym klegzac albo sto- Po tli klaupes arba
Sym- jac mow Wiare albo stacias / Wiera Briks
ónem- Człotki Wiary Chrze- czonistka ir Malda Wies-
s, po- ścianstkiey / Modlitwe patistka galli saktyri: jei
uncu- Pansta: A jeśli chceś / nori / galli ir še prideti
tedy mojesz te Modlitwe maldele:
tu temu mowic:

tribi- Dziekuje tobie / Dekawoju taw /
estis! mon Dncze niebie- manas Tawe Dan-
Chri- ski! przez JEzusa guiesis / per JEZU
aum- Chrystusa Syná KXJSEU / tawa
me- twego milego / njes miela Sunu / jog
nni- mie / ten Nocn / od tu mane še nakti ni
ac- wsystkich Szkod y wissu iskadu ir pis-
rva- Upadkow uchowal tu priegadu apsau-
velis- Prose cie / abyś gojes essi; ir prasau
quo- mie też tego Dnia tawe / tu noretum-
à- uchowac raczy od bei mane še Die-
nni- Grzechu y od wsze- no taipogi apsau-
i o- go Zlego; Aby sie goti ni grieku ir wis-
a, tobie wsystkie mo- so pisko / ydant taw
que- je G wissi

mein Thun und Le-
ben wol gefalle.
Denn ich befehle
mich/ mein Leib und
Seele/ und alles in
deine Hände: Dein
heiliger Engel sey
mit mir/ daß der bö-
se Feind keine Macht
an mir finde/ Amen!

arque adeò tota vita
benè placeant. Quia
ego me, meumque
corpus, & animam,
ac omnia in manus
tuas committo: Tuus
Sanctus Angelus sit
mecum, ne Diabolus
ullum jus in me repe-
riat. Amen!

Und alsdenn mit
Freuden an dein Werk
gegangen.

Postea alacriter ad
studia tua acceden-
dum.

Der Abend- Gegen.

PRECATIO Vespertina.

Des Abends/ wenn du
zu Bette gehest/ solt du te
dich segnen mit dem heili-
gen Creuze/ und sagen:

Das

Vesperum cum confers-
cubito, signabis te
signò sanctæ crucis, di-
cens:

In

je U
stef
brge
Me
h T
Nze
je p
swi
cha
aby
Pr
mie
-A
maß
niekt
ttora
jato
kazan
ttora
zenst
Wi
v
späc
Bry
wiac

je Uczyński y też wśy- wiſſi mano darbai ir
 ſtef żywot mon do- anwenimas ytiſtu.
 brze podobat. Bo ja Neſa aſi padami ſa-
 Wnie / Giało moje / we / mana funa ir
 y Duſe / y wśyſtkie Duſe y tawo ran-
 Rzeczy w Rece two- kaſ: Tawo ſwents
 je polecam. Twon Angelas te-eſſie ſu
 ſwiety Anioł nie-mannimi / ydant we-
 chay bedzie ze mna / linas piſtaſis ne-
 aby Diabel żadnego prietelus maces ant
 Prawa a Mocy na manes neraſtu / A-
 mie nie nałazi. Amen! men.

A tak potym z Weſelem Ir po to linſmas ſawo
 maſ iſć do ſwey Prace / a darbop eit bei gieſme ne
 niekiedy też y Pieſn nie- furre giedot / arba apie
 ktora możeſ ſpiewać; deſimtis Diewo Priſa-
 jako Dziesięcioro Przy ſimus / arba Kurraſp
 każanie Boże / albo ku kirttoſp tawo nobażyſte
 ktorey inſey cie Nabo- weda.
 żeſtwo pobudzi.

Wieczorna Mo-
 dlitwa.

Wiezor gdy idzieſ
 ſpąć / przeſęganay ſie
 Kryżem ſwietym / mo-
 wiac:

Wakaro Ze-
 gnone.

Wakara / gultu ei-
 dams / perſięgnok S.
 Kryżumi ir taſt:

W

G i

Wara.

Das walte Gott/ In nomine Patris,
 Vater/ Sohn/ und & Filii, & Spiritus
 Heiliger Geist/ Amen! Sancti, Amen!
 men!

Darauf kniend/ oder Deinde innitens geni-
 stehend/ sage den Glauben bus, vel stans, dicas Sym-
 und Vater unser: Wilt bolum & Oratiōem
 du/ so magst du diß Ge- Dominicam: Si vis po-
 heitlein auch darzu spre- tes & hanc precatiuncu-
 chen: lam addere:

Ich dancke dir/ Gratiās ago tibi,
 mein Himmlischer mi Pater coelestis!
 Vater! durch JE- per JESUM CHri-
 sum Christum deinen stum, Filium Tu-
 lieben Sohn/ daß du um dilectum, quod
 mich/ diesen Tag/ me, hac die, gratuitā
 gnädiglich behütet misericordiā custo-
 hast: Und bitte dich/ divisti: Oro te, ut
 du wollest mir verge- velis mihi condonā-
 ben alle meine Sün- re omnia peccāta
 de/ wo ich unrecht mea, quæ injuste
 gethan habe/ und perpetravi, velisque
 mich/ diese Nacht/ me, hac nocte, tuā
 gnä- gra-

W Imie Bogá Barde Dietwo
Dycá / y Syná / y Temo / Sunaus / ir
Duchá swietego Dwases Szwentos-
Almen! ses / Amen.

Potym kłeczac albo sto-
jac mow Credo / albo Ar-
tikuły Wiary nasze
Chrześcianskie / y Mo-
dlitwe Pánsta. A jesli
chcesz / tedy mozesz te Mo-
dlitwe ku temu mowić:

Ant to Klaupes arba
stacijas / Wiera Krist-
czonista ir malda Wiesz-
patista: Jei nori / gali
ir še maldels pridet:

Dziękuję tobie Dekawoju / tatw/
moy Dycze niebie- manas Temo Dan-
ski! przez JEzusa gui esis / per JEzu
Chrystusa / Syná Kristu tawa miela
twego milego / yzes Sunu / iog tu mane
mie / tego Dniá / we- še Diena maloney
dle łaskawego Mito- apsaugojei; Ir mel-
sierzdzia twego strzedz dzu tawe tu roczy-
raczyt. Proše cie / tumbei man atleisti
abys mi odpuscił wissus mano grie-
wszystkie Grzechy mo- kus / furrus netei-
je / ktorem złosliwie sen padariau / ir
popemnit. A yzebys mane še nakti
mie G iij ma-

gnädiglich behüten. gratiâ benignè con-
 Denn ich befehle servare. Quia ego me,
 mich / meinen Leib meumque corpus &
 und Seele/und alles animam, ac omnia
 in deine Hände: in manus tuas com-
 Dein heiliger Engel mitto: Tuus San-
 sey mit mir/ daß der aus Angelus sit me-
 böse Feind keine cum, ne Diabolus
 Macht an mir finde. ullum jus in me repe-
 Amen! riat. Amen!

Und alsdenn flugs
 und fröhlich eingeschlaffen.

Atque ita tandem se-
 curè & tranquillé dor-
 miendum.

Das Bene- dicite.

BENEDICTIO MENSÆ.

Die Kinder und Ge-
 sinde sollen mit gefalteten
 Händen / und züchtig
 für den Tisch treten/ und
 sprechen:

Pueri debent com-
 plicatis manibus, mo-
 destiam præ se ferentes,
 ante mensam stare, ac
 dicere:

Alle

Oculi

mie/ teny Nochy/ twa maloney apsaugo-
 lasza dobrotliwie ti. Nesa aß padūmi.
 bronie raczyti. Bo sawe/ mana funa
 ja Wnie / Cialo beiduse ir wiss y ta-
 moje / y Duse / y wo rankas: Tawo
 wßystkie Rzeczy w S. Angelas te esse
 Rece twoje polecami: su manimi / ydant
 Twoy swi ty Anjot welinas pistosis ne-
 niechay bedzie ze prietelus/ newienos
 mna/ aby Diabel maces ant manes
 żadnego Prawa a negautu Amen!
 Nochy namienienaz-
 lazi/ Amen!

U tak mozesz bezpiec-
 nie y wesolo zasnac.

Po-gi to linksmay us-
 simit.

Benedicite.

Dziatki y Czladz maja
 zlozywszy Rece ugcimie
 przed stol przystapic/ y
 mowic:

Malda pirm Walgia.

Waikai ir seimyna tur
 rankas su-si-eme grazei/
 ties stallu patogey sto-
 ties/ ir taipo tarti:

Oczy

Giv

Wissu

Aller Augen war- ten auf dich/ HErr! und du gibst ihnen ihre Speise zu sei- ner Zeit: Du thust deine Hand auff/ und sättigest alles was lebet/ mit Bol- gefallen.	Oculi omnium in te sperant, DO- MINE! & tu das escam illorum in tempore oppor- tuno: Aperis tu manum tuam, & imples omne ani- mal benedictione.
---	---

Darnach das Vater unser/ und diß folgende Gebeht:	Deinde Orationem Dominicam, cum Ora- tionē sequenti:
--	---

HErr GOTT Himmlischer Vater! segne uns/ und die- se deine Gaben/ die wir von deiner mil- den Güte zu uns nehmen/ durch JE- SUM Christum un-	Domine DEUS Pater cœlestis! be- nedic nobis & his donis, quæ de tuâ largitate sumimus, per JESUM CHRIS- TUM DOMI- NUM
--	---

Oczy wſzystkich w Wiſſu Alſis liauf
 tobie duſaja/ Panie! tawes Wieſpatie/
 a ty im dawaj Po: ir tu dudi jiemus pe-
 ſarm ich/ Gzaſu po: nuſſla ju ſawu czie-
 trzebnego: Stwar- su: tu atwerri ta-
 żaſ ty Reke twoje/ wa doſne ranka/ ir
 y naſycaſ wſelkie poſotini wiſſus gny-
 Zwierze Pożegná- wus ſu tawo perze-
 niem twoim. gnojimu.

Potym mája mowić Po to Tewe muſu /
 Modlitwe Pánſka / y bei ſe ſekanez malde-
 naſladujaca Modlitwe: le:

Panie Boże Dy- Wieſpatie Die-
 cze Niebieſki! poze- we / Dangui eſſis
 gnan naſ y te Dá- Tewe / perzegnoſ
 ry/ ktore z twojej mus/ ir ſittas ta-
 Szczodroblivoſci wo dowanas/ fur-
 pożywac mamy / rias meſ iſ tawo
 przez JEZUSA doſnos gerybes ſa-
 I H X J E S U S A wesp priimmam/ per
 Pá- G v JE-

unsern **HERREN**. **NUM** nostrum. Amen!
Amen!

Das Gratiar. **GRATIA-**
RUM ACTIO.

Also auch nach dem
Essen/ sollen sie gleicher
weise thun/ züchtig und
mit gefalteten Händen
sprechen:

Dancket dem
HERREN/ denn Er
ist freundlich/ und
seine Güte währet
ewiglich/ der allem
Fleische Speise gibt/
der dem Viehe sein
Futter gibt/ den jun-
gen Raben/ die Ihn
anruffen: Er hat
nicht Lust an der
Stärke des Rosses/
noch Gefallen an je-
man-

Sic quoque post ci-
bum sumptum, debent
ad eum modum mo-
destè complicatis mani-
bus dicere:

Confitemini **DO-**
MINO, quoniam
bonus, quoniam in
secula misericordia
ejus, qui dat ju-
mentis escam ipso-
rum, & pullis cor-
vorum, invocanti-
bus eum: Non in
fortitudine equi vo-
luntatem habebit;
neque in tibiis vi-
ri beneplacitum est
Do

A. Pána nášego. A Jezu Kristu musu
men! Wiespat / Amen!

Gratias.

Takže tež po Požy-
waniu Pokárnow masa
ná tenže sposod uczynić
y uczyćwie złożywszy
Rece mowić:

Dziękuję Pá-
nu / bo on dobry paczui / nesa jis hra
jest / y Miłosierdzie geras / ir jo gerybe
jego trwa ná Wie-
ki / Ktory dawa Po-
karm wśelkiemu wissamui sutweri-
Stworzeniu / Ktory
dawa Bydlu Po-
karm jego / y Krucze-
tom wzrywajacym
jego: Nie w Moc
Konstien bedzie sie
Pan kochat / ani w
Goleniach Mestich
bedzie

Malda po Walgia.

Taipo tur po Walgia
tū jan budu patogey su
q-eme rankas tarti:

Defawokit Wies
patek amžinan fur-
sai dišt penuskla
wissamui sutweri-
kursai dišt pa-
sarabandai ir Bar-
niksziems prašan-
tiems j: jis ne pa-
si mekst syla žirgo/
nei jiam lubu hra
staib-

mandes Beinen. Domino. Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordiam ejus.

Darnach das Vater unser/ und diß folgende Gebet: Deinde Orationem Dominicam, cum Oratione sequenti:

Wir dancken dir
H E R R G O T T
 Himmlischer Vater!
 durch **J E S U M** Chri-
 stum unsern **H E R R**/
 für alle deine Wol-
 thaten/ der du lebest
 und regierest in E-
 wigkeit/ A-
 men!

Gratias agimus ti-
 bi Domine **D E U S**
 Pater coelestis! per
J E S U M Christum
 Dominum nostrum,
 pro universis benefi-
 ciis tuis, qui vivis &
 regnas in secula se-
 culorum, A-
 men!

Die

ELE

bedzie sie mu dobrze staibjei Wyro. Bet
 podobalo. Dobrze tais Wießpatis meß-
 podoba sie Panu sta / kurrie jo bijos /
 nad bojacemi sie go / ir ant jo gerybes nu-
 y w tych ktorzy Na- si-tif.
 dzieje maja w Mi-
 losierdziu jego.

Potym maja mowic Po tos Tewe musu/
 Modlitwe Panska y nas bei se sekancze Malda:
 skladujaca Modlitwe:

Dziekujemy tobie Dekawojiam tam
 Panie Boze Onyże Wießpatie Diewe
 nasz niebieski! przez Tewe / per IESU
 Iezusa Chrystusa KRISTU musu
 Pana naszego / za Wießpati uz wissas
 wsystkie Dobro-tawo gerybes ir do-
 dzienstwa twoje / kto- wanas / kursai tu
 ry zywies y krolujes ghywnni ir karalau-
 na Wieki wiekow / ji Amzinaan A-
 men!

Ta-

Nam-

Die Haus-Zaf-

fel etlicher Sprüche/

für allerley heilige Dr-

den und Stände; da-

durch dieselbigen / als

durch eigene Lektion / ihres

Ainpts und Dien-

stes zu ermah-

nen.

Den Bischöffen/
Pfarrherren und
Predigern.

Ein Bischoff soll un-
sträfflich seyn / eines Wei-
bes Mann / nüchtern /
mäßig / sittig / gast-
frey / lehrhaftig / als ein
Haushalter Gottes /
nicht ein Weinsäufer /
nicht beissig / nicht unehr-
liche Handthierung trei-
ben: sondern gelinde / nicht
haderhaftig / nicht geizig /
der seinem eigenen Hau-
se wol fürstehe / der gehor-
same Kinder habe / mit al-

ler

ELEGANTES

quadam ex scriptu-

ra sententiæ, pro omni-

bus sanctis ordinibus ac

statibus; per quas illi,

tanquam propria quâ-

dam lectione, sui offi-

cii & muneris admo-

nentur.

Episcopis, Páro-
chis, & Conciona-
toribus,

Oportet Episcopum
irreprehensibilem esse,
unius uxoris maritum,
vigilantem, sobrium,
modestum, hospitalem,
aptum ad docendum,
non vinolentum, non
percussorem, non tur-
pis lucri cupidum: Sed
æquum, aliénium à pu-
gnis, aliénium ab ava-
ritiâ, qui suæ domui
benè præsit, qui libe-
ros habeat in subjectione

ne

Tablica Domo Nammu tobly-
 wa albo Spisanie cze nekurru grazu
 niektorych Namow z kalbesu/ wissiemś swen-
 Pisma swietego zebrane/ tiemś Uredams ir sto-
 dla wśech swietych Por- nams/ kurreis ie: Raip
 zadtow y Stanow; Aby per ju paczu pamotsta
 wśyscy przez nie/ jakoby apie Ureda ir sluzma ju
 przez ich własne Lekcye/ pagraudenami
 w Vrzędzie y w Powo- yra.

łaniu swoim napomi-
 nani byli.
Biskupom/ Ple- Biskupams/ Kle-
 banom y Kąznodzie- bonams ir Diemo
 jom. żodzo saktiojams.

Biskup ma być niena Wiskupas tur butibe
 gániony / Maj jedney nūrtarties / wienos mo-
 żony / czuły / trzeżwy / ters wyras/ budrus/ pa-
 kromny / gościnny / ku doros firdies/ patogus
 Nauczaniu sposobny; miernas/ swęczu myleto-
 Nie Pijanica Wina/ nie jis (swęczus primumas)
 bitny / nie sprośnego zy motinti gadnas/ ne gir-
 ku dciwy; ale Stusność toklis/ ne barnininkas/
 milujacy / nie swarliwy / neigi nelementa ramasta
 nie takomy: ktoryby waras/ bet reisibe sekas/
 Dom swoy dobrze rza waida neprikelles/ ne go-
 dził / ktoryby Dziatki dingas/ kursai sawa buta
 miał w Poddanśtwie/ ze gerray priweizdetu / kur-
 wśelata Uczciwością. ro waitai paklusini buta
 su wissu garbino jimu ne-
 nie nau.

ler Erbarkeit / nicht ein
Neuling 2c. In der ersten
Epistel zum Timotheo
am 3. und zum Tito am
1. Capitel.

ne, cum omni reveren-
tiâ, non novitium, &c.
Primâ ad Timotheum
tertio, & ad Titum pri-
mo capite.

Den Zuhörern und Pfarr-Kindern.

QUID DEBEANT
Auditores Episco-
pis suis.

Der Herr hat befoh-
len/ daß die/ so das Evan-
gelium verkündigen/ sol-
len sich vom Evangelio
nehren/ 1. Cor. 9.

Dominus ordinâvit
his, qui Evangelium an-
nunciant, de Evangelio
vivere, 1. Cor. 9.

Der unterrichtet wird
mit dem Wort/ der theile
mit allerley gutes/ dem/
der ihn unterrichtet/ zun
Gal. am 6 Cap.

Communicet doctô-
ri in omnibus bonis is,
qui docetur Evangeli-
um, ad Galatas capite
sexto.

Die Eltesten/ die wol
fürstehen/ die halte man
zwiefacher Ehren wehrt/
sonderlich die da arbeiten
im Wort und in der Leh-
re. Denn es spricht die
Schrift: Du solt dem
Ochsen/ der da drischt/
nicht

Qui benè præsumt,
Presbyteri, duplici ho-
nóre digni habeantur,
maximè qui laborant
in verbo & doctrinâ.
Dicit enim scriptura:
Non obligâbis os bovi
trituranti. Et dignus
est

Nie nowotny etc. w pier. nausiminkas etc. pirmos
wšym Liście do Timoa jo gromatoi Tim. 3. ir
thensā/ w trzecym; y Tit. 1.
do Tytusa w pierwšym
Rozdziale.

Co Słuchające Bi-
kupom y Różnodzięjom
swojim powinni są
czynić.

Pan postanowił/ aby
ci/ ktorzy Ewangelia
opowiadają/ z Ewange-
lię Pożywienie mieli.
1. Cor. 9.

Niech udziela ten/ kto-
ry bywa nauczany w
Słowie/ temu który go
naucza. Nie bładźcie!
Bóg się nie da z siebie
naśmiewać. Gal. 6.

Stárszy/ ktorzy się w
Przełożenstwie dobrze
sprawują/ niech będą
miani za godne dwoj-
kiey Czi/ a zwłaszcza ci/
ktorzy pracują w Sło-
wie y w Naucz. Albowiem
Piśmo mówi: Wołó-
wi

Klausitojams ir
Patapyonams.

Wiešpatis prisake/ y
dant tie kurrie Ewangelie
praneš/ tur iš Ewanje-
lyos ir penetiš. 1. Cor. 9.

Kurs mokinnams yra
žodzu/ tassai te nudaly
wiffotia gera/ tam/ kurs
jā mokin. Gal. 6.

Wyresnūsus/ kurie
gerray priweizd/ telai-
ka dwilinkos garbes
wertus/ ypaczej tus
kurie procawojiasi zo-
dije ir mokse. Tiesa sa-
to rastas: Tu jaučui
kullenciam našra neuž-
rįsti.

wi S

nicht das Maul verbindē.
Item ein Arbeiter ist sei-
nes Lohns wehrt. 1. Tim. 5.

Wir bitten euch lieben
Brüder! daß ihr erkennet/
die an euch arbeiten/ und
euch fürstehen in dem
HErrn/ und euch ermah-
nen; Habt sie desto lieber
umbihres Wercks willen;
und seyd friedsam mit ih-
nen; In der 1. zun Thessa-
lonichern am 5. Cap.

Gehorchet euren Leh-
rern/ und folget ihnen;
denn sie wachen über eure
Seelē/ als die da Rechen-
schafft dafür geben sollen/
auf daß sie es mit Freuden
thun/ und nicht mit Seuff-
zen/ denn das ist euch nicht
gut; zun Ebreern am 13.
Capitel.

Von Weltlicher
Obrigkeit.

Jederman sey unterthan
der

est operarius mercēde
suā: primā ad Timothe-
um quintō.

Rogamus autem, vos
fratres! ut cognoscātis
eos qui laborant inter
vos, qui præsunt vobis in
Domino, & admonent
vos, ut habeātis illos in
summo precio per cha-
ritatem propter opus il-
lorum; pacem habete
cum illis, 1. ad Thessal. 5.

Obedite præpositis
vestris, & cedite eis, ipsi
enim vigilant pro ani-
mabus vestris, quasi ra-
tionem reddituri, ut
cum gaudiō hoc faci-
ant, & non gementes,
nam id est inutile vobis.
Ad Ebræos 13.

DE MAGISTRA-
TIBUS.

Omnis anima pote-
stati-

wi młocacemu nie miasz risti. Bei: Darbinina
Geby zawiazać. Y go. kas wertas algos sawo.
dzień jest Robotnik Ja. i. Tim. 5.
płatę swojej. i. Tim. 5.

Prosimy was / Brá. Mes meldziam / mieli
tia! abyście poznali te / brolei / ydant pazintum.
ktorzy pracuja między / bit tus / kurrie apie jus
wami / y ktorzy sa Prze / procawojasi / ir jus pri
to żonymi waszymi w / weizd Wiespartije / bei
Pánu / y napominája / graudena jus / mylekite
was; abyście je jak na / jus ja daugiaus delei
nárzney miłowali dla ich / darbo ju / ir bukite pa
Prace; Połoyteż zácho / kajingi su jeis. i. Theff. 5.
waycież Timi. i. Theff. 5.

Badźcie posłusni / Paklusni bukite Mo
Wodzom waszym / y kintojams jusu / ir klau
badźcie im poddani; Ubo / sykitejems: Tiesa jie bun
wiem oni czuja nád / da uz jusu dusias / kaip
Dusami waszymi / jako kurrie rokunda uz tas
ti / ktorzy licze tego od / diti turries / ydant tok
dác musa; aby to z Rá / tai dzautsimu darytu ne
doscia czynili / á nie z / dusaujimu; Tiesa totai
Wzdychaniem; boc / jums neger. Jydump. 13.
mam to nie jest pozYTE.
Gno. Sebr. 13.

D Urzędzie
świeckim.

Razda Dusza niech bez
dziei

Apie Swetistka
Wyraunhybe.

Roznas te essie padu
S u

der Obrigkeit/ die Gewalt
über ihn hat: Denn es ist
keine Obrigkeit/ ohne von
Gt. Wo aber Obrig-
keit ist/ die ist von Gt
geordnet. Wer sich nun
wider die Obrigkeit setzt/
der widerstrebet Gttes
Ordnung. Die aber wi-
derstreben/ werden über
sich ein Urtheil empfa-
hen. Denn sie trägt das
Schwert nicht umsonst/
sie ist Gttes Dienerin/
eine Rächerin zur Straffe
über den/ der böses thut/
Röm. 13.

Du solt das Recht nicht
beugen/ und solt auch keine
Versohn ansehen/ noch
Geschenck nehmen: Denn
die Geschenke machen die
Weisen blind/ und verkeh-
ren die Sachen der Gerech-
ten. Was recht ist/ dem
solt du nachjagen. Im 5.
Buch Mose am 16.

Von

statibus supereminenti-
bus subdita sit: Non
enim est potestas, nisi à
DEO. Quæ verò sunt
potestates, à DEO ordi-
natae sunt. Itaque quis-
quis resistit potestati,
DEI ordinationi resistit.
Qui autem restiterint, su-
bi ipsis iudicium accipi-
ent. Non enim frustra
gladium gestat, nam DEI
minister est, ultor ad-
iram ei, qui, quod malum
est, fecerit. Romanorum
13.

Non declinabis iudicium, nec agnosces per-
sonas, neque accipies
munera: Quia munera
excoecant oculos sapien-
tum, & pervertunt verba
iustorum. Iustitiam ju-
stitiâ persequaris. Deu-
teronomii decimo sexto
capite.

QUID

dzie
wyż-
nie
tylko
re sa-
Bog
A ta-
ści z
siep
ciwi-
zprze-
Dora-
nie d-
gdyż
miesz-
wie
jest z

cat
miat
y Da-
Abon
Ozy
wra-
wied

dzie Zwierzchnościom tas Wytausybei / kurri
 wyższym poddana. Boć walias ant so tur : Nies
 nie masz Zwierzchności / sa nera newienos Wy-
 tylko od Boga : A te kto- rausybes net nū Diawo.
 re sa Zwierzchności / od O kur Wyrausybe yra /
 Boga sa postanowione ta nū Diawo ystatyta y-
 A tak kto sie Zwierzchno- ra. Kursaiigi priestarau
 ści zprzeciwia / Bożemu Wyrausybei / tas stenges
 sie Postanowieniu zprze- priest Diawo y statima /
 ciwia. A ktorzy sie O kurrie pasisteng / tie
 zprzeciwiaja / sami sobie sunku sada ant sawe uz-
 Potepienie zjednaja Boć trau. Nesa kallawya ne
 nie darmo Niecz nośi ; dyka neśosa Diawo Tar-
 gdyż jest Sluga Bożym / nai tejiye yra / pagiejan
 męzającym sie w Gnie- ti korawonems ant tu
 wie nad cyniacym co kurrie pikta daro. Rom.
 jest Złego. Rom. 13. 13.

Nie bedziesz podwra- Tu suda neturri lenkt i
 cat Sadu / ani bedziesz neigi ant zmogaus da-
 miał względu na Osobe / botisi / arba balwus im-
 y Daru drąc nie bedziesz : ti : Nesa balwai apjiakin
 Abowiem Dar zaślepia ismintingūsus / ir per-
 Oczy mądrych / a pod- werz bilas teisuju. Kas
 wraca Słowa Sprá- teisu yra / tai turri sia-
 wiedliwych. Deut. 16. kioti. 5. Moiz. 16.

O Pod-

H iij

Alpie

Von den Unter- thanen.

Gebet dem Kaysers/
was des Kaysers ist/ und
Gott was Gottes ist.
Matth. am 22.

So seyd nun aus Noht
unterthan / nicht allein
umb der Straffe willen/
sondern auch umb des Ge-
wissens willen. Derhalben
müßet ihr auch Schoß ge-
ben. Denn sie sind Gottes
Diener/die solchen Schutz
sollen handhaben. So ge-
bet nun jederman was ihr
schuldig seyd: Schoß/dem
der Schoß gebühret: Zoll/
dem der Zoll gebühret:
Furcht/dem die Furcht ge-
bühret: Ehre/dem die
Ehre gebühret. Röm. 13.

So ermahne ich nun/
daß man vor allen Dingen
zuerst thue/Bitte/Gebet/
Fürbitte und Dancks-
gung

QUID SUBDITI

Magistratibus de-
beant.

Reddite, quæ sunt
Cæsaris, Cæsari, & quæ
sunt DEI, DEO. Matth.
22. cap.

Ideoque necessitate
subditi estote, non solum
propter iram, sed etiam
propter conscientiam.
Ideo enim & tributa præ-
statis. Ministri enim
DEI sunt in hoc ipsum
servientes. Reddite er-
go omnibus debita: cui
tributum, tributum:
cui vectigal, vectigal:
cui timorem, timorem:
cui honorem, honorem.
Roman. decimò tertio.

Adhortor, primum o-
mnium fieri obsecratio-
nes, orationes, interpel-
lationes, gratiarum actio-
nes

O Poddannych.

Alpie Padūmus.

Daycie co jest Cefar-
Niego / Cefarzowi / a co
jest Bożego / Bogu.
Matth. 22.

Dūkite Ciecორui kas
Ciecორaus yra / ir Dies
wui kas Diemo yra.
Matth. 22.

Przetoż trzeba być
poddanym / nie tylko dla
Gniewu á Karania / ale
y dla Sumnienia. Ubo-
wiem dla tego też Po-
datti dawacie ; Gdyż sa
Stugami Bożymi / kto-
rzy tego samego usta-
wicznie pilnusa. Odda-
wajcież tedy każdemu /
coście powinni: Komu
Podátek / temu Podátek :
Komu Cło / temu Cło :
Komu Bożajń / temu
Bożajń : Komu Cześć /
temu Cześć. Rom. 13.

Bukite tada del rei
kalo padūti / nerikra / des
lektorawonês / bet ir des
lei sazinês. Todeleitur
rite ir mezława dūti. Ne-
sa yra Diemo tarnai / tur-
rie toki apginnimma tur
kawoti. Dūkite tada ko-
nam / ká jus kalti este /
mezława turriam mezł-
wa pūłasi ; Muita tur-
riam multas pūłasi. Ba-
me turriam baime pūł-
si / czești turriam czești
pūłasi. Rom. 13.

Nápominał tedy / á-
by przed wśystkim Rze-
ciami uczynione były
Prozby / Modlitwy / Przy-
czyny /

Togidelgraudenu / y-
dant pirm wissu daiktu
daromas butu maldas /
prasimai / užmeldim-
s iu mai

gung für alle Menschen/ für die Könige/ und für die Obrigkeit/ auf daß wir ein geruhliches und stilles Leben führen mögen/ in aller Gottseligkeit und Ehrbarkeit. Denn solches ist gut/ darzu auch annehmen für Gott unserm Heyland/ 1. Timoth. am 2. Cap.

nes pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, cum omni pietate & gravitate. Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro DEO, 1. Tim. 2.

Erinnere sie/ daß sie den Fürsten und der Obrigkeit unterthan und gehorsam seyn/ 2c. zum Titum tertio.

Admone illos, Principibus & Magistratibus subditos esse, &c. ad Titum tertio.

Seyd unterthan aller menschlichen Ordnung/ umb des Herrn willen/ es sey dem Könige/ als dem Obersten/ oder den Hauptleuten/ als den Befehlshabern von ihm/ zur Rache über die Ubelthäter/ und zu Lobe den Frommen/ 1. Petr. 2.

Subditi estote omni humanae creaturae propter Dominum; sive Regi, tanquam praecellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam quidem nocentium, laudem vero recte agentium, 1. Pet. 2. cap.

Den

MA-

Gyny / y Dziekowania mai ir dekarwojimai / uż
 za wszystkie Ludzie: Za wissus žmones / uż Ka-
 Krole / y za wszystkie w ralus / ir Wyrausybe y
 Przekłócenstwie bedace; dant pakajuje ir tykoje
 abyśmy cichy y spokoj- aywentumbim / wisso-
 ny żywot wiedli / we kioje nobażnysteje ir pas-
 wszelkiey Pobożności y togumme. Niesą tai
 Uczciwości. Zbowiem ger / priegtam / ir ytinka
 to jest Rzecz dobra y Deiwui musu ifganyto
 przyjemna przed Bo- jui. 1. Tim. 2.
 giem Zbawicielem na-
 sym. 1. Tim. 2.

<i>Nápo­mi­nay je / aby</i> <i>Żwier­z­cho­ścią</i> y <i>tu­ni­ga­ist­ri­em</i> / <i>ir wy</i> <i>Prze­ło­żeń­st­wom</i> pod- <i>rausybei</i> <i>pa­dūci</i> <i>ir pas</i> <i>dány­mi</i> y <i>pos­łu­snymi</i> <i>klusni</i> <i>butu.</i> <i>Tyt. 3.</i> <i>byli. Tit. 3.</i>	<i>Gradenk jús ydant</i> <i>ir wy</i> <i>pa</i> <i>Tyt. 3.</i>
---	--

Badźcie Poddani wskielkiemu ludzkiemu urzędowi dla Pana/ badź Krolowi / jako Narozższemu ; badź Przełożonym / jako od niego pośtanym / tu Pomście złe czyniacych/ a tu Chwale dobrze cy- niacych. 1. Pet. 2.	Bukite paklusni wis- sotiam żmogistam ysta- timui delei Wiesspacies/ ar Karalui ar Wyrau- semuiam / ar Kunigist- tiems (Pillonems) kaip sustemusiems nũ jo ant pagėzimmo pistradeju/ ir ant flomes gerray das ranczuju. 1. Pet. 2.
---	---

Mez. H v. Wp.

Den Ehe Männern.

Ihr Männer/ wohnet
bey euren Weibern mit
Bemühung/ und gebet dem
Weibischen / als dem
schwächsten Werkzeug
seiner Ehre/ als Mit-Erben
der Gnade des Lebens/ auf
daß euer Gebet nicht ver-
hindert werde. 1. Petr. 3.

Ihr Männer/ liebet eu-
re Weiber/ und seyd nicht
bitter gegen sie; zum Co-
loss. am 3.

Den Ehe-Weibern.

Die Weiber seyn unter-
than ihren Männern/ als
dem Herrn; Wie Sara
Abraham gehorsam war/
und hieß ihn Herr/ welcher
Töchter ihr worden seyd/
so ihr wol thut/ und nicht
so schüchtern seyd; In der
1. Epistel Petri am 3.

Den Eltern.

Ihr Väter/ reizet eure
Kin-

MARITIS.

Viri similiter cohabi-
tent mulieribus secun-
dum scientiam, veluti in-
firmiori vasi muliebri
impertientes honorem,
tanquam etiam coharere
des gratiae vitae, ne inter-
rumpantur preces ve-
strae. 1. Petr. 3.

Viri, diligite uxores
vestras, & ne sitis ama-
rulentis adversus illas.
Ad Coloss. 3.

UXORIBUS.

Similiter uxores subdi-
tae sitis vestris viris, tan-
quam Domino: Quem
admodum Sara obedivit
Abraham, Dominum il-
lum appellans, cujus fa-
ctae estis filiae, dum bene-
facitis, & non terrimini
ullo pavore. 1. Petr. 3.

PARENTIBUS.

Patres, ne provocetis
ad

Mezom.

Wy Mezowie/ mi-
skaycie z Jonami waszy.
mi rozumnie/ á jako
mdleysemu Naczyniu
oddawaycie Uczywość
jako Społ. Dziedziczkam
láski żywota / aby sie
Modlitwy wasze nie
przerywały. 1. Petr. 3.

Mezowie/ miłuycie zo-
ny swoje / á nie badźcie
surowymi przeciwko
nim. Col. 3.

Matzonkam.

Zony badźcie Poddane
Mezom swoim / jako
Pánu. Jako y Sara by-
ła poslušna Abrahámo-
wi / nazywając go Pá-
nem: Ktorey wy stá-
liście sie Cerkami / gdy
dobrze czynicie / niebo jac
sie żadnego Postráchu.
1. Petr. 3.

Rodzicom.

Wy Oycowie/ nie po-
bu-

Wyrams.

Jus Wyrai gywentis
te prie materu jusu su
protu / ir dúkíte moteris-
kam / kaip silpnausam
ryktui jo garbe; kaip su-
temonims malon s gy-
wasejo / ydant jusu malo-
dos nebuto sutriukintos /
1. Petr. 3.

Jus Wyrai / mylekíte
jusu moteris / ir ne bu-
kíte nūzmi prieš jas.
Col. 3.

Moterims.

Moteres te essie padū-
tas Wyrams savo kaip
Wiešpacui: Kaip Zore
Obramui paklušna bu-
wo / ir wadinno ji Wieš-
patimi / kurros dukters
jus tapete / jei gerray das
rot ir ne baukštos este.
1. Petr. 3.

Simdytojiams.

Jus Tewai / nepaba-
stis

Kinder nicht zu Zorn: ad iram liberos vestros:
Sondern ziehet sie auf in Sed educetis illos per
der Zucht und Vermah- eruditionem & corre-
nung zu dem HERN. ptionem Domini. Eph. 6.
Ephes. 6.

Den Kindern.

Ihr Kinder/ seyd gehor-
sam euren Eltern/ in dem
HERN. Denn das ist bil-
lig: Ehre Vater und
Mutter/ das ist das erste
Gebot/ das Verheissung
hat: nemlich/ daß dir
wol gehe/ und lange lebest
auf Erden/ Ephes. 6.

Den Knechten/ Mägden / Tagelöh- nern und Arbeitern.

Ihr Knechte/ seyd gehor-
sam euren leiblichen Her-
ren/ mit Furcht und Zit-
tern/ in Einfältigkeit eures
Herzens / als Christo
selbst: Nicht mit Dienst
allein für Augen / als

Menz

LIBERIS.

Filii, obedite Parenti-
bus vestris in Domino:
nam id est justum: Ho-
nora patrem tuum, &
matrem tuam, quod est
præceptum primum in
promissione: ut benè ti-
bi sit, & sis longævus in
terrâ, Ephes. 6.

Servis, Ancillis,
Mercenariis, & cæ-
teris, ad laborem
conductis,

Servi, obedite iis, qui
Domini sunt juxta car-
nem, cum timore ac-
tremore, cum simplici-
tate cordis vestri, tan-
quam Christo: non ad
oculum servientes, ve-
luti

stros: budzaycie do Gniewu /
s per Dzialek waszych; ale je-
orre- tersto: Bet uzaugintice
Ph.6. wychowywajcie w Kar-
nosci y Napominaniu grausneje Wiešpatiesp.
Pańskim. Eph. 6. Eph. 6.

Dziatkom.

Dziatki / badzcie po-
renti-
nino: slusne Rodzicom was-
Ho-
bukite gimdytosiams
, & hym w Panu. Boe to
d est jest sprawiedliwa. Czci-
m in tał werta: Garbint Te
ne ti-
us in Toc jest pierwsze Przyka-
zanie z Obiernica: Abyc
sle dobrze dzialo / y abyś
dlugo zyl na ziemi. Eph.
6. Eph. 6.

Waisams.

Jus Waitai patlusni
bukite gimdytosiams
jusu. Wiešpatije. Tesa
wa ir Motina / tas esti
pirmasis prisakimas za-
dejima turris / nesanga/
ydant tau gerray pa su
sektus ir ilgay patektum-
bei gywas ant žemes.
Eph. 6. Eph. 6.

llis,
ca-
m.
Stugom / Slu-
żebnicom / Najemni-
tom y Robotnikom. Bernamus / Slu-
ginems / Pridieni-
ninkams ir Darbi-
ninkams.

qui
car-
e ac
lici-
tan-
ad
ve-
luti
Studzy / poslusni ba-
dzcie Panom waszym
wedlug ciata / z Bojaznia
y ze Drzeniem / w Pro-
stosci Sercá waszego / ja-
ko Chrystusowi: Nie na-
Oto sluzac / jako ci /
ktorzy
Jus bernai / patlusni
bukite jusu kuniskams
Wiešpatims / su baine
ir drebesimu / prastybese
sirdies jusu / taip pa-
cziem Kristui: ne sluzbu
po Atkim / taip žmoniems
ytic.

Menschen zu gefallen/son-
dern als die Knechte Chri-
sti/ daß ihr solchen Willen
Gottes thut von Herzen/
mit gutem Willen. Laßt
euch düncken/ daß ihr dem
HERRN / und nicht den
Menschen dienet/ und wis-
set/ was ein jeglicher gutes
thut/ das wird er von dem
HERRN empfangen/
er sey Knecht oder Freyer.
Ephes. 6. und Coloss. 3.

Den Haus-Herren und Haus-Frauen.

Ihr Herren/ thut auch
dasselbige gegen ihñe/ und
lasset euer Dräuen/ und
wisset/ daß ihr auch einen
HERRN im Himmel habt/
un ist bey ihm kein Ansehē
der Person; un Eph. am 6.
Ihr Herren/ thut auch
dasselbige gegen ihñe/ und
lasset euer Dräuen/ und
wisset/ daß ihr auch einen
HERRN im Himmel habt/
un ist bey ihm kein Ansehē
der Person; un Eph. am 6.

Der gemeinen Jugend.

Ihr Jungen/ seyd den
Älten unterthan/ und be-
weise darinn die Demuth:
Denn

luti hominibus placere
studentes, sed tanquam
servi Christi, facientes,
quæ vult Deus, ex animo,
cum benevolentia servi-
entes Domino, & non
hominibus, illud scientes,
quod quid fecerit
boni, hoc reportabit à
Deo, siue servus fuerit, si-
ve liber; ad Eph. sextò &
Coloss. tertiò.

Patribus familiâs, & Matribus familiâs.

Et vos Domini, eadem
facite erga illos, remit-
tentes minas, scientes,
quod & vester ipsorum
Dominus est in cœlis,
nec personæ respectus est
apud illum, Ephes. 6.

Communi Juven- tuti.

Similiter, Juniores,
subditi estote senioribus,
humilitatem animi
vobis

etor3
dobá
dzy C
3 Di
dobr
Pán
Wie
uczyn
odni
Pán
hoc
Col.

Pán

21
gyné
Opu
wied
Pán
du ná
maß.

Posi

w
tez p
a wß

ktorzy się Ludziom po ytktinay / bet kaip tarnai
 dobac chca / ale jako Slu. Kristaus ydant tolie
 dzy Chrystusowi / czyniac wale Diawo darytum-
 3 Dusze Wola Boza; 3 bit nã, firdzey / su gerra
 dobra Wola Sluzac jako wale / dumodami jog
 Pãnu / a nie Ludziom. Wiespaçui ne zmone-
 Wiedzac / iż Razdy coby mus sluzat / ir zinnotite
 uczynit dobrego / za to ka kozuas ger darys ta-
 odniešie Nadgrode od jis ir gaus / buk bernas
 Pãna / choć Niewolnik / arba walnas / Ephes. 6.
 choć Wolny. Eph. 6. y Col. 3.
 Col. 3.

Gospodarzom / Nammu Wies-
 Pãnom y Paniom. patims ir Wiespa-
 czoms.

A wy Pãnowie / toż Jus Wiespatis toktai
 gyncie przeciwko nim / jau darykite jiemus ir at-
 Opuścãjąc Grozby: fileistite nã jusu pagrums
 wiedzac że y wy macie zimo / bei zinnotite jog
 Pãna w Niebie; a wzgle ir jus Wiespati turrite
 du nã Osoby u niego nie Dangui / ir prie jo nera
 mas. Eph. 6.
 daboimas ant pastaties
 zmogaus. Ephes. 6.

Pospolitey Młodzi. Paspalytam jau-
 nimui.

Wy Młodzi! badzcie Jus jauncii padūci
 też poddani Stárszym; bukite sennemusiems / ir
 a wszyscy jedni drugim tamne parodikite jusu
 badzcie pas

Denn Gott widerstehet
den Hoffärtigen/ aber den
Demüthigen gibt er Gna-
de. So demüthiget euch
nun unter die gewaltige
Hand Gottes/ daß er
euch erhöhe zu seiner Zeit.
1. Petr. 5.

Den Wittwen.

Welche eine rechte
Wittwe und einsam ist/
die stellet ihre Hoffnung
auf Gott/ und bleibet am
Gebeht Tag und Nacht:
Welche aber in Bollü-
sten lebet/ die ist lebendig
todt/ 1. Tim. 5.

Der Gemeine.

Liebe deinen Nächsten/
als dich selbst. In dem
Wort sind alle Gebot ver-
fasset/ zun Römern am 13.
Capitel.

Und haltet an mit
Behren für alle Men-
schen/ 1. Timoth. 2.

vobis infixam habete:
propterea quod Deus su-
perbis resistit, humilibus
autem dat gratiam. Hu-
miliamini igitur sub po-
tenti manu DEI, ut vos
extollat, cum erit oppor-
tunum, 1. Pet. 5.

VIDUIS.

Quæ vera vidua est ac
desolata, sperat in DEO,
& perseverat in obsecra-
tionibus, ac precationi-
bus nocte dieque: por-
rò, quæ in deliciis versatur,
ea vivens mortua est.
1. Tim. 5.

OMNIBUS IN Communi.

Dilige proximum tu-
um, sicut teipsum. In hoc
sermone omnia præce-
pta summátim compre-
henduntur, ad Rom 13.

Et ante omnia fiant de-
precationes, pro omni-
bus hominibus, 1. Tim. 2.

bad
fora
ozd
Pyfi
Pot
Uniz
moch
was
sweg

R
Wde
ma
trwa
Moi
we
Kof
umá
Wp

m
go/j
tym
wnie
tie P
Rzec
byty
za
Tim.

badźcie poddani. Po-
 kora badźcie wewnątrz was
 ozdobię : Gdyż Bog musie-
 Pysnym się sprzeciwia/ a ber pa-
 Pokornym łaskę dawa. karnie-
 Unizaycież się tedy pod dź malone. Tada pa-
 mocna Ręka Boża/ aby sizenintite po silinga
 was wywyższyć czasu ranka Wiešpaties/ ydant
 swego. 1. Petr. 5. i. Pet. 5.

Wdowom.

Ktora jest prawdziwie
 Wdowa y osierociła ;
 ma Nadzieję w Bogu/ y
 trwa w Prozbach y w
 Modlitwach w nocy y
 we dnie. Ale ktora w
 Rostokach żyje/ ta żyjąc
 umarta jest. 1. Tim. 5.

Wszystkim w Pospo-
 litości.

Miluy Bliźniego two-
 go/ jako sam siebie. W
 tym Słowie summo-
 wnie się zamykają wszyst-
 kie Przykazania. Rom. 13. 13.
 A przed wszystkiemi
 Rzeczami/ aby uczynione
 były Prozbym y Modlitwy
 za wszystkie Ludzie. 1.
 Tim. 2.

Naśloms.

Kurri tiktira Našlë ir
 apłeista yra/ ta gulda sa-
 wa nu sitikkejima ant
 Diwo ir laikosi maldūse
 diena ir nakti : Bet Kurri
 geidulūse gyven/ ta gy-
 wai mirrusi yra. 1. Tim. 5.

Wszystkim paspa-
 litan.

Mylek artima tawo/
 kaip sawe patę. Tamo
 me žodijs wissi Prisaki-
 mai suglausti yra. Rom.

Ir nepálaukite mel-
 stis už wissus žmones. 1.
 Tim. 2.

I

Form

Form der Tauffe. Nach der Preussischen Kirchen-Ordnung

P. 33. f. 2. & seqq.

Eine Vermahnung zu denen / so das Kind zur Tauffe bringen.

Lieben Freunde! wir hören täglich aus Gottes Wort/
Verfahrens auch beyde an unserm Leben und Sterben/
daß wir von Adam her / alle in Sünden empfangen/
und in diß elende Jammerthal gebohren werden/ und mit uns
bringen/ aus unser ersten Geburt / die Gift und verderbte
Unart/darinnen wir von Gott abgewandt/ seine Feinde sind/
und Kinder des Zorns / in welchem wir ewig müsten ster-
ben und verderben / wo uns nicht durch den eingebornen
Sohn Gottes / unsern lieben Herrn Jesum Christum/
daraus geholfen wäre.

Dierviel dann diß gegenwärtige Kindlein/ in seiner Na-
tur/ mit gleicher Sünde / inmassen wie wir/ auch vergiftet
und verunreiniget ist / darumb es auch des ewigen Todes
und Verdammniß seiner Art halben seyn und bleiben müste.

Und aber Gott der Vater aller Gnaden und Barm-
herzigkeit/ seinen Sohn Christum/ der ganzen Welt und
also den Kindern eben nicht weniger dann den Alten / ver-
heissen und gesandt hat / welcher auch der ganzen Welt
Sünde getragen/und die armen Kindlein gleich so wol/ als
die Alten/ von aller Sünd / Todt und ewigen Verdammniß
erlöstet und selig gemacht hat/ so fern es ihnen nach seiner
Verordnung durch das Wort und die Tauffe zugeeignet
und applicirt wird/ darinnen er dann befohlen/ daß man sie
sol zu ihm bringen/ auf daß sie gesegnet werden.

Der

same
ernst
in wo
und s
Sün
ande
aus G
wege
Kind
dassel
nung
Gna
geben
erken
der G
fange
Geist
statli
erhalt
Na
Kau
D
n
beyd

Derhalben so vermahne ich euch alle / die ihr allhie versamlet seyd / aus Christlicher Liebe und Freu / daß ihr ernstlich zu Herzen nehmen / und mit Fleiß bedencken wollet / in was großem Jammer und Noht diß Kindlein / seiner Art und Natur halben / stecke / nemlich / daß es ist ein Kind der Sünden / des Zorns und der Ungnaden / und daß ihm nicht anders kan geholffen werden / dann daß es durch die Tauff aus Gott neugeböhren / und von ihm an Kindes statt / von wegen unsers Herren Jesu Christi / angenommen wird.

Wollet euch derhalben / dieses gegenwertigen armen Kindleins / gegen Gott dem Herrn / mit Ernst annehmen / dasselbige dem Herrn Christo / nach seiner eigenen Verordnung / in der Tauffe fürtragen und bitten / Er wolle es zu Gnaden auffnehmen / ihm seine Sünde abwaschen und vergeben / zu einem Miterben der ewigen Himmlischen Gütter erkennen / auch nicht allein von des Teuffels Gewalt / dem es der Sünde halben unterworfen / und in seinem Reich gefangen ist / erledigen / sondern auch also durch den Heiligen Geist stärken / daß es dem Feinde / im Leben und Sterben / stattlichen Widerstand thun / und in dem / zum seligen Siege erhalten werden möge! Amen!

Nach solcher Vermahnung wende sich der

Priester zu dem Kinde und spreche:

Fahr aus du unreiner Geist / und gib Raum dem heiligen Geist.

Darnach mache er ihm ein Creuz an die

Stirn und Brust und spreche:

Nim das Zeichen des heiligen Creuzes / beyde an der Stirn und an der Brust!

Iij

Last

Last uns beten.

Allmächtiger ewiger Gott Vater unsers Herrn Jesu Christi! ich ruffe dich an/ über diesen N. deinen Diener (oder: über diese N. deine Dienerin) der (oder: die) deiner Tauffe Gabe bittet und deine ewige Gnade durch die Geistliche Wiedergeburt begehret/ nim ihn (oder: sie) auf HErrn und wie du gesagt hast/ bittet/ so werdet ihr nehmen/ sucht/ so werdet ihr findē/ klopfet an/ so wird euch auffgethan/ so reiche nu das Gut/ dem (oder: der) der (oder: die) da bittet und öffene die Thür dem/ der da anklopft (oder: der/ die da anklopft) daß er (sie) den ewigen Segen dieses Himmlischen Bades erlange/ und das verheißene Reich deiner Gabe empfahe/ durch Christum unsern HErrn/ Amen!

Last uns beten!

Allmächtiger ewiger Gott! der du hast durch die Sündfluth/ nach deinem gestrengen Gericht/ die ungläubige Welt verdamt und den gläubigen Noe selbst nach deiner grossen Barmherzigkeit erhalten und den verstockten Pharaon mit allen seinen im rothen Meer ersäufft/ und dein Volk Israel trocken durch hingeführt/ damit diß Bad deiner heiligen Tauffe zukünftig bezeichnet/ und durch die Tauffe deines lieben Kindes unsers HErrn Jesu Christi den Jordan und alle Wasser zur seligen Sündfluth und reichlich er Abwaschung der Sünden/ geheiligt und eingesetzt; wir bitten durch dieselbe deine grundlose Barmherzigkeit/ du wollest diesen (oder: diese) N. gnädiglich ansehen/ und mit rechtem Glauben im Geist beseligen/ daß durch diese heilsame Sündfluth/ an ihm (oder: ihr) ersäuffe und untergehe/ alles was ihm (oder: ihr) von Adam angebohren ist/ und er (oder: sie) selbst dazu gethan hat/ und er (oder: sie) aus der ungläubigen Zahl gefondert/ in der heiligen Arca der Christenheit trocken

und si
nung
bigen
dig w

bey
So
daß
Die
Chr

U
die
Jesu
Kind
Her i
Reich
nicht
auf si

Der
Ki

V
D

:

un

und sicher behalten/allzeit brünstig im Geiste/frölich in Hoff-
nung deinem Nahmen diene/auf daß er/ (sie) mit allen Gläu-
bigen deiner Verheißung ewiges Lebens zu erlangen wür-
dig werde/ durch JESUM Christum unsern HERRN/ Amen!

Ich beschwere dich du unreiner Geist/
bey dem Nahmen des Vaters + / und des
Sohns + / und des heiligen Geistes + /
daß du ausfahrest und weichest von diesem
Diener (oder: dieser Dienerin) JESU
Christi N. Amen!

Last uns hören das heilige Evan-
gelium St. Marcus.

Und sie brachten Kindlein zu JESU/ daß er sie anrührete/
die Jünger aber fuhren die an/ die sie trugen/ da es aber
JESUS sahe/ ward er unwillig und sprach zu ihnen/ laßet die
Kindlein zu mir kommen/ und wehret ihnen nicht/ denn sol-
cher ist das Reich Gottes. Warlich ich sage euch/ wer das
Reich Gottes nicht empfähet als ein Kindlein/ der wird
nicht hinein kommen/ und herzet sie/ und leget die Hände
auf sie/ und segnet sie.

Denn lege der Priester seine Hände auffß
Kindes Haupt/ und bete das Vater Unser/ sampt
den Vätern nieder gekniet.

Vater Unser der du bist im Himmel/ &c.

Darnach leite man das Kindlein zu der
Tauffe/ und der Priester spreche:

Der HERR behüte deinen Eingang
J iij und

und Ausgang / von nun an bis zu ewigen
Zeiten!

Darnach laß der Priester das Kind / durch
seine Paten / dem Teuffel absagen und spreche:

N. Entsagstu dem Teuffel?

Antwort / Ja.

und allen seinen Wercken?

Antwort / Ja.

und allem seinem Wesen?

Antwort / Ja.

Darnach frage er.

**Gläubest du an GOTT den Allmächtigen
Vater / Schöpffer Himmels und der
Erden?**

Antwort / Ja.

**Gläubst du an Iesum Christ seinen einzi-
gen Sohn unsern Herrn / geboren von
Maria der Jungfrauen / gecreuziget /
gestorben und begraben / auferstanden
von den Todten / sitzend zur Rechten
Gottes / zukünftig zu richten die Lebendi-
gen und die Todten?**

Antwort / Ja.

**Gläubest du an den heiligen Geist: eine
heilige Christliche Kirche / Gemeinde der
Heiligen**

Heiligen/ Vergebung der Sünden/ Außer-
 stehung des Fleisches/ und nach dem Tode
 ein ewiges Leben?

Antwort/ Ja.

Wiltu getauft seyn?

Antwort/ Ja.

Da nehme er das Kind in die Tauffe/ giesse das Was-
 ser darauff drehmahl und spreche:

Und ich tauffe dich im Nahmen des
 Vaters/ und des Sohns/ und des heiligen
 Geistes!

Dann sollen die Vaten das Kindlein halten in der
 Tauffe/ und der Priester spreche:

Der Allmächtige GOTT/ und Vater
 unsers Herrn Jesu Christi/ der dich
 anderweit gebohren hat/ durchs Wasser
 und den heiligen Geist/ und hat dir alle
 deine Sünde vergeben/ der stärke dich
 mit seiner Gnade zum ewigen Leben/
 Amen!

Friede mit dir!

Antwort.

AMEN!

Iv

For

Forma albo Sposob Chrztu Świętego/ wedle Ustawy Kościelney Pruskiej/

p 57. & seqq. jako ja X. Hieronym Malecki S.

Pám. z Niemieckiego na Polski Język

żył przetłumaczył.

Naprzód Napominanie/ ku tym/ ktorzy

Dzieciatko do Chrztu s. przynoszą.

Namileyśy Chrzesciąnie! Słyszmy powieść
Chnie z Słowa Bożego / y doświadczamy
sie tego / w żywocie y przy śmierci naszej / yże
razem od Adama / Wszyscy sie w Grzechu poczy-
namy / y na ten niedzny świat rodzimy / y z soba
przynosimy / z pierwszego Przyrodzenia naszego /
Jad y Stażenie Rodzaju naszego / dla ktorego od
Pana Boga odłączeni bywamy / y stawamy sie
Nieprzyjaciolmi Bożemi / y Dziećmi Gniewu Bo-
żego / w ktorym byśmy wiecznie umrzeć y potępieni
być musieli / gdyby Nam z tego / przez jednorodzono-
go Syna Bożego / Pana naszego Jezusa Chrysta /
Pomoc nie była uczyniona.

A gdyż też to przytomne Dzieciatko (albo: Te
Dziatki) z Przyrodzenia swego / takowym Grze-
chem zarówno jako y my zarażone y nieczyste jest /
(albo: są /) dla ktorego Grzechu / z Przyrodzenia
swego / w wieczney śmierci zostać by musiało. (al-
bo: musiały.)

Alle Pan Bog Ojciec Niebieski / wszelkiey łaski y
Miłosierdzia pełny / Syna swego Pana Jezusa
Chrystusa / wsemu światu obiecać y zesłać raczył /
nie tylko urośłym a starym Ludziom / ale też y Dzieci-
tom

tom. Ktory też wſzystkiego ſwiata Grzechy na ſobie noſił/ y ubogie Dziatki/ tak dobrze jako y Uroſle/ od wſzystkich Grzechow/ od śmierci/ y wiecznego Potępienia wykupił y zbawił/ jeſli im to wedle Poſtánowienia jego przez Słowo BOŻE y Chrzeſt ſwiety aplikowano o przywłaſzczono będzie; w którym Słowie ſwym przykazał/ aby ku niemu były przynieſione/ y żeby przezeń były poſe gnane y błogoſławione.

Uprzeto ż Ja Was wſzystkich/ ktorzyście ſie tu zeſli z Chrzeſciańſkiej Miłoſci y Wiernoſci/ upominam y proſie/ abyście to naprzód w ſercu ſwym rozważali/ pilnie rozmyślali y obaczyli/ w jakiej wielkiej Niedzy y Upadku te Dzieciatko jeſt/ (álbo: te Dziatki ſa/) dla ſtązonego Przyrodzenia ſwego: Zwaſzcza/ y że jeſt Dziecięciem (álbo: y że ſa Dziatkami) Grzechu y Gniewu Bożego y Niełaſki jego; Y że Jemu/ (álbo: Jím) żadnym ſposobem pomożono być niemoże/ tylko aby przez Chrzeſt ſwiety z Boga nowonarodzone/ y od niego za Dziedzicą Bożego (álbo: za Dziedzicę Bożę) dla Pána náſzego Jezuſa Chryſtuſa przyjeje było. (álbo: były.)

Uprzeto ż za to ubogie przytomne Dzieciatko (álbo: Dziatki) uprzeymie udaćcie ſie ku Panu Bogu/ y ono (álbo: one) Panu Chryſtuſowi/ wedle ſwego właſnego Poſtánowienia/ przez Chrzeſt ſwiety/ oſiaruycie y proſcie: Aby je właſtwe ſwoje przyjać/ y ono (álbo: one) od wſzystkich Grzechow ſego (álbo: ich) omyć/ y one jemu (álbo: im) odpuſcić rácył: Tudzież aby je za Społdziecicą (álbo: Społdziecziczkę) wiekuſtego Króteſtwa Niebieſkiego u-

Iv.

znac

znąć y przyjąć rączył. A y żeby je nie tylko z Mocy Szatánstey / ktoremu dla Grzechu poddane y w jego Krolestwie poymáne jest (álbo: sa) miłosćiwie wybawił: Ale też / aby je tak / przez Duchá swego świętego / umocnić y utwierdzić rączył / żeby Nieprzyjacielowi dusznemu w żywocie swoim / y przy śmierci stale się sprzeciwiać / y walczyć / y nad nim Zwycięstwo otrzymać mogło. (álbo: mogły.) Amen!

Po takowym Napominaniu ma się Káplan ku Dziecięciu obrocić / mówiać:

Wynidź nieczynny Duchu / á dan Mięysce Duchowi świętemu!

Potym ma jemu uczynić Krzyż ná Czele / y Piersiach / mówiać:

Przyimi Znamie Krzyża świętego / tak ná Czele / jako ná Piersiach!

Modlmy się!

Wszehmogacy wieczny Pánie Boże / Wyze Páná nášego Jezusa Chrystusa! wzywamy cie / nad tym N. Służebnikiem twojim / ktory (álbo nad tą N. Służebnicą twoją / ktora) Dáru Chrztu twego świętego prosi / y łaski twej wieczney / przez to duchowne Znowunárodzenie / żada y potrzebuje: Przyimi go (ja) Pánie! á jakoś ty rzekł: Proście / á weźmiecie: Szukaycie / á znajdziecie: Kólaście / á będzie Wam otworzono! Użyjż te teraz Dáru y łaski twej / temu ktory (álbo: tej ktora) cie prosi!

proś
tu to
Niebo
y obi
przyp
Ame

W
niem
mo c
zacho
kiem
twoy
wieś
twe
Syn
stusa
mu p
swie
ynie
na te
ingo
zbaw
wsys
sam k
przyd
ny /
biu
zacho
na) 3

prosi/ y otworz Drzwi/ temu ktory (albo: tey ktora)
 tu tobie kołace/ aby to wieczne Pożegnanie/ tego
 Niebieskiego Omycia/ odzierzał (albo: odzierzała)
 y obiecańe Królestwo Darów twojich przyjął (albo:
 przyjęła) przez Jezusa Chrystusa Pana naszego.
 Amen!

Modlimy się!

WSzechmogacy y Wieczny Panie Boże! ktoryś
 przez Potop/ sprawiedliwym Sadem twojim/
 niewierny świat potepił/ a Noego wiernego Sa-
 mo osmego/ wedle wielkiego Miłosierdzia twego/
 zachował/ y zatwardzającego Faraóna/ z jego wszyst-
 kiemi/ w Morzu czerwonym/ potopił/ a Lud
 twoy Izraelski suchymi Nogami przez nie prze-
 wieść raczył/ a w tym Omyciu to przysłego Chrztu
 twego naznaczył y naznamionował; y przez Chrześ-
 tyną twego miłego/ Pana naszego Jezusa Chry-
 stusa/ Jordan y wszystkie inne Wody/ ku zbawienne-
 mu Potopu y obfitemu Omyciu Grzechow/ po-
 świecił y ustawił: Prosimy cie przez to niezmierne
 y nieskończone Miłosierdzie twoje/ abyś łaskawie
 na tego (te) N. weyrzeć/ y prawa Wiara w Duchu
 jngo (jey) obdarzyć y umocnić raczył/ aby przez ten
 zbawienny Potop w nim (niey) zatoneło/ y zaginęło/
 wszystko co mu (jey) od Adama wrodzono jest/ y on
 sam tu temu przydał/ (albo: ona samu tu temu
 przydała/) abyż Liczby Niewiernych/ był wyłączo-
 ny/ (albo: była wyłączona/) a w świętym Kora-
 binu Zboru Chrześcijańskiego/ czysty y bezpieczny był
 zachowany (albo: czysta y bezpieczna była zachowa-
 na) zawždy w Duchu gorącacy/ (albo: gorącaca/)
 wesóły/

wesoty (a) w Nadzieje/ Imieniowi twemu swietez
mu sluzyl/ (albo: sluzyla/) aby tak ze wshyskimi
Wierzacyimi godnym byl (albo: godna byla) obie-
cany Zywot wieczny otrzymac/ przez Jezusa Chry-
stusa Pana naszego. Amen.

Zaklinam cie nieczysty Duchu/ w Imie
Ojca +/ Syna +/ i Ducha swietego +/
abyś wystapil i osiedl od tego N. Sluzeb-
nika Jezusa Chrystusowego/ (albo: ten Slu-
zebnice Jezusa Chrystusowego/) Amen!

Posluchajmy swietey Evangelien
s Marka.

W On Czas/ Przyniesli Dziatki tu Jezusowi/
aby sie ich dotykali: Ale Uczniowie osukneli te/
ktorzy je przynosili. To gdy uyrzal Jezus/ nie mia-
lo mu bylo/ y rzekl im: Puszczajcie Dziatki do mnie/
a nie broncie im; Bo takowych jest Krolestwo Bo-
ze. Wprawdzie mowie Wam: Ktobykolwiek nie
przyjal Krolestwa Bozego jako Dziecie/ nie wny-
dzie do niego/ y oblapiat je/ y kladac Rece na nie/
błogoslawil im.

Zatym ma Kaptan Reke swa wlozic na
Glowe Dzieciecia/ y ma mowic Modlitwe Pan-
ska wspolnie z Kmetrami pokleknawszy.

Oncze nasz ktory jestes w Niebiesiech z.
Potym ma byc Dziecie prowadzone/ do
Chrzcielnice/ a Kaptan ma mowic.

Pan Bog strzez Wescia y Wnyscia
twego!

twego / od tego Czasu aż na Wieki. A-
men!

Potym Kąpłan ma Dziecieliu przez Kmo-
try dac sie odrzec Dyabla / mowiac:

N. Odrzekasz sie Dyabła?

Odpowiedz. Odrzekam!

Wszystkich Uczynków jego?

Odpowiedz. Odrzekam!

Wszystkiego Obcowania a Pospolito-
wania jego?

Odpowiedz. Odrzekam!

Potym ma pytać.

N. Wierzyś w Boga Oycę wszechmo-
gącego / Stworzyciela Nieba y Ziemi?

Odpowiedz. Wierze!

Wierzyś w JEzu Chrysta / Syna jego
jedynego / Pana naszego / który sie poczał z
Duchą świętego / narodził sie z Marien
Dziewice: Umeczony pod Pontským Pila-
tem / Ukrzyżowany / umarł y pogrzebion:
Zstąpił do Piekiła / trzeciego Dnia zmar-
twych wstał: wstał na Niebiosá / siedzi na
Prawicy Boga Oycę wszechmogącego:
Z tamtąd przyjdzie sadzić żywe y martwe?

Odpowiedz. Wierze!

Wierzyś:

Wierzyć w Duchą świętego: święte
Zebranie Chrześcijańskie: świętych Po-
spolitowanie: Grzechom Odpuszczenie:
ciała Zmartwychwstanie: I żywot wie-
czny?

Odpowiedz. Wierze!

N. Chcesz być ochrzczony? albo:
ochrzczona?

Odpowiedz. Chce!

Zatym Kąpian ma wziąć Dziecie / y má je
po trzy kroć Woda polewać / mowiac:

N. Ja ciebie chrzczę w Imię Ojca / y Syn-
ná / y Duchą świętego.

Potym Kmiotrowie mają Dziecie dźmierzeć
w Chrzcielnicy; a Kąpian ma mowić:

Wszystomogący Bog y Ojciec Páná ná-
szego Jezusa Chrystusa / który cie z nowu
odrodził przez Wodę y Duchą świętego / y
odpuszcł tobie wszystkie Grzechy twoje / ten
cie niech potwierdzi łaską swoją / do żywo-
tá wiecznego! Amen!

Pokon Boży bądź zawsze z Tobą!

Odpowiedz.

Amen!

Kříž

mo
święt
su pir
gimin
teleis
nay b
per
pati
dang
tje / c
ir sup
me fr
butu
Tewa
Suni
ne ma
sunte
su kud
grieki
ir iſg
zodi i
pa / k
jeib pe
D

Kriřtymo Knygeleř.

Pagraudenimas tumpi/ kurrie kudifi

prie Kriřto gabena.

MJeli Prietelei mes girdine kožna diena iř Die-
wo žodžo / iřtiram taipojeg abbejei iř musu
gywenimo ir numirrimo / jog mes nūg Ado-
mo Wiřsi griekūse prasidedam / ir y ėi Warginga
swieta užgemam / bei su sawym at si neřam / iř mu-
su pirmojo gimimmo / tus nūdus ir pagadinta pri-
gimimma / kurrame nū Diervo atkreipti / jo neprie-
teleis esme / ir waitais rustybes / kurroje mes amži-
nay butumbim turreje mirti ir prapulti / jei mumus
per Wiengimnusi Sunu Diervo musu mielaji wieř-
pati Jėsu Kriřtu iř to nebutu pagelbeta. O ka-
dangi ir ėis po atėiū estas kudikielis / sawo prigim-
tije / tokieis ėau griekais / ligey kaip ir mes nūdingay
ir supreptas (subiaurintas) yra / todeley ir amžina-
me ėnertije bei prapūlimme sawo prigimczo deley
butu turejes buti ir pa ėi liktiři. Betaig Diervas
Tewas wiřfos malonėis ir mielafirdingystėis / sawa
Sunu Kriřtu wiřsam swietui ir taipo Kudikielems
ne mazaus kaip ir Sennemusiems pajadejo ir ar-
sunte kurs ir wiřfo swieto griekus neřojo / ir bednū-
su kudikielus taipojau / kaip ir Sennūsus / nū wiřsi
griekū Smerties ir amžino prapūlimmo wadawo
ir iřgane / kada jemus tattai pagal jo ystatima per
žodi ir Kriřta pridūdama ir priglaudžiama tam-
pa / kurrame paliepe / ydant ėiam butu prineřami
jeib peržegnoti taptu.

Delto grandenu ir meldžu ař jus wiřsus / kur-
rie

rie ſiczia ſu ſi rinte eſte/ iſ Kriſtjon iſtoſes meyles
 ir wiernybes/ ydant wiernay ſirdiespi detumbites
 ir pilnáy apdumotumbit kukiame didziame/ warge
 ir biedoje ſis kudiſis ſawo prigimczo delei eſſas/ ne-
 ſa jog ſis yra kudiſiu grieko/ ruſtibes ir nemalones/
 bei jog jiam kittaip negal pagelbeta buti/ net jog
 jiſſai per Kriſtá iſ Diewo naujei atgemmas/ ir
 nū jo kudiſi wieton deley Wiepaties myſu Jē-
 žaus Kriſtaus pri-inmamas taptu. Todelei
 ſitto po atkimis ſancho kudiſio biednojo Diewep
 Wieſpateſp wiernay pa/ ſi rupinkit ta pati Wieſ-
 pačui Kriſtui/ pagal jo paties yſtatima/ Kriſte
 prineſkite ir melſkite/ ſis rocztu ſi maloneſp priimti/
 jiam jo griekus numazgoti ir atleiſti už ſa Tewaini
 amžinu dangiſku lobſu pažinti/ ir netiktay nū maces
 welino Kurriam del grieko padūtas/ ir jo Karaly-
 ſteje aptaltas yra/ iſgelbeti/ bet ir per S. Dwaf-
 raipo ſtiprinti/ jeib prieſ neprieteli gywatoje ir ſiner-
 tiſe macney at ſi ſtengtu/ ir tamme iſ gannytingop
 per galleli mop iſlaikomas galletu buti. Amen.

Po to pagraudenimo te-greſes Klebo-
 nas kudiſiop ir te- tarrie.

Iſ-eiſ ty nečyſtoji Dwaffe/ ir daf wie-
 ta Dwafei Szwentai.

Po to te- dara jiam kryžu ant kaktos ir
 krutines ir te- tarrie.

Imk ta ženſla Szwentojo Kryžiaus bei
 ant tawo kaktos bei ant tawo krutines.

Met

Melstimes.

Wissa galysis Amzinasis Diewe / Tewe musu
 Wiešpaties Jēzaus Kristaus / tawe meldzu /
 del fittu Ū. tawo tarno (fittos Ū. tawo tarnaites)
 kursai (kurri) tawo šwento Kristo dowanos pra-
 šo / ir tawo amžinos mallonės per fittu dukauņi-
 šta atgiminima geidz. Pri-inkt ji (je) Wiešpatie /
 ir taip tu esi šates prasilite / tad da imsite / jėškote /
 tad da atrassite / tustenkite / tad da jums bus atverta /
 dūki-gi dowana tam (tai) kursai (kurri) prašo / ir
 atvert wartus tam (tai) kursai (kurri) tustena y-
 dant jissai (iše) amžinanji peržegnojima fittu dan-
 gisto perimo gauru / ir pažadetaje Karalyste / tawo
 dowanos ygytū / per Jēzu Kristu Wiešpati mu-
 su / Amen.

Melstimes tolaus.

Wissa-galifis amzinasis Diewe / kursai tu per
 griek-twani / pagaley tawa astruji suda netik-
 tinciji swieta / prapuldei ir tikintiji Noe pati-asma
 pagal tawa didde mielafirdingyste islaitei / ir usi-
 tēinnusi Paraona su wissu jo pulku raudonūse
 marūse nuskandinai / bei tawo žmones Izraelite-
 nus sausus per jias perweddei / tūmi fitta perimma
 tawo šwento Kristo busenti pazentkinojei / ir per
 Kristima tawo mielošo Rudikio musu Wiešpa-
 ties Jēzaus Kristaus Jordona ir wissus wande-
 nes ant isganytingojo griek-twano / ir bagotojo ap-
 mazgojimo grieku paswentei ir ystatei / mes pra-
 šom per ta pacę tawą ne-ismierūjama mielafir-
 dingyste tu rogitumbi si (še) Ū. maloney yzwelg-
 ti / ir su tikra wiera Dwajeje isgannyci / ydant per
 fittu isgannitingasi griek-twani jame (jese) mus-
 su

ſtu ir nugrimſtu/ wiſ tas jiam (jei) nūg Wdomo pri-
gimta yra/ jis ta jis pats (jipati) padares (padaruſi)
eſti/ ir jis (ji) iſ netikinczuju ſkairlaus atſirtas (at-
ſirta) ſwentame laiwelij/ kritſezonyſtēs/ tatai eſtil
Baznyczoj kritſezonyſtoj ſauſas (ſauſa) ir pakajuje
iſlaiſitas (iſlaiſita) wiſſada kai ſtas (karſta) Dwa-
ſeje/ linkſmas (linkſina) nuſſitikkeſime tawo Wardui
ſluzitu/ ydant jiaſſai (iije) ſu wiſſais tikkinczeiſis ta-
wo zadėjimams/ amžina giwata yggyti wertas (wer-
ta) butu/ ſper JEzu Kriſtu Wieſpati muſu/ Amen.

Prifaſkau tau tu neczyſtoji Dwafe/ warde
Diwo Tawo + / ir Sunaus + / ir Dwafes
Szwentofes + / ydant iſeitumbei ir atſto-
tumbei niſſo tarno (ſoſ tarnaites) Wieſpa-
ties muſu JEzaus Kriſtaus N. Amen.

Klauſyſtime ſwentaje Wanjiſje

Szwento Markſes.

JA atneſe Rudikielus JEzaus / jeib jūſ daſilite
Jru/ bet Upaſtalai draude tus/ kurrie neſojo jūſ/
O kaip tatai JEzus iſwrydo/ apſiſoko ir tare jump/
leyſkite Rudikielus manespeiti/ ir negintite jiemus/
neja rokiu yra karalyſte dangaus. Iſtiefos aſ-
jum/ ſakan/ kurſai Dangaus karalyſte negauna
kaip Rudikielis/ tas ne-y-eis yje ir apſitabinno jūſ/
ir rankas ant ju uždėjo/ ir peržnegnojo jūſ.

Melſtimes.

JEwe muſu kuris eſſi dangui teeſſie ſwencza-
mas wardas tawo te-ateit muſump tawo kara-
lyſte/ te-nu-fi-dūdie tawo ſwenta walle kaip dangui

gui
mun
kai
mus
nū
maci

ir iſe
P

thwer

Sum
ni D
Mer
lotu
dotar

gui taip ir ant žemes / dūna musu dienisla / dūn
mums ir še diena / atleisť mums musu kaltės
taip mes atleidžiam saviems kaltėms. **U**i dūn
mus west y piktą pagundimą. Bet gelbet mus
nū wisso pikto nesa ravo pra kabalyste / stiprybe /
macis ir garbe nūgamziu ikti amziu amzinuju / Amė.

Po to te lyd' Rudikieli Kriststop ir

Klebonas te tare.

Wiešpatis te - apsaugojia tawą neįima
ir išeįima nū dabbar ikti amžinu cįiesu.

Poto Klebonas Rudiki per fumus te dūd

atsakyt Welnui ir te-tare.

N. Ar at-si-žadi Welnui?

Atsak.

Ar-si-žadu.

Ir wišiemis jo darbams?

Atsak.

Ar-si-žadu.

Ir wišiai su jū draugystei?

Atsak.

Ar-si-žadu.

Ar tikki y Diewa Tewa wišgalinti su
twereji Dangaus ir žemes.

Atsak.

Tikku.

Ar tikki y Jezu Kristu jo wiengimmusi
Suru Wiešpati musu; kurs prasidejes
nū Dwases swentos / gimmes iš Marnos
Mergos czystos / kentejes po Pansu Py-
lotu; nukryžawotas / numirres ir palai-
dotas nuženge y pekla / treczoi dieno i kelesi

is

is numirrusu / uz zenge ant dangaus / sed
po desines Diemo wissogalinczo Temo / is
te pareis suditu / ghwus ir mirrusus.

Utsak. Tikkii.

Ur tikkii Dwase swenta / swenta krikst-
czoniska Baznyczia / Szwentuju Drau-
gyste / atleidimma grieku / kuno is numir-
rusu prikelimma ir po so smerties amzina
ghwata.

Utsak. Tikkii.

Ur nori apkrikstitas (apkrikstita) buti?

Utsak. Noru.

Tada te-imme kudiki n kriksta tepille
wandeni ant jo ir tetare

Ir as tawe krikstiju warde Diemo Te-
mo / ir Sunaus / ir Dwases Szwentoses

Tada kumai te-laiso kudiki

krikste ir Kledonas tetare.

Amzinasis Diemas ir Temas musi
Wiepatis Jezaus Kristaus kirs tawe
atgimde / per wandeni ir Dwase Szwen-
ta / ir taw wissus tawo griekus atleido / tas
te pastiprin tawe su sawa malone ant am-
zinos ghwatos / Amen.

Pakajus su tawimi.

Utsak.

A M E N.

Form der Träuing der Eheleut. Nach der Preussischen Kirchen-Ordnung.

pag. 44. & seqq.

Wenn nun das Aufsbieten gebührliehen folgender Gestalt und mit diesen Worten geschehen :

N. und N. wollen nach Göttlicher Ordnung zum heiligen Stand der Ehe greiffen/begehren daß ein gemein Christlich Gebeht für sie/ daß sie es in Gottes Nahmen ansahen und wol gerahtes; und hätte jemand's was darein zu sprechen der thu es bey Zeit/ oder schweige hernach. **GOTT** gebe ihnen seinen Segen/ Amen!

Und wann sie nun (Braut und Bräutigam) zur Kirchen kommen.

Sol der Priester für der ganzen Kirchen und lieben Gemeinde diese Erinnerung thun.

Lieben Freunde! Gegenwärtige beyde Personen/habē sich ordentlicher Weise mit Wissen beyderseits Eltern/ Freundschaft oder Vormünder (nach Gelegenheit) in den heiligen Stand der Ehe begeben/solches von der Eangel öffentlichen lassen aufbieten/ und darauf das gemeine Gebeht begehret. Weil dann biß daher kein Einspruch geschehen/ dadurch die sürgenommene Ehe verhindert/ oder noch möcht verhindert werden/ auch keine hinsfort sol gestattet noch zugelassen werden: so wollen wir ihnen/ als darzu erbetene Freunde/ aus Christlicher herzklicher Liebe nochmahls zu solchem Stand Gottes Segen/ Glück und Heyl wünschen/ und also miteinander für sie beten: Vater unser/ 2c.

Darauf spreche der Priester zu beyden Persohnen.

Wolt ihr euch nun darauff in Gottes

K iij

Nah:

Nahmen lassen in den Ehestand zusammen
geben/ so tretet herzu.

Also frage der Priester den Bräutigam.

N. wilstu **N.** zum Ehlichen Gemahl haben?

Dicat. Ja.

Desgleichen auch die Braut.

N. wilstu **N.** zum Ehlichen Gemahl haben?

Dicat. Ja!

Sie lasse er sie die Trauringe einander geben/
und füge ihre rechte beyde Hände zusammen/ schliesse dar-
über seine rechte Hand zu/ und spreche:

Was **G**ott zusammen füget / soll kein
Mensch scheiden.

Weil denn **N** und **N.** einander zu der Ehe begehren/ und
solches alhie öffentlichen für **G**ott und dieser Christlichen
Gemeine als Zeugen zum Jüngsten Tage bekennen/ darauf
sie die Hände und Trauringe einander geben/ so spreche ich
für/ als ein Diener Christi unsers **H**erren/ Ehlich zusammen-

Im **N**ahmen des **V**aters/ und des **S**oh-
nes/ und des heiligen **G**eistes/ **A**men!

Damit laß er sie für dem **A**ltar nieder-
knien/ und spreche also.

Auf daß ihr denn guten Bericht habet/ wie **G**ott diesen
Stand eingesetzt und beordnet/ und ihr derhalben mit mehr
Gottesfurcht und gutem Gewissen darinnen beysammen le-
ben mögt/ weil ihr vernehmet/ daß es **G**ottes selbst eigene
Stiftung ist/ daran er ein herzlich Wohlgefallen hat/ un-
darnüber halten will/ so höret davon **G**ottes Wort/ denn also
schreibet **M**oses/ Genes. am andern Capitel.

Und

Und GOTT der HERR sprach / es ist
 nicht gut / daß der Mensch alleine sey /
 Ich wil ihm ein Gehülfften machen / die sich
 zu ihm halte. Da ließ GOTT der HERR
 einen tieffen Schlaf fallen auf den Men-
 schen / und er entschlief / und nahm seiner
 Ribben eine / und schloß die Stete zu mit
 Fleisch / und GOTT der HERR bauet ein
 Weib aus der Ribbe / die er von dem Men-
 schen nahm / und bracht sie zu ihm. Da
 sprach der Mensch / das ist doch Bein von
 meinen Beinen / und Fleisch von meinem
 Fleisch. Man wird sie Männin heißen / dar-
 umb daß sie vom Mann genommen ist.

Darumb wird ein Mann seinen Vater
 und Mutter verlassen und an seinem Weibe
 hängen / und sie werden seyn ein Fleisch.

Darnach wende er sich zu ihnen beyden und
 rede sie an / also :

Weil ihr euch nun beyde in den Ehestand begeben habt
 in Gottes Nahmen / so höret außs erste das Gebot Gottes
 über diesen Stand. So spricht S. Paulus.

(Hie kehrt er sich zu dem Bräutigam)

Ihr Männer liebet eure Weiber ! gleich
 wie Christus geliebet hat die Gemei-
 ne / und hat sich selbst für sie gegeben /
 auß daß er sie heiligt und hat sie gereini-
 get

K ju

get

get durch das Wasserbad im Wort / auff
 daß er sie ihm selbst zurichtet / eine Gemei-
 ne die herrlich sey / die nicht habe einen Fle-
 cken oder Runzeln / oder des etwas / son-
 dern daß sie heilig sey / und unsträfflich.

Also sollen auch die Männer ihre Weiber
 lieben / als ihre eigene Leibe / wer sein Weib
 liebet / der liebet sich selbst / denn niemand
 hat jemahls sein eigen Fleisch gehasset / son-
 dern er nehret es und pfleget sein / gleich
 wie auch der Herr die Gemeine.

(Hie kehrt er sich zu der Braut.)

Die Weiber seyn unterthan ihren Män-
 nern / als dem Herrn! denn der Mann
 ist des Weibes Haupt / gleich wie auch
 Christus das Haupt der Gemeine / und er
 ist seines Leibes Heyland; aber wie nu
 die Gemeine Christo ist unterthan / also
 auch die Weiber ihren Männern / in allen
 Dingen.

Zum Andern.

Höret auch das Creuze / so GOTT auf diesen Stand
 geleget hat. So sprach GOTT zum Weibe.

(Abermals zu der Braut.)

Ich wil dir viel Schmerzen schaffen/
 Wenn du schwanger wirst / du solt mit
 Schmerzen Kinder gebahren / und dein
 Wille

Wille sol deinem Mann unterworffen seyn/
und er sol dein Herr seyn.

Und zum Mann sprach Gott.

Dieweil du hast gehorchet der Stimme
deines Weibes und gessen von dem
Baum/ davon ich dir geboht und sprach/ du
solt nicht davon essen/ verfluchet sey der A-
cker umb deinet willen/ mit Kummer solt du
dich darauf nehren dein Lebenlang/ Dorn
und Disteln sol er dir tragen/ und solt das
Kraut auf dem Felde essen/ im Schweis
deines Angesichts solt du dein Brodt essen/
bis das du wieder zur Erden werdest/ da-
von du genommen bist/ denn du bist Erde/
und solt zur Erden werden.

Zum Dritten.

So ist das euer Trost/ das ihr wißet und gläubet/ wie
euer Stand für Gott angenehme und gesegnet ist. Denn
also stehet geschrieben.

GOTT schuff den Menschen ihm selbst
zum Bilde/ ja zum Bilde GOTTes
schuff er ihn/ er schuff sie ein Männlein
und Fräulein/ und Gott segnet sie/ und
sprach zu ihnen: Seyd fruchtbar und
mehret euch/ und füllet die Erden/ und
macht sie euch unterthan/ und herrschet
über Fisch im Meer/ und über Vögel unter
dem

K v

dem

dem Himmel/ und über alles Thier/ das auf Erden krecht/ und GOTT sahe alles was er gemacht hatte/ und siehe da: Es war alles sehr gut.

Darumb spricht auch Salomon/ wer eine Ehefrau findet/ der findet was guts/ und schöpffet Segen vom HERN.

Sie recke er die Hände über sie/ und bete also:

HERR GOTT! der du Mann und Weib geschaffen/ und zum Ehestand verordnet hast/ dazu mit Früchten des Leibes gesegnet/ und das Sacrament deines lieben Sohnes/ Jesu Christi/ und der Kirchen seiner Braut darinn bezeichnet/ wir bitten deine grundlose Güte/ du wollest solch dein Geschöpf/ Ordnung und Segen nicht lassen verrücken noch verderben/ sondern gnädiglich in uns bewahren/ durch Jesum Christum unsern HERRN/ Amen!

Darauf folge der Segen/ Num. 6.

DER HERR segne dich und behüte dich!

Der HERR erleuchte sein Angesicht über dich/ und sey dir gnädig!

Der HERR hebe sein Angesicht auf dich/ und gebe dir Friede! Amen!

Gott

Forma albo Sposob

Oddawania w Matzenstwo wstepujacych:
wedle Ustawy Koscielney Pruskiej. p 80. & seqq. jako
ja X. Sieronym Malecki sl. pam. z Niemiec
kiego na Polski Jezyk przetlumaczył.

**Gdy sie juz Zapowiedz/ słusnie/ na Ka-
zalnicy stala/ tymi Słowy:**

A y. A. umyslili y chca w swiety Matzenski Stan
wstapic/ wedle Postano wienia Bozego. Przetoż
zadaja/ aby w tym pospolita Chrzescianska Modli-
twą za Nie byla uczyniona/ aby to w Imie Boze
zapoczel/ a izeby sie im szcieszliwie powodzilo. A
jesliby Niekto mial co naprzeciw temu mowic/ aby
to w czas uczynil/ albo potym milczal/ a na Przekaz
nie im nie byl. Panie Boze racz im dac swe swiete
Pozeznanie! Amen.

**Zas gdy Nowozeniowie do Kosciola
przyjda:**

**Tedy Kapłan przed wshyskim Zborem / a
Zebraniem Chrzescianskim ma takowe Przy-
pominanie uczynic.**

Przyjaciele mili! Te przytomne Osoby/ z Wiadomościami obudwu stron Rodzicom / Krewnych/
przyjaciol/ albo Opiekunow (według Potrzeby) w
Stan swiety Matzenski wstepujac porzadnie sie za-
powiedzied daty/ y Koscielney Modlitwy ktemu za-
daty. Aponiewaz do tad im Nikt na Przekazie nie
byl/ ktoraby to ich przedsiewizie Matzenstwo za-
trudnione bylo / albo tez jescze zatrudnione byc
mo-

mogło / jakoż też żadna Przekazka już nie ma być
 dozwolona ani dopuszczona. Przetoż My / jako kres
 mu zaproszeni Przysiąciele dobrzy / z Chrześcijańskiej &
 serdeczney Miłości / ktemu Stanu ich / Szczęścia y
 Błogosławieństwa od Pana Boga im sprzyjając y
 życząc / tak się za nie modlmy nabożnie y mówmy:
 Oycze nasz! Który jesteś w Niebieszech etc.

Zatym ma mówić Kąpian do
 obudwu Osob.

Jeśli tedy w Imię Boże chcecie się teraz w Mał-
 żeński Stan podać / tedy przystapcie sam.

Tak ma potym pytać Kąpian Oblubienicą.

N. Chcesz N. mieć za oddaną Małżonkę?

Dicat: Chce!

Takież y Oblubienice ma pytać.

N. Chcesz N. mieć za oddanego Małżonkę?

Dicat: Chce!

**Tedy niechay sobie wespolek dádza odda-
 wne albo ślubne Pierscienie: Y złoż ich oboju praw-
 we Kęce wespolek / y zwierzchu objawşy je pra-
 wá Kęka swoja / mów:**

**Co Pan Bog złączył / tego żaden Człowiek nie
 ma rozłączyć!**

**Gdyż tedy N. y N. wespolek w Małżeństwo
 światę wstepują / y to jawnie tu przed Panem Bo-
 giem / y tym Chrześcijańskim Zebraniem. jako
 świadkami do Dnia sadnego wyznawają. N. a**
 co

co też sobie Rece y oddawne Pierścienie dali: Przez
toż y Ja Je/ jako Służebnik Pana naszego Jezusa
Chrystusa/ zwiezuje y wespolek w Młazhenstwo
oddawam: W Imie Boga Dycá/ y Syná/ y Du-
cha świętego. Amen!

Potym Kazałszy im ukleknąć przed Ol-
tarzem/ ma tak Kapłan mówić:

Alle abyście prawdziwa y dobra Młazke mieli/ jako
Pan Bog ten Stan Młazhencki ustawił y zrzadził/ á
yżebyscie z tym wietřa Bożaznią Bożá/ y dobrym
Sumnieniem w nim pospołu żyć mogli; gdyż już
rozumiecie/ yże to własne Boże Pořtanowienie jest/
które się jemu bázro podoba/ w którym się wielce ko-
cha/ y onego bronić chce: Tedy posłuchaycie o tym
Słowa Bożego: Bo tak piše Moyzeř/ w Księgách
Rodzáju w wtorym Rozdziale.

Y rzekł Pan Bog: Nie dobrze być Człowiekowi
samemu/ uczynimy jemu Pomocnice/ ktora by przy
nim była. Tedy Pan Bog przepuścił wielki á
twardy Sen ná Adama (albo: Człowieka) yże zaś-
nął/ y wziął jedno zebro z niego/ á Mieysce ono
ciałem zawarł: Y uczynił Pan Bog Niewiařte z
zebra onego/ ktore z Człeka wziął/ y przywiódł ja
przedem. Tedy rzekł Adam: Tác jest Kořć z Kořci
mojich/ y ciało z ciała mojego. A dla tegoż będzie ná-
zwana Meżátká/ yżez Meżá wzięta jest.

Przetoż opuści Człowiek (albo: Mąż) Dycá
swego y Młazke swá/ y będzie przy Żenie swey/ y beda
dwoje jednoż ciało.

Pos

Potym sie ma do Obojā obrocić/ y ku

Nim tak mowić:

Gdyżecie sie Oboye w Imie Boże w ten Stan
Matzenski udali / tedy posłuchajcie/ napierwey/
Przyłożania Bożego/ ktore na ten Stan Matzenski
wydać raczył. Tak mowi święty Pawel.

(Tu sie ma obrocić ku Oblubieńcowi.)

Mezowie miłujcie Żony swe! jako y Pan Chry-
stus umiłował Zebranie swoje/ y siebie samego za nie
wydał / aby je poświęcił y oczyszczył przez Omycie
Wody w Słowie/ aby je sobie przyprawił y Zebra-
niem Chrześciańskim uczynił/ nie mającym żadney
Zmazy / Zmarski / albo co takowego/ ale aby było
święte/ y bez Przysgany.

Tak też Mezowie maja miłować Żony swoje/ jak
to swe własne ciała. Kto miłuje żonę swoją/ ten
sam siebie miłuje. Bo nigdy żaden ciała swego w
Nienawiści nie miał/ ale je żywi y opatruje/ jako y
Chrystus Zebranie swoje.

(Tu sie ma obrocić ku Oblubienicy.)

Żony bądźcie Poddane Mezom swoim/ jako Pa-
nu. Bo Mąż jest Głową żony swojej/ jako y Chry-
stus jest Głową Zebrania swojego/ y ten jest ciała swe-
go Zbawicielem; jako tedy Zebranie poddane jest
Chrystusowi/ tak też Żony Mezom swoim we wszyst-
kim maja być poddane.

Po Wtore.

Posłuchanie też o Krzyżu/ ktory Pan Bog
na ten Stan włożyć raczył.

Tak Pan Bog rzekł ku Niewieście Gen. 3.

(Zas ma sie obrocić ku Oblubienicy.)

Ro

Rozmnoże Bolesći twoje/ gdy brzemienna będziesz/ z Bolesćia Działki twe rodzić mas/ y Wola twoja ma być poddana Meżowi twemu/ a on ma być Panem twojim.

A ku Meżowi rzekł Pan Bog.

(Żaś obrocic się ma ku Oblubieńcowi.)

Niesz posłuchał Głosu Żony twojej/ y jadłeś z Drzewa/ z któregoś Ja tobie zakazał/ y rzekłem: Nie będziesz jadł z niego! Przeklęta będzie ziemia dla ciebie/ w Pracy żywić się będziesz na niej/ po wszystkie Dni żywota twojego/ Oset y ciernie będzie tobie płodzić y będziesz pożynał ziół polnych: W Pocie Czoła twojego/ mas jeść Chleb twój/ aż się w ziemię obrociś/ z której jesteś wzięty; Bo ziemią jesteś/ y ziemia się stać musi.

Do Trzęcie.

Jednak to wasza Pocięcha jest/ yż wiecie y wierzyć/ jako ten wasz Stan Panu Bogu przyjemny/ y od niego samego pożegnany jest: Bo tak napisano Gen. 1.

Y stworzył Pan Bog Człowieka/ na Wyobrażenie swoje/ owszem na Wyobrażenie Boże stworzył go; y stworzył je Meża y Niewiastę; y błogosławił im Pan Bog/ y rzekł do nich: Bądźcie płodny mi y mnożcie się/ y napełniajcie ziemię/ y podbijcie ją pod Moc swoje/ y pánuyćie nad Rybami Morskimi/ y nad Ptaki pod Niebiosami/ y nad wszelkimi Zwierzetami/ które żyją na ziemi. Y widział Pan Bog/ że to wszystko co uczynił/ było bardzo dobre.

Prze

Przetoż też mowi Salomon; Kto Małżonkę
sobie naydzie / ten naydzie Rzecz dobra / y bierze
Błogosławieństwo od Pána Boga.

Zátnym Káptan ma Ręce swoje ná Stowry
ich włożyć / y modlić sie zanie / mowiac:

Pánie Boże wszechmogacy! Któryś Męża y Żonę
stworzyć ráczył / y tu Stanu Małżeńskiemu zro-
dził y sposobił / kutemu Owocem żywota á Płodem
pożegnać / y wielką Tajemnicę Syná twego miłego
Pána naszego Jezusá Chrystusá / y świętego Żebra-
nia Oblubienice jego / w tym náznaczyć y názná-
mionować ráczył. Prosimy twej niezmierzoney
y niewymowney Dobroci / Aby to twoje Stwo-
rzenie / Trzadzenie y Błogosławienie / nie było nigdy
zrušone áni Stázone; ále miłościwie w Nas zácho-
wane / Przez JEZUSÁ CHRYSZTUSÁ Pána naszego.
Amen!

Uzátnym náśladuje Pożegnanie.

Num. 6.

Pánie Boże rácz cie pożegnać y obronic!

Pánie Boże rácz oświecić Oblicze swoje nád toba /
y rácz ci być miłościwym!

Pánie Boże rácz podnieść Oblicze swoje nád toba /
y rácz ci użyczyć Potoju swego! Amen!

Ben

Wenzawonēs Rnygeles.

Kada Bajnyzon atejt.

Tur Klebonas po atkim wissos Bajny-
zos ir miełojo surintimo si paininnima
kalbeti.

Mieli prietelei sithdu po atkin essa zmonu/pados
geresu zinne gimdytoju arba gencu/ yšwenta stona
wenzawonystės yšleydo/ toktai atwirray ant toza
nizos ussakydino/paspalyta malda ant to meilidami.
Kadangi itšolei newiena kalba nerados del kurrōs
(per kurre) pradeta wenzawone truktinta/ arba da-
gar galletu gaisinta buti/ irgi tolaus toktajau nes
vienam nebus pawelita/ tade mes jemus/ taip ant
u patwiesti (pamelsti) gerri prietelei/ is krikščio-
nistos sirdingos meiles ant tokio stono Diewo žes-
nones/ gera pa si-wedimma ir palaima wēlici/ ir
taipo iswiēno u3 jūs Diewa melsti norim.

Tewe musu Kuris ic.

Po to te-tarrie Klebonas abbem.

Jei ant to Diewo Warde Wenzawones salu-
on norite su-si dādinti/ tada eikite artin.

Taipo te-klausie Klebonas jauniski.

U. ar nori tu U. turreti ir laikyti per sawa pri-
wenzawota moteri?

Te sako.

Noru.

Taipojeg ir marcze.

U. ar nori tu U. turreti ir laikyti per sawa pri-
wenzawota wira?

Te sako.

Noru.

L

Siz

Szicze te dūdie wiens antram wenczawonës zes
dus/ ir te-sū dūdie sawo abbi defini ranki/ ant kurrū
Klebonas sawa define te uzdedie/ ir testarrie ka
Wiešpatis Diemas suweda/ newiens žmogus ne-
tur perškirti.

Kadangi A. bei A. wiens antra ant wenczawo-
nës meily/ ir toktai šiczonay atwirray po atklimis
Diewo ir fitto kritšezonistko surinkimo/ kaip po at-
klimis luddininku ant sudnos dienos pa-si-žyst/ ant
to rankas ir Wenczawonës ziedus wiens antram su-
dawe/ tada aš jūš/ kaip tarnas Kristaus musū
Wiešpatis/ wenczawonyšten sudūmi. Warde
Diewo Tewo/ ir Sunaus/ ir Dwases Szwentoses/
Amen.

Tūmi te suflubda jūš pas Altoru

ir tetarrie.

Ydant gerray zinnotumbit/ kaip Diemas fitta
stona ystates esti/ ir jūš su didesne dayme Diewo bei
gerra sažinė tamme padrauge gywenti galletumbit/
Kadangi numanot/ jog tassai paries Diwo ystati-
mas yra/ kurrūmi širė ingay mektasi/ bei ant to
drutay laikytinor. Tada Klausykite apie tatai Die-
wo žodi nesa taipo raso Moizėjus Rnygāse Gim-
mines 2. perškyrime.

Je Wiešpatis Diemas tare/ negar yra žmogū
wienam buti/ padarysu jiamui pagalba kurrie prie-
jo laikytusi. Tada Diemas Wiešpatis diddi miega
uzleido ant žmogaus/ ir jūš užmiggo/ ir išeme šona
wiena iš jo/ bei uždare kūnu ta wieta ir Wiešpatis
Diemas padare moteristę iš to šono/ kurri iš žmo-
gaus išeme ir atwede tą jop: Tada tare žmogus ta-
tai

tai esti kaulas nū mano kaulo ir kūnas nū mano kū-
no/ waddinama įyje bus Wyriska/ todelei jog iš
Wyro isimta yra.

Del to Wyras sawa Tewa ir Motina apleis ir pri-
stos sawa moteri ir bus judu wienas kūnas.

Po to tegrežesi jumpi abbeumpi ir
taipo jās tetālin.

Kadangi judu in Wengawones stona y-sidawete
Diewo Warde tada klausikite pirmjausę. Prisaki-
ma Diewo apie šitą stoną. Taip sakė S. Powilas.

Jus Wyrai mylekite jusi moteres lygey kaip Kri-
stus mylėjo sawa sur intima/ ir patė sawe už se esti da-
wes ydant je paswestu/ ir cystijo je per Wandens pe-
rima žodije/ ydant je saw pažiam pagatawitu/
draugyste kurri gārbinga butu/ kurri neturretu
priešu arba rautėtu/ arba tokio kō kito/ bet ydant
butu šwenta ir nekaltintina.

Taipo jau tur it Wyrai sawo myleti moteris/ kaip
sawo pacu kūnų/ kursai sawa moteri myl/ tas sa-
we pati myl/ nesa niewienas niekaday sawo paties
kūna neturrejo n' apykantoj' bet pen ir kawojia ta
lygey kaip ir Wiespatis draugyste.

Moteres te-essie padūtas Wyrams/ sawo kaip
Wiespaczui/ nesa Wyras yra galwa Moterės/ ly-
gey kaip ir Kristus yra galwa surinkimo sawo/ ir
jissai yra sawo kūno išganytojis; Bet lygey kaip
Surinkimas Kristui yra padūtas/ taipo ir moteres
sawo wyrams wissūse daiktūse.

Un Antro.

Klausikite ir apie kryžų/ kuri Wiespatis Diewas
ant

ant-to stono uz dejes esti taipo tare Wiešpatis Die-
was moteris kesp.

Uš tau daug sopulu darysu/ Eada tu nescia busi/
tu su persulu pagimdisi waitus tawo/ ir tawo wals
le padita bus Wyrui tawam/ ir jis bus Wiešpatis
tawo.

Wyrop saktie Diemas.

Kadangi patlussai balso moteres tawo ir walgi-
ei nū medzo/ apie kurri taw prisakiau ir tarrau; Tu
newalgif nū toi prateikta te-essie zeme del tawes su
darbais ir rupestzeis ant jos pennešes gywatoje ta-
wo/ erfkecei bei usnis augs ant jos/ ir tu žole is-
lauko walgisi/ prakaitei weydo tawo walgisi tu di-
na sawo/ iktol y zeme wel pawirsi/ is kurros tu im-
tas essi/ nesa tu essi zeme ir y zeme pawirsi.

Ant Treczo.

Szittassai-gi yra jusu palinkšminojimas iog jus
zinnot bei tikite/ taip jusu sis stonas Diemui ytim-
kas ir nū jo perzegnotas essas. Nesa taipo yra pa-
rašyta. Wiešpatis Diemas sutwere žmogu ant
sawo paties weydo/ ant weydo diemwo sutwere ji/
ir sutwere jūš Wyra bei moteriske/ ir Diemas per-
zegnojo iūs/ bei tare jumpi/ waisykites ir dauksin-
kites/ ir papildikite zeme ir pawerskite je po maci
sawa/ ir ponawokite ant žuwu marūse/ ant pauks-
cu po danguimi/ ir ant kožna gywolo kas ant žemes
krutta/ ir Diemas regejo tai wis ka padares bawo/
ir sittay wis buwo labay ger.

Todelei sako ir Salamonas/ kas saw wenzawo-
nēs moteri randa/ tas randa ko gero/ ir taktay gau-
no iz zegnones ir dowanojimo Wiešpaties.

Sziczia

Sziczia te-istiesie rankas ant ju /

ir te-meldies taipo.

Wiespatie Dieve/ karsaitu Wyra ir Moteri/ ir
wenzawonystês stonop pastyrey/ priegtam waisu-
mi zywato perzegnojai / ir didde paslaptine tawo
mielojo Sunaus Jêzaus Kristaus/ ir Baznyczos
marczos jo tamme pazentkinojai ; Mes meldziam
tawo n' ismierijama geribe/ tu roczytumbei siccoki
tawo sutwerima ystatima ir perzegnojima nedûci is
traipyti nei pagadinti/ bet maloney musije islaityti/
per Jêzu Kristu musu Wiespati/ Amen.

Ant to sekasi perzegnojimas.

Wiespatis te perzegnoj' tawe ir teapsaugoj' tawe
Wiespatis te-apšwietie sawo weida ant tawe ir
te stoj' taw mallonus.

Wiespatis te-pakelie sawa weida ant tawe/ ir te
dûdie taw pakaju / Amen.

Form zu beichten/ und Christliche Fragstü-
cke mit ihren Antworten/ für die/ so zum Abendmahl
des Herrn gehen wollen/ wie die des Sontags in den
Metten-Predigten zu Königsberg den Kindern
und Gesinde abgelesen werden.

Ech armer elender Mensch! bekenne/ daß ich ein
armer grosser Sünder bin. Denn ich nicht al-
lein meinen lieben Gott mit mannigfaltigen
Sünden erzürnet habe/ sondern auch in Sünden em-
pfangen und geböhren bin. Weil aber dem Sünder
von Gott/ durch Christum/ Vergebung aller Sün-
den

den zugesaget ist/ wil ich an seiner Güte nicht zweiffeln/
und befinde mich hieher zu euch/ erkenne die Macht/
die euch von G^{tt} gegeben ist/ Sünde zu vergeben/
und Sünde zu behalten. Bitte/ wollet mir dieselbe an
G^{ttes} statt mittheilen/ die ich also annehmen wil/ als
wenn sie mir G^{tt} selbst verkündiget/ ich wil hinfort
mein Leben bessern/ und mich für Sünden hüten. Er-
gebe mich auch hiemit in eure Seelsorge und Behor-
sam der Kirchen/ G^{tt} helffe meiner Schwachheit/
Amen!

Folgen die Fragen/ auf welche alle/ so zum
hochwürdigen Sacrament gehen wollen/
Antwort geben sollen.

1. Für wem erkennest du dich vor einen Sünder? Antwort
Für G^{tt} und euch seinem Diener.

2. Wer ist denn G^{tt}? Antwort.

Er ist G^{tt} Vater/ Sohn und heiliger Geist.

3. Sind denn drey Götter? Antwort.

Nein/ sondern ein einiger G^{tt}/ in einem unzer-
trennten Göttlichen Wesen/ und drey unterschieden
Persohnen.

4. Dieweil du dich für einen armen Sünder erkennest:
Woher weißtu das gewis/ daß du ein Sün-
der bist? Antwort.

Aus den Zehn Geboten G^{ttes}/ dieweil ich die
selbige nicht gehalten habe.

5. Was hastu mit deinen Sünden verdienet? Antwort.
Den ewigen bitteren Todt/ und das höllische Feuer.

6. Wo

6. Wodurch getraustu von deinen Sünden loß und ledig zu werden? Antwort.

Durch den Glauben an meinen lieben HErrn und Erlöser IESUM Christum.

7. Wer ist dein lieber HERR und Erlöser IESUS Christus? Antwort.

Er ist wahrhaftiger GOTT vom Vater in Ewigkeit/ und auch wahrhaftiger Mensch von der Jungfrauen Maria/ geboren.

8. Wovon hat dich Christus erlöst? Antwort.

Von allen meinen Sünden/ vom Tode/ und von der Gewalt des leidigen Teuffels.

9. Womit hat Er dich erlöst? Antwort.

Nicht mit Gold/ auch nicht mit Silber/ sondern mit seinem heiligen theuren Blut/ und mit seinem unschuldigen Leiden und Sterben.

10. Was wilt du in dem heiligen Sacrament empfangen/ und zu dir nehmen? Antwort.

Unter dem Brodt den wahrhaftigen Leib/ und unter dem Wein im Kelch/ das wahrhaftige Rosinfarbe theure Blut meines lieben HErrn und Erlösers IESU Christi.

11. Was für ein Leib/ was für ein Blut? Antwort.

Den Leib/ den mein lieber HErr Christus am Creutz für mich gegeben/ und das Blut/ das Er am Stamm des heiligen Creutzes für mich vergossen.

12. Woher weißtu das? Antwort.

Aus GOTTES Wort/ denn Christus mein HErr spricht selber: Nehmet hin und esset/ das ist mein Leib/ der für euch gegeben wird: Nehmet hin und trincket

L 10

all

alle daraus/ das ist mein Blut/ das für euch vergossen wird.

13. Warumb wilt du zum hochwürdigen Sacrament gehen/ und was nisset dir? Antwort.

Zur Vergebung meiner Sünden/ zu stärken meinen schwachen Glauben/ oder blödes Gewissen/ und zu bessern durch Gottes Hülffe mein sündliches Leben.

Forma albo Sposob Spowiedzi.

Ju ubogia niedzny Człowiek/ znam y wyznawam to/ że jest wielki Grzesznik/ bom Pana Boga mego/ nie tylko rozmaitymi Grzechami gniewał; lecz też w Grzechach poczęty y narodzony jestem: Ale gdyż ubogiemu Grzesznikowi od Boga/ przez Chrystusa/ Odpuszczenie wśech Grzechow obiecano jest; Przetoż y Ja w Dobroci jego nie wątpiac/ przyśledłem tu do Was; Znam że Noc/ która od Boga Wam jest dana/ Grzechy odpuszcząc y Grzechy zatrzymać: Proszę/ byście mnie ich tu na Mieyscu Bożym rozgrzeszyli/ y wolnym uczynili/ które Rozgrzeszenie Ja tak przyjmę/ jako by mi je sam Pan Bóg z Nieba opowiedał. Chce y obiecuje napotym grzesznego żywota swego polepszać. Poruczam się też tu duszney Opiece waszey y Posłuszeństwu Kościelnemu się poddaje. Boże pomóż Krewkości mojej! Amen!

Naśladowaj Pytania/ na które/ ci którzy chcą iść tu Przyimowaniu chwalebney Świątości Wieczerzy Pańskiej/ mają umieć odpowiadać.

I. Czym

1. Czym się być wyznawał? Odpowiedz.
Grzesznym Człowiekiem przed Panem Bogiem /
y przed Wami Służebnikiem Słowa tego świę-
tego.

2. Który to jest Bog? Odpowiedz.
Jest Bog Ociec/ Syn y Duch święty.

3. So tedy Trzy Bogowie? Odpowiedz.
Nie: Ale tylko Jeden jest Bog / w jedyney nie-
rozdzielney Boskiej Istności; a trzy różne Osoby.
4. Skąd to pewnie wiesz/ yś ubogim Grzesznikiem
jesteś? Odpowiedz.

3 dziesięciora Przykazania Bożego/ gdyżem tych
nie wypełnił.

5. Co zasłużyłes Grzechami twojemi? Odpowiedz.
Wieczna Gorzka / Smierć y piekenny Ogień.

6. Przez co się spodziewaś/ iże masz mieć Grzechow
twoich Odpuszczenie? Odpowiedz.

Przez Wiare w Jezu Chrysta / Pana y Odku-
picieła mego miłego.

7. Kto ten jest Jezus Chrystus/ pan y Odkupiciel
twój miły? Odpowiedz.

Jest prawdziwy Bog z Oycy przed wieki / y też
prawdziwy Człowiek z Panny Marię narodzony.

8. Od czego cię Pan Chrystus wykupił? Odpowiedz.
Od wszystkich moich Grzechow / od Smierci y
Mocy Szatańskiej.

9. Czym cię Pan Chrystus wykupił od Grzechow
twoich? Odpowiedz.

Nie Złotem ani Srebrem/ ale swoja naswietła y
nadmocna Krwią/ y swoim niewinnym Umeczeniem
y Smiercią.

10. Co chcesz w chwalebney świetości Wieżery Pańskiej
przyimować/ albo ku sobie przysiąc? Odpowiedz.

Pod Osoba Chleba chce przysiąc prawdziwe cia-
ło; y pod Osoba Wina w Kielichu prawdziwa
prze-

Przenadrozſſa Krew Iſzu Chryſtusowa / Páná y
Odkupiciela mego miłego.

11. Coż za ciało / albo co za Krew chceſz przyjąć?
Odpowiedz.

To ciało / ktore Pan Chryſtus na Krzyżu za mie
wydał / y te Krew / ktora na Drzewie Krzyża święte
go za mie wylać raczył.

12. Zład to pewno wieſz? Odpowiedz.

3 Słowa Bożego: Bo ſam Pan Chryſtus mo
wi; Bierzcie á pożywajcie / toć jeſt ciało moje / ktore
za was wydano będzie. Bierzcie á pićcie / toć jeſt
Krew moja / ktora za Was rozlana będzie.

13. Dla tego chceſz iść ku Przyimowanſu ſwiętoſci Wie
gerzy Pańſkiey / albo co za pożytek tobie
przynoſi? Odpowiedz.

Dla Oduſzczenia Grzechow moich / y dla Po
twirdzenia mdley Wiary mojej / albo uſtráſonego a
obciążonego Sumnienia mego / y dla Polepſzenia
grzeſznego żywota mego / z Pomoca miłego Boga
Amen!

Griefawimas / alba / Spawedis po af:

kim Klebano / duſſu Kupintojo.

Aſ bednaſ / pawárgesis žmogus paſiſyſtu / jog
aſ eſmi diddis grieſnikas / neſang aſ netiktai
mana miſėjai Diewa talimais griekais inartines eſ
mi / bet taipojeg griekáſe praſſidejes ir užimmes.
O jog grieſnamujam nūg Diewo per Kriſtu atlei
dimmas griekū apžadėtas yra / nenoru ape jo gery
be abeioti / ir atſirandū čzonay tawėſpi paſiſtu ta
maci / kurri taw nūg Diewo dūta yra / griekus atlei
ſti ir griekus nutverti. Praſau / noretumbai man
ta griekū atleidima Diwo Wietos / nudalyti / kur
aſ

as taipo priimsu / taip kada man pats Dievas
butu aprestes. Noru potam mana gimata page-
rinti ir nūg griekū saugotisi. Padūmiesi taipojeg
su tū ing tawa dusu rupesti ir patlūsumu Bazny-
cias. Dieve padet manai silpnysbei / Amen.

Klausimai ant kurrū wissi Kristczonis ir
kyru tie kurrie nor Diewo stalop citi
atsakyti tur.

Kadangi dabar spawedoj pasizinnaisi grieknas
essas / ar tikray tikki jog grieknas essi? Uts.

Tikray tikkiu as esmi grieknas.

Kas yra griekas? Uts.

Griekas yra neteisybe ir Wissokias per-
žengimas prisakimu Diewo.

Kelleropas yra griekas? Uts.

Dweiopas: Prigimtas ir paties pado-
romas griekas.

Kas yra prigimtas griekas? Uts.

Prigimtassis griekas yra baisus paga-
dinnimas žmogaus prote / waloje / ir nore /
kursan po nu si dejimo pirmiaus gimdyto-
ju Diewo weida prapuldytus / su piktais
geiduleis papilditas yra / ir del to prakei-
simmui žokono padūtas.

Kas yra daromasis griekas? Uts.

Wissas peržengimmas žokano arba
Prisakimu Diewo / kursai is prigimtojo /
grieko kelesi.

D Po

O po kieno atkims pasizysti grieknas? Atf.
Po atkims Dievo ir tave jo tarno.

Kas yra Dievas? Atf.

Tis yra Dievas Tavas / Eunas ir
Dvasė Šventą.

Argi trys Dievai yra? Atf.

Ne / tikta vienas vienatijis Dievas
vienoje deitviškojo neperškito butybeje /
o trys perškirtos Personos / kurrus pagal
sanarus Krikščioniškos musu vienos wa-
dinamos yra ; Pirma Persona Dievas
Tavas Sutvertojis / Antra Dievas Su-
nus išganuntojis / Trečia Šventą
Dvasė pašvententi.

Jog tu pa si-zysti grieknas essas iš ko tatai tik-
tray žinai jog grieknas essi? Atf.

Iš Desimties Dievo Prisakimu / jog
aš tu paczu nepildžau ir nelaikiau.

Kūmi pries Dievo Prisakimus nusi-
dejei? Atf.

Aš Dieva ant visų daiktų nemyle-
jau / jo nesibijojau / jiam ne nusitikėjau / jį
nemeldžaus nei prašiau / bet daugiaus
kėčiau / bėgiaus / melavau / jo žodį nerodas
kliausau nei išmokau / savo stonę newier-
nas esmi / kėšiu / barros / apsigerru / gie-
distas

disfās falbas falbu / artima sava apme-
lūju / abfalbu / jo turto ir naudos pa-
sinau-
davoju / ir pšigeidzu / bei wiš pīst darau / ir
ne gallu sava grietu pasakyti nei pasakyti
nesa ju daugaus yra / ne kaip plauku mano
galtuos / ne kalp žvaiždu danguje ir pa-
jurūse žezdru.

Ragi tu užsluzies essi griekais tavo? Ats.

Amžinąjį kartą sinerti / bei peklos ugni.

Bangi tikti išganima dušos gauses? Ats.

Tiffran tikti.

Ar gali tu pats iš grietu ir amžino pra-
pūlimo gelbetis? Ats.

Negallu.

Ras tavo išgane? Ats.

Mana mielas Biespatis ir Išgan-
nytojis Jėzus Kristus.

Raipogi ta J. nupelnima pasisavinti ir per
jį išganytu bus tikties? Ats.

Per ytikiejiną n mana mieląjį Bieš-
pati bei Išganymtoji Jėzu Kristu.

Ras yra ytikiejinas? Ats.

Jis (ytikiejinas) yra tikras širdies
mano nusitikimas ant Dievo / kuris iš
jo paties švento žodžio išpažįstu / ir ant
jo malonės per pagalbą Dvasės Šven-
tosės

toſes delei brangaus nupelnimo Jēaus
Kriſtaus mano Iſgannytojo tikſiūs.

Kas yra tavo mielaſis Wieſpatis ir Iſ-
ganni tojis J. K.? Atsak.

Tis yra tikras Dievas nū Tavo ant
amžiu / bei tikras žmogus iſ mergōs cžy-
ſtōs Maryōs užgimmes.

Tū kū tavo Kriſtus atpirko? Atsak.

Nū wiſſokiū mano grieku / nū ſmerties /
ir nū maces welino.

Kūmi ſiſſai tavo atpirko? Atsak.

Nei auſſu nei ſidabru / bet ſawo ſwenz-
tūſu brangiūju Kraujū / bei ſawo nekaltu
kentejimu ir ſmertiū.

Del ko ſie tavo taip brangey atpirk? Atsak.

Ydant aſ jo tikray buczau / ir jo kara-
lyſteje po jo gnywenzau / ir jiam ſuziczau
amžinojo teiſybeje / nekaltſybeje ir iſganime.
Ka nori S. Jokromento Wezeres pri-imti? Atsak.

Dūnoje tiktraji kuna ir wyne tiktrajia
kraujia mano mielojo Wieſpatis ir Iſ-
gannytojo J. K.

Kotikana arba kotia kraujia? Atsak.

Ta kuna kurri mano mielaſis Wieſ-
patis J. K. ant kryžaus už mane eſti da-
wes ir ta krujia kurri ant ſwento Kryžaus
už manne pralejes eſti.

Urgi

Urgi tikkray tikki jog Sz. Wegerei J. R. kuma
ir frauja sawa burna walgai
ir gerri? Uts.

Tikkray tikkiu.

Is kú tatai tikkray zinnai; Uts.

Is paties Wiešpaties J. R. jodzu/
fur jis taipo safo: Imkite walgikite tatai
esti mano kunas uż jus isdudams/ imkite ir
gerkite tatai esti frauja mano uż jus pra-
liejams.

Ko-deltu nori Sz. Jotromentop eiti arba
ka padesti tau? Uts.

Del atleidimmo meano grieku/ del pa-
stiprinimo silpnos wieros/ del palink-
smuojimo smutnos sažines del pa-si-ge-
rinnimo su pagalba Dievo mano grie-
tingo gywenimo ir del apturrejimo gal-
lausen mano amžino dušias isganimo /
Amen.

Wiešpatė Dievas te-esti su jumis.

R: Ir su tauwa Dwasse.

Melstimes.

Atkwojem tau wissagalisis Wiešpatie Die-
we/ jog tu mus per sitta isganitinga Do-
wana pastipprinojai: Ir meldžem tauwa sustimy-
lima / ydant tu mumus tattei dūcumbi buti ant
stips

štiprōs wietōs ingi tawē / ir ant karstos mēiles
tarp musu wišu / Delei Jēzāus Kristaus Wief-
patis / musu / Amen.

Kitta Malda.

S Teisingas Dieve / mielafirdingasis Tewe /
prašom tawę iš dugno firdies / dūt mums
bedniemus šventos muktos Wiefpatis musu
nauda ir waišu / tatai esti / malone ir atleidima mu-
su grietu / tikkinče firdze tikkray priimti / kaip mes
per šventojo tawo Sunaus žodi / jo šwenta kūna
ir jo krauja / kurri jis už mus darves ir pralie-
jes esti / dūnoje ir Wyne tikkray prieme esnie / per
ta jau Wiefpati musu Jēzu Kristu / kursai su ta-
wimi wienybeje šventosės Dwassės giwen ir ka-
talauja ikki amžiu amžinusu / Amen.

Wiefpatis Dievas te-esti su jumis.

g. Ir su tawa Dwasse.

Po to Klebonas tetarrie.

Wiefpatie Dieve / dūt mums tawo žegnono /
musu Dievas / te peržegnos mus.

g. Wissas swietas / tur jo bijotis / ir ši my-let /
tarykėm nu mes wissi nobažnay / Amen.

SIT SOLI DEO GLORIA.

es
fs

quingent. Lij. 2
venit. 1450. 25

e/
us
su
us
es
na
lie
er
as
as

ad. 24. octob.
tadr. w. l. p. t. out a p. 56. 2. l. o. p.
24. l. ad. 24. l. o. p. t. out a p. 56. 2. l. o. p.
24. l. ad. 24. l. o. p. t. out a p. 56. 2. l. o. p.

155 M. 11

Vol 18-3311

